

Minna Kurvinen

Maahanmuuttajanaisten kotoutuminen
ja työllistymisen tukeminen
Mikolon käsityöpajassa Mikkelissä

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

kevät 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkelin University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 7.2.2012
Tekijä(t) Minna Kurvinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Sosiaalian koulutusohjelma
Nimeke Maahanmuuttajanaisten kotoutuminen ja työllistymisen tukeminen Mikolon käsityöpajassa Mikkelissä	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössäni kartoitettiin Mikolon käsityöpajassa työskennelleiden maahanmuuttajanaisten omia kokemuksia kotoutumisesta ja työllistymisestä. Työssä selvitettiin auttoiko työjakso maahanmuuttajia työllistymään avoimille työmarkkinoille ja tuotiin esiin maahanmuuttajien omia näkemyksiä ja mietteitä suomen kielen opiskelusta työn ohella. Tavoitteena oli saada mahdollisimman monen maahanmuuttajanaisten ääni kuuluviin. Mikolon käsityöpaja toimi Mikkelissä vuosina 2000–2011 yhtenä Linkki-työllistämiprojektin toimintona. Tutkimuksen kohderyhmän maahanmuuttajanaiset olivat työssä Mikolossa vuosien 2005 ja 2010 välisenä aikana. Olen saanut opinnäytetyöni toteuttamiseen Kansansivistysrahaston apurahan.</p> <p>Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys rakentui maahanmuuttajuuden, työllistymisen, kotoutumisen ja monikulttuurisuuden ympärille. Tutkimuksessa korostui maahanmuuttajanaisten asema työmarkkinoilla. Tutkimus toteutettiin suuremmalle kohderyhmälle (51 henkilöä) kyselylomakkeena sekä kolmelle maahanmuuttajanaistelle teemahaastattelun muodossa. Kyselyyn vastasi 27 maahanmuuttajanaista. Lisäksi haastattelin suomen kielen opettajaa, joka kertoi oman näkökulmansa maahanmuuttajien kielikoulutuksesta.</p> <p>Mikolon käsityöpaja oli monelle maahanmuuttajanaistelle ensimmäinen linkki suomalaiseen työelämään. Tutkimuksen maahanmuuttajanaiset tulivat Suomeen pakolaisina, avioliiton kautta tai he olivat taustaltaan inkeriläisiä. Naisten koulutustaso oli hyvin erilainen sen mukaan, mikä oli heidän lähtömaansa. Mikolon kautta alkoi monelle naisista kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan. Sosiaaliset kontaktit ja kielen oppiminen työympäristössä koettiin tärkeinä. Uusien käsityötaitojen oppiminen ja mahdollisuus opiskella työn ohella suomen kieltä olivat arjessa kottouttavia toimintoja.</p> <p>Työllistyminen avoimille markkinoille ei ollut kovin helppoa. Heti projektin jälkeen avoimille markkinoille työllistyi neljä naista. Tutkimuksen tekohetkellä työssä oli kuusi vastaajista, joista yksi toimi yrittäjänä omassa yrityksessään. Projektia arvostettiin parempana vaihtoehtona kuin kotona oloa. Tyytyväisimpiä projektiin olivat afrikkalaiset ja venäläiset vastaajat.</p>	

Asiasanat (avainsanat)		
maahanmuuttajanaiset, kotoutuminen, työllistyminen, monikulttuurisuus, pakolaiset		
Sivumäärä	Kieli	URN
71	Suomi	
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Liite: kyselylomake		
Ohjaavan opettajan nimi	Opinnäytetyön toimeksiantaja	
Eija Karjalainen		

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Date of the bachelor's thesis 7.2.2012
Author(s) Minna Kurvinen	Degree programme and option Degree in Social Sciences
Name of the bachelor's thesis Social integration and supporting employment among immigrant women at Mikolo's handicraft workshop in Mikkeli	
Abstract <p>In my thesis were studied experiences related to social integration and employment among immigrant women who worked at Mikolo's handicraft workshop. This study explores whether the the work period helped the immigrants to get employed in the open labour market, and highlighted the immigrants' own views and thoughts of the Finnish language studies while working. The goal was to get as many immigrant women's voices as possible. Mikolo's handicraft workshop took place in Mikkeli during 2000–2011 as one function of the employment project Linkki. The target group for immigrant women were employed at Mikolo years 2005–2010.</p> <p>The theoretical framework of the thesis consists of immigration, employment, integration, multiculturalism and refugees. The study highlighted the strong role of immigrant women in the labor market. The study was carried out with a questionnaire to a wider audience (51 women) as well as for three of immigrant women in the form of an interview with the theme. Altogether 27 of immigrant women responded to the questionnaire. In addition, there is a Finnish language teacher's perspectives on education.</p> <p>Mikolo's handicraft workshop was the first link in Finnish working life for many immigrant women. Mikolo acted as an important role in helping many women to integrate into Finnish society. Social contacts and language learning were seen in the working environment as important. Learning new handicrafts and the opportunity to study in addition to the work of the Finnish language were the integrating functions in everyday life.</p> <p>The immigrant women of this study came to Finland as refugees, through marriage, or they were Ingrian background. Women's education varied a lot depending on the country of origin. Employment in the open market was not very easy. Immediately after the project four women were employed on the open market. At the time of the study, six of the respondents were on the working life, of which one was an entrepreneur in her own company. The project was preferred and valued more than staying at home. The most satisfied respondents were the African and Russian origins.</p>	
Subject headings, (keywords) Immigrant women, integration, employment, multiculturalism, refugees	

immigrant women, integration, employing, multicultural, refugees,		
Pages 71	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices		
Tutor Eija Karjalainen	Bachelor's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	1
2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA.....	2
2.1 Hallituksen maahanmuuttopolitiikka	5
2.2 Maahanmuuttajat Etelä-Savossa	6
2.3 Maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia	7
3 MAAHANMUUTTAJAT TYÖMARKKINOILLA.....	8
3.1 Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla	10
3.2 Maahanmuuttajien työllisyystilanne Etelä-Savossa.....	13
3.3 Väli työmarkkinat työllistäjänä.....	15
3.4 Työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä	16
4 KOTOUTUMINEN SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN	18
4.1 Kotouttamista koskeva lainsäädäntö	20
4.2 Kielitaito avaimena suomalaiseen yhteiskuntaan.....	21
4.3 Järjestöjen rooli maahanmuuttajan kotoutumisessa	24
5 MONIKULTTUURINEN TYÖYHTEISÖ	26
5.1 Erilaisten kulttuurien kohtaaminen työyhteisössä.....	27
5.2 Sosiaalisten verkostojen merkitys	29
5.3 Akkulturaatio.....	29
6 MIKOLON KÄSITYÖPAJAN TOIMINTA	30
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	31
7.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä.....	32
7.2 Tutkimusaineisto ja analyysi.....	34
7.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	35
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
8.1 Kyselyn tulokset.....	36
8.2 Teemahaastattelun tulokset	51
9 POHDINTA	61
LÄHTEET.....	65
LIITE	
1 kysely	

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut viime vuosina maahanmuuttajien myötä yhä monikulttuurisemmaksi. Erilaisista etnisistä ja kulttuuritaustoista tulevat maahanmuuttajat tuovat mukanaan työelämään omat haasteensa, mutta myös paljon mahdollisuuksia ja voimavaroja. Maahanmuuttajien kotoutuminen ja oman paikan löytäminen Suomessa vie aikaa. Se vaatii suomalaiselta palvelujärjestelmältä riittävästi resursseja vastata maahanmuuttajien tarpeisiin. Työllistyminen on olennainen osa maahanmuuttajan kotoutumista. Maahanmuuttajien työttömyysprosentti on noin kolminkertainen kantaväestöön verrattuna, joten työllistyminen ei ole itsestään selvää.

Opinnäytetyön aiheeni on työelämälähtöinen ja liittyy entiseen työyhteisöni. Osana Linkki-projektia, Mikolon käsityöpaja työllisti maahanmuuttajia ja pitkäaikaistyöttömiä Mikkelissä noin kymmenen vuotta. Projektia hallinnoi Työväen sivistysliiton Mikkelin seudun Opintojärjestö ry. Mikolon käsityöpaja tarjosi monelle maahanmuuttajanaiselle ensimmäisen työharjoittelupaikan Suomessa. Toiminnan tavoitteena oli auttaa maahanmuuttajanaisia kotoutumaan ja sijoittumaan vapaille työmarkkinoille. Opinnäytetyössäni selvitin oliko Mikolon käsityöpajassa työskentelystä konkreettista hyötyä maahanmuuttajan kotoutumiseen ja työllistymiseen sekä suomen kielen oppimiseen.

Opinnäytetyössäni annetaan ääni maahanmuuttajanaisille ja heidän kokemuksilleen. Maahanmuuttajiin viitataan usein yhtenäisenä joukkona, vaikka kyseessä on hyvin erilainen ryhmä eritaustaisia ihmisiä, jotka edustavat monia eri kansallisuuksia, koulutustaustoja ja eri ammatteja. Myös maahanmuuttosyyt ovat erilaisia. Suomessa puhutaan paljon pakolaistaustaisista maahanmuuttajista. Todellisuudessa heidän osuutensa maahanmuuttajista on verrattain pieni. Opinnäytetyöni kohderyhmä koostui pakolaistaustaisista, inkerinsuomalaisista ja avioliiton kautta Suomeen muuttaneista naisista. Opinnäytetyöni tutkimusaineisto on koottu lomakekyselyn ja teemahaastattelujen avulla.

Maahanmuuttajien heikkoa asemaa työmarkkinoilla selitetään muun muassa kielitaidon, koulutuksen ja työkokemuksen puutteilla. Myös sosiaalisilla suhteilla ja maahanmuuttajan oman sosiaalisen verkoston määrällä on vaikutusta. Yleinen työmarkki-

natilanne eri aikoina vaikuttaa myös maahanmuuttajien työllisyyteen, samoin kuin ennakkoluuloiset asenteet heitä kohtaan.

Työllisyystilanne vaihtelee eri maahanmuuttajaryhmillä huomattavasti. Tutkimukset ovat osoittaneet, että heikoimmassa asemassa Suomen työmarkkinoilla ovat ne, jotka ovat tulleet kulttuurillisesti ja kielellisesti kaukaisimmista maista. Näitä ovat erityisesti pakolaisina Suomeen tulleet maahanmuuttajat. Euroopasta tulneiden maahanmuuttajien tilanne on ollut huomattavasti parempi työllistymisen suhteen. (Forsander 2002, Joronen 2005.)

Maahanmuuttajien kokemuksia työllistämiprojekteista on tutkittu vähän. Toivon, että tutkimuksen tulokset auttavat kehittämään maahanmuuttajille projektia, jossa myös heidän tarpeensa huomioidaan. Julkisuudessa puhutaan paljon tulevaisuuden työvoimapulasta. Nyt on aika avata ovet ja antaa maahanmuuttajille mahdollisuus. Erityisesti Mikkelissä jo asuville maahanmuuttajille tulisi löytää mielekästä työtä tai koulutusta. Jokaiselle meistä, niin maahanmuuttajalle kuin kantaväestölle, on tärkeää olla mukana yhteiskunnassa aktiivisena toimijana.

2 MAAHANMUUTTAJAT SUOMESSA

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 Suomeen muutti 25 650 henkilöä. Määrä on 1 050 henkilöä edellisvuotta pienempi. EU-maista Suomeen muutti vuonna 2010 12 200 henkilöä. Nettomaahanmuuttoa kertyi vuoden aikana yhteensä 13 750. Myös EU-maista muuttaneiden määrä pieneni. Silti Suomi sai muuttovoittoa EU-maista 4 350 henkilöä vuonna 2010. Suomeen muutetaan eniten opiskelemaan, töihin tai perheen takia. Venäläiset ovat suurin Suomeen muuttava kansalaisuusryhmä. Eniten Suomen kansalaisuutta hakevat useimmiten EU-maiden ulkopuolelta tulevat henkilöt. Turvapaikanhakijoiden määrä on ollut viime vuosina laskussa. Vuonna 2010 turvapaikka myönnettiin 181 henkilölle. Oleskeluluvan 2010 sai humanitaarisen suojelun perusteella 1 298 henkilöä. (Sisäasiainministeriö 2010, 3.)

Suomessa asuvien venäjänkielisten henkilöiden määrä on kasvanut nopeasti viime vuosina. Vuoden 2010 mukaan Suomessa asui Tilastokeskuksen mukaan 54 559 venäjänkielistä. Parissa vuodessa määrä on noussut paljon. Vuoden 2008 tilaston mukaan venäjänkielisiä oli vielä alle 49 000. Suomen venäjänkielisellä väestöllä tarkoitetaan

kaikkia Suomessa asuvia, jotka kommunikoivat venäjän kielellä. Väestönosa ei edusta kuitenkaan vain yhtä lähtömaata tai etnistä alkuperää, vaan se koostuu monien kulttuurien yhdistelmästä. (Monitori-lehti 2011)

Maahanmuuttajat tulevat Suomeen erilaisin perustein. Perhesiteet ovat suurin yksittäinen syy muutolle. Enemmistö maahanmuuttajista tulee Euroopan maista ja Venäjältä. Suomessa on eurooppalaisittain verrattuna maahanmuuttajia hyvin vähän. Noin neljä prosenttia Suomen väestöstä on maahanmuuttajia. Suomeen tullaan myös työn perässä ja paluumuuttajina.

TAULUKKO 1. Suurimmat kansalaisuusryhmät Suomessa (Sisäasiainministeriö 2010)

Maa, jonka kansalaisuus	Henkilöitä vuonna 2010	Osuus ulkomaiden kansalaisista %	Vuosi muutos, %
Viro	29 080	17,3	+ 14,0
Venäjä	28 426	16,9	+ 0,8
Ruotsi	8 510	5,1	0,0
Somalia	6 593	3,9	+ 18,4
Kiina	5 559	3,3	+ 7,3
Irak	5 024	3,0	+ 26,3
Thaimaa	5 021	3,0	+ 11,7
Turkki	3 973	2,4	+ 4,3
Saksa	3 715	2,2	+ 2,4
Intia	3 468	2,1	+ 9,5
Ulkomaan kansalaisia yhteensä	167 954	100	+ 7,9

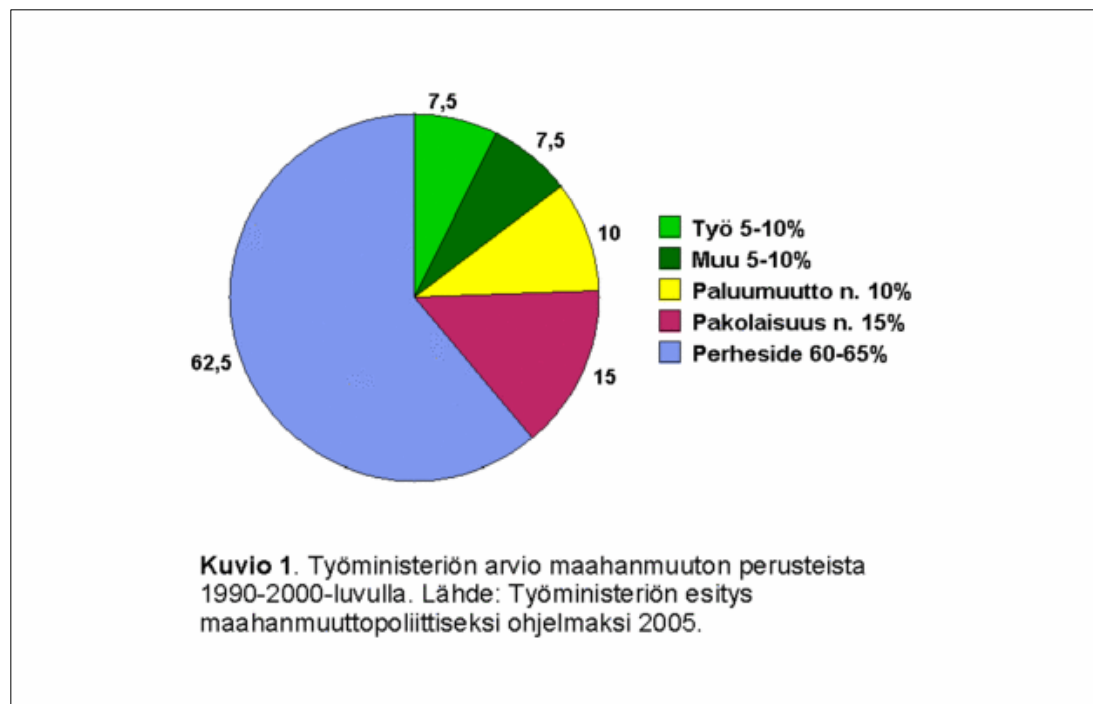
Pakolaisten osuus Suomen maahanmuuttajista on noin 15 prosenttia. Kiintiöpakolainen on henkilö, jonka pakolaisaseman on vahvistanut YK:n pakolaisjärjestö UNHCR. Kiintiöpakolaiset valitaan suoraan ulkomailta esimerkiksi pakolaisleireiltä. Vuosittaisen Suomeen tulevan pakolaiskiintiön päättää eduskunta. Viime vuosina pakolaiskiintiö on ollut 750 henkilöä. Syytä pakolaisuuteen ovat vainon kohteeksi joutuminen esimerkiksi etnisen alkuperän, uskonnon tai poliittisten mielipiteiden takia. (Sisäasiainministeriö 2010, 10.)

Maailmanpoliittisella ja taloudellisella tilanteella on vaikutusta maahanmuuttoon. Suomi tuli väestöä voittavaksi maaksi vasta Neuvostoliiton hajottua, kun venäläisten ja virolaisten maahanmuutto kasvoi nopeasti. Samaan aikaan alkoi somalialaisten muuttoliikkeen kasvu Suomeen. Sodan ja kriisitilanteet Aasiassa 2000-luvulla ovat

lyhyessä ajassa kasvattaneet esimerkiksi afganistanilaisten, iranilaisten, irakilaisten, nepalilaisten ja myanmarilaisten tulomuuttoa Suomeen. (Myrskylä 2010)

Perhesyistä oleskelulupia Suomeen myönnetään Suomessa pysyvästi asuvien henkilöiden alle 18-vuotiaille lapsille sekä ilman huoltajaa maahan tulleiden alle 18-vuotiaiden vanhemmille ja sisaruksille. Perheenyhdistämiset humanitaaristen syiden perusteella ovat herättäneet suurta keskustelua julkisuudessa. (Säävälä 2011, 15.)

Inkerinsuomalaiset ovat etniseltä taustaltaan suomalaista syntyperää. Henkilö on kansallisuudeltaan suomalainen, jos hän itse tai toinen hän vanhemmistaan tai ainakin kaksi isovanhemmista on ollut kansallisuudeltaan suomalainen. Inkerinsuomalaisen hakijan täytyy osata suomen tai ruotsin kieltä. Inkerinsuomalaisten ja muiden suomalaista syntyperää olevien henkilöiden on ollut mahdollisuus muuttaa erityisen paluumuuttojärjestelmän perusteella Suomeen 1990-luvun alusta lähtien. (Infopankki 2005)

KUVIO 1. Maahanmuuton perusteet 1990–2000-luvulla (Väestöliitto 2005).

Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikkahakemus jätetään maahan tultaessa tai mahdollisimman pian sen jälkeen. Poliisi tai rajavartiolaitos selvittää turvapaikanhakijan henkilöllisyyden ja matkareitin. Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen turvapaikan tai oleskeluluvan myöntämisestä hakijalle. Turvapaikanhakija ei ole siis automaattisesti pakolainen. Hakija voi myös saada oleskeluluvan Suomeen toissijaisen suojelutarpeen perusteella, esi-

merkiksi jos häntä uhkaa kotimaassaan kidutus tai epäinhimillinen kohtelu. (Sisäasiainministeriö 2010, 10.)

Suomeen muutetaan eniten perhesiteiden ja avioliiton kautta. Vuonna 2009 joka neljännessä Helsingissä solmitussa avioliitossa oli vähintään toisena osapuolena ulkomaan kansalainen. Avioliittomuutosta on tullut yksi yleisimmistä maahanmuuton perusteista. EU:n ulkopuolelta tuleva aviopuoliso ei saa automaattisesti oleskelulupaa Suomeen, vaan se on anottava maahanmuuttovirastosta. Avioparit, joissa toinen osapuoli on ulkomaalainen ja toinen suomalainen, päätyvät eroon kolme kertaa useammin kuin parit, joissa molemmat osapuolet ovat suomalaisia. (Säävälä 2011, 18–19.)

Suomalaiset miehet solmivat enemmän avioliittoja ulkomaalaisten kanssa kuin suomalaiset naiset. Vuonna 2008 eniten vaimoja Suomeen tuli Thaimaasta, Venäjältä, Kiinasta ja Virosta. Suomalaiset naiset puolestaan avioituvat eniten turkkilaisten, brittien, amerikkalaisten ja ruotsalaisten kanssa. Merkittävä uusi piirre ovat voimakkaasti lisääntyneet suomalaisten miesten ja thaimaalaisten naisten väliset avioliitot. (Säävälä 2009)

2.1 Hallituksen maahanmuuttopolitiikka

Hallituksen uusi maahanmuuttopoliittinen ohjelma on vuodelta 2006. Sen yksi keskeisistä tavoitteista on työperäisen maahanmuuton lisääminen. Nykyisin työperäisen maahanmuuton osuus on noin kymmenen prosenttia. Hallituksen ohjelmassa pyritään moniarvoisen ja monikulttuurisen yhteiskunnan kehittämiseen. Ohjelma tukee työyhteisöjen kehittymistä monikulttuurisemmiksi sekä kehittää ulkomaalaisten työntekijöiden työehtojen valvontaa. Monikulttuuriset toimivat työpaikat ovat Suomen kilpailuetu, kun tulevaisuudessa Euroopan unionin alueella tarvitaan työvoimaa. (Vartia ym. 2007, 17.)

Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien asemaan tulee muutoksia. Inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmä lakkautetaan. Paluumuuttojono suljettiin heinäkuussa 2011. Jonossa olevien tulee hakea oleskelulupaa viiden vuoden siirtymäajan sisällä, viimeistään 1.7.2016. Siirtymäajan jälkeen inkerinsuomalaisilla on mahdollisuus muuttaa Suomeen yleisen oleskelulupajärjestelmän mukaisesti. Inkerinsuomalaisten ei enää tarvitse osallistua vuoden kestäväan paluumuuttovalmennukseen. Samalla luovutaan

jonotusnumeron mukaisesta etenemisestä paluumuuttoasian käsittelyssä. Muutoksilla pyritään nopeuttamaan jonon purkamista ja Suomeen muuttamista. Muutoksista hyötyvät erityisesti aktiiviset ja kielitaitoiset henkilöt. Paluumuuttojärjestelmän lakkauttaminen ei koske Inkerin siirtoväkeä ja vuosina 1939–1945 Suomen armeijassa palvelleita. Viimeisen 20 vuoden aikana Suomeen on muuttanut noin 30 000 henkilöä paluumuuttajina, pääosin Venäjältä ja Virossa. (Sisäasiainministeriö 2011b)

2.2 Maahanmuuttajat Etelä-Savossa

Mikkelissä maahanmuuttajina on humanitaarisin ja työperustein tulleita muuttajia. Mikkeliin on muuttanut inkerinsuomalaisia paluumuuttajia, avioliiton kautta saapuneita, pakolaisia sekä kansainvälisiä opiskelijoita. Somalit olivat 1990-luvun alussa ensimmäinen maahanmuuttajaryhmä, joka tuli kaupunkiin turvapaikanhakijoina. Seuraavina ryhminä Mikkeliin tulivat romanialaiset, albaanit sekä muut Balkanin alueen kansalaiset ja bangladeshilaiset. Kiintiöpakolaisina ovat tulleet myös afganistanilaiset, sudanilaiset, myanmarilaiset ja irakilaiset. (Nyström 2010)

Mikkelin kaupunki on sitoutunut ottamaan vuositasolla 20–30 kiintiöpakolaista. Uusin pakolaisryhmä on kongolaiset. Maahanmuuttotoimiston asiakkaita ovat kiintiöpakolaiset, turvapaikanhakijat paluumuuttajat sekä muut maahanmuuttajat palvelutarpeen mukaan. Maahanmuuttotoimisto toimii maahanmuuttajien tukiyksikkönä. Se hoitaa kiintiöpakolaisten vastaanoton ja ensiohjauksen. Maahanmuuttotoimisto antaa palveluohjausta, neuvoo sosiaaliturva-asioissa, järjestää tulkkipalveluja ja laatii kotoutumissuunnitelmia. Muuton lisäksi kiintiöpakolaisella on edessään koko elämän uudelleen järjestely. Maahanmuuttotoimisto tekee verkostotyötä eri toimijoiden kanssa Mikkelissä. (Mikkelin kaupungin maahanmuuttotoimisto 2011)

Mikkelin seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015 ajaa maahanmuuttajien asiaa. Ohjelmassa pyritään edistämään monikulttuurisuutta ja hyviä etnisiä suhteita, maahanmuuttajien omaa kulttuuria kunnioittaen. Maahanmuutto-ohjelmassa ehkäistään syrjintää, turvataan pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeudenmukainen kohtelu. Ohjelma varmistaa jokaiselle maahanmuuttajalle tasapuolisen mahdollisuuden kotoutumiseen oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Maahanmuutto-ohjelman tarkoituksena on auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. (Mikkelin seudun maahanmuutto-ohjelma 2008–2015)

2.3 Maahanmuuttajiin liittyviä tutkimuksia

Maahanmuuttajanaiset, kotoutuminen, perhe ja työ (2007) antaa monipuolisen kuvan Suomen maahanmuuttajanaisista tehdystä tutkimuksesta. Joronen (2007) ja Forsander (2007) ovat perehtyneet maahanmuuttajanaisten asemaan työmarkkinoilla. Tutkimustulokset kertovat, että maahanmuuttajanaisten Suomessa kohtaamat ongelmat ovat hyvin samanlaisia kuin muualla maailmassa. Haasteena on tasapainoilu oman taustan, perhe-elämän ja suomalaisen työkuulttuurin asettamien vaatimusten välillä. (Martikainen & Tiilikainen 2009)

Harakkamäki (2008) tarkastelee maahanmuuttajanaisten työllistymistä ja urakehitystä suomalaisilla työmarkkinoilla ammattikasvatuksen lisensiaatin tutkimuksessaan. Jaakkola ja Reuter (2007) sekä Pöllänen (2007) ovat tutkineet venäjänkielisten maahanmuuttajanaisten integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään.

Aini Pehkonen (2006) on tutkinut työssään Maahanmuuttajan kotikunta, maahanmuuttajien kotoutumisen haasteita. Tutkimuksessa kotoutumista on tarkasteltu työllistymisen, sosiaalisten suhteiden ja asumisen näkökulmasta, tutkimuksen pääpainon ollessa maahanmuuttajien työllistymiseen liittyvissä kysymyksissä. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten osallistuminen eri etnisten ryhmien ja valtaväestön toimintaan auttaa kotoutumista. Pehkonen paneutuu tutkimuksessaan myös yhteiskunnan rakenteisiin ja tekijöihin, joilla on vaikutusta maahanmuuttajien kotoutumiseen.

Leila Nisula (2010) tarkastelee väitöstutkimuksessaan maahanmuuttajille suunnattujen työllistämismennustusten vuorovaikutuskulttuuria. Nisulan mukaan maahanmuuttajatyössä tulisi kiinnittää huomiota vuorovaikutukseen, joka tukee maahanmuuttajien yhteiskuntaan liittymistä. Valmennusten tulisi keskittyä muuhunkin kuin vain työssä tarvittavien tietojen ja taitojen oppimiseen. Nisula ottaa esimerkkinä Suomessa pitkään asuneet maahanmuuttajat, jotka voisivat olla apuna uusille tulokkaille. Valmennuksessa voitaisiin tukea maahanmuuttajien liittymistä yhteiskunnan eri järjestelmiin ja yhteisöihin. Hän näkee tärkeänä myös maahanmuuttajien omien sosiaalisten verkostojen vahvistamisen.

Eri kansallisuuksista on venäläisiä tutkittu eniten. Myös Suomessa pitkään asuneista maahanmuuttajaryhmistä, kuten virolaisista, vietnamilaisista, somalialaisista on tehty tutkimuksia. (Ekberg-Kontula 2000, Liebkind ym. 2004) Afgaanitaustaisista maahanmuuttajista ei ole tehty Suomessa vielä kattavaa tutkimusta.

Säävälän (2007) tutkimuksessa Uussuomalainen nainen etsii paikkaansa, on annettu ääni Kosovosta ja Venäjältä muuttaneille naisille. Kyseessä oli kahdeksan eurooppalaisen maan vertaileva tutkimushanke, jossa Suomi oli mukana yhtenä maahanmuuttomaista. Hankkeessa tutkittiin maahanmuuttajanaisten kotoutumista ikääntyvissä yhteiskunnissa. Säävälä tutki työssään venäläisten ja kosvonalbaanien elämänpolkuja työssä ja kotona.

Suomen maahanmuuttajaväestöstä puolet on naisia. Maahanmuuttajanaisia koskevalle tutkimukselle on Suomessa tilausta. Suomessa maahanmuuttajanaisten asemaa kiinnitettiin laajemmin huomiota laajemmin vasta 1990-luvulla. Suomalaisessa maahanmuuttajatutkimuksessa ei ole toistaiseksi otettu vielä kovin laajasti huomioon sukupuolinäkökulmaa. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 15–16.)

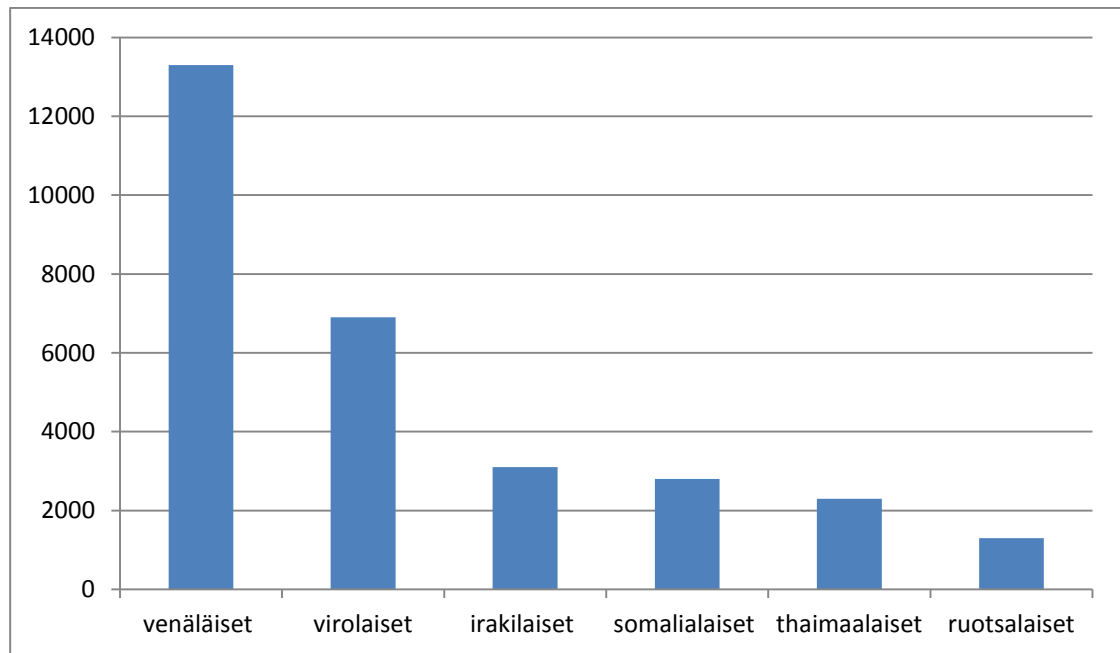
3 MAAHANMUUTTAJAT TYÖMARKKINOILLA

Tilastojen mukaan Suomen työttömyysaste vuonna 2010 oli keskimäärin 8,4%. Työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 266 500 henkilöä, joista ulkomaalaisten osuus oli 56 000 henkilöä. Työ- ja elinkeinotoimistojen kaikista työnhakijoista noin 7 prosenttia oli ulkomaalaisia. Suurin työnhakijaryhmä olivat venäläiset. Ulkomaalaisten työllistymisessä on isoja eroja. (Sisäasiainministeriö 2010, 12.)

Maahanmuuttajien työmarkkina-aseman vakiintuminen ja työllisyyden paraneminen vievät aikaa. Vastaanottavaan maan oma taloustilanne vaikuttaa myös maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyyn. Tutkimuksen mukaan, muulla kun työllisyysperusteella maahan muuttaneiden työmarkkina-aseman vakiinnuttaminen kestää yli vuosikymmenen, jopa seuraavaan sukupolveen asti. (Forsander 2008, 328.)

Kotoutumista edistävien ja tukevien työvoimapalveluiden järjestäminen on työ- ja elinkeinotoimistojen vastuulla (Arajärvi 2009, 63). Maahanmuuttaja pyritään työllis-

tämään ensisijaisesti avoimille markkinoille. Jos tämä ei onnistu avuksi tulee tukityöllistäminen. Palkkatuki on työttömän henkilön työnantajalle maksettu tuki palkkakustannuksiin. Palkkatuen maksaa työ- ja elinkeinotoimisto. Sen tavoite on parantaa työttömän henkilön työmarkkina-asemaa ja edistää vapaille markkinoille työhön pääsyä. Tuen myöntäminen perustuu työ- ja elinkeinotoimiston harkintaan. Palkkatukea käytetään erityisesti pitkäaikaistyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämiseen. Palkkatuen saamiseen ja sen keston on tiettyjä rajoituksia. (Arajärvi 2009, 45–46.)

KUVIO 2. Ulkomaalaisten työnhakijoiden suurimmat kansallisuusryhmät
(Tilastokeskus 2010)

Työmarkkinatoimenpiteet käsittävät työharjoittelun, työelämävalmennuksen ja työkokeilun. Toimenpiteiden tavoitteena on tukea henkilöä työelämään sijoittumisessa ja ammattitaidon edistämisessä. Työharjoittelu ja palkkatukityö ovat toimenpiteitä, joilla myös maahanmuuttajaa tuetaan työelämään mukaan pääsemiseen. Työharjoittelun tavoitteena on auttaa maahanmuuttajaa uran suunnittelussa. Työharjoitteluja järjestävät laajasti sekä julkinen sektori että yksityiset työnantajat. (Arajärvi 2009, 45–46.)
Uutta työllistämistä ovat sosiaaliset yritykset, jotka saavat tukirahoja valtiolta työllistäessään vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä, joihin maahanmuuttajat helposti lukeutuvat.

3.1 Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla

Suomessa on tutkittu melko paljon maahanmuuttajia työelämässä (esim. Joronen 2005b, Forsander 2002, Sutela 2005). Työllistymiseen liittyen on Suomessa toteutettu varsin paljon erilaisia projekteja. Työllistymiseen tähtäävissä projekteissa on ollut paljon maahanmuuttajanaissille suunnattuja projekteja. (Ruhanen, Martikainen 2006)

Maahanmuuttajien työllisyysaste on heikompi kuin valtaväestön riippumatta siitä, missä päin Suomea he asuvat (Joronen 2005). Tosin poikkeuksena on Helsinki, jossa on muutenkin yleisesti parempi työllisyystilanne. Joka kolmas maahanmuuttaja on työtön. Myös kansallisuus vaikuttaa työn saamisessa. Korkein työttömyysaste on irakilaisilla, iranilaisilla, afgaaneilla, burmalaisilla, somalialaisilla ja venäläisillä. Parhaiten työllistyvät naapurimaidemme kansalaiset virolaiset ja ruotsalaiset.

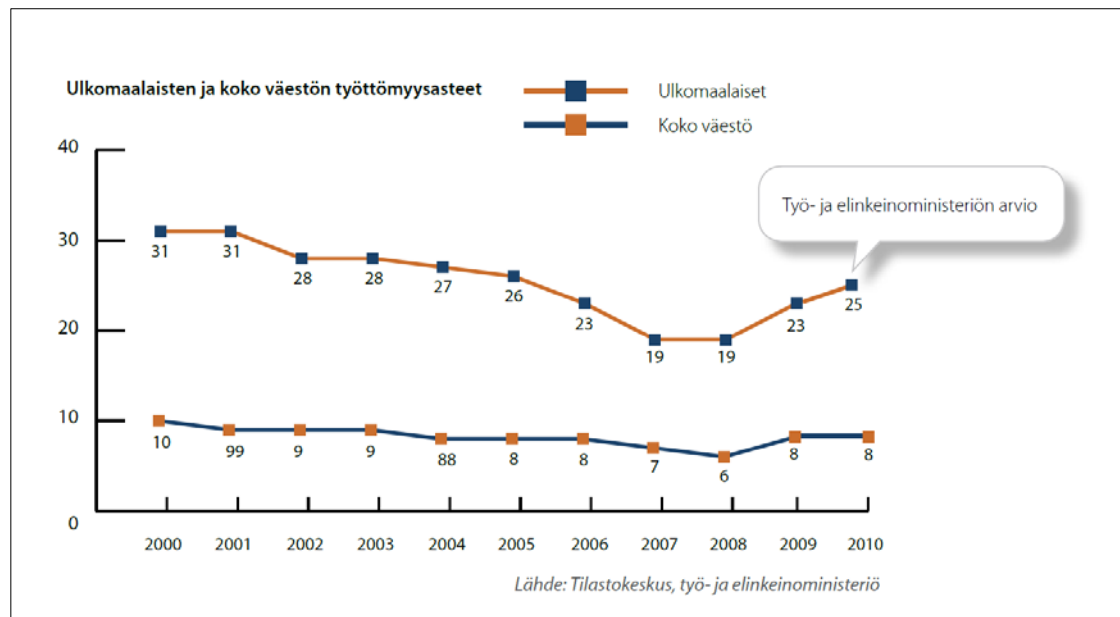
Taloudellinen taantuma ei ainakaan helpota maahanmuuttajien työllisyystilannetta. Vaikea työttömyyskausi ja taloudellinen lama 1990-luvun alkuvuosina muuttivat asenteita kielteisemmiksi maahanmuuttajia kohtaan (Jaakkola 2000). Laman jälkeen tosin tilanne muuttui positiivisemmaksi. Matalan koulutuksen maista tulevat työllistyvät heikosti. Työllistyminen tämän päivän Suomessa on vaikeaa kantasuomalaisillekin.

Suokonaukion (2008) mukaan työttömäksi jääminen vaikuttaa myös työn ulkopuolisiin ihmissuhteisiin. Monelle maahanmuuttajalle ystävät ovat jääneet aikaisemmista työpaikoista. Verkostojen kautta saa tietoa eri työtilaisuuksista. Kotoutumiskoulutuksen yksi rooli on ohjata maahanmuuttajia työharjoitteluihin ja solmimaan suhteita työnantajiin. Maahanmuuttajilla on paljon kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Tarviin kuitenkin sopiva henkilö takuumieheksi todistamaan maahanmuuttajan kykyä ja halua mennä suomalaisille työmarkkinoille.

Annika Forsander on tutkinut maahanmuuttajien asemaa 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla on melko epävakaa. Maahanmuuttajien alkuperämaalla on vaikutus heidän työmarkkina-asemaansa Suomessa. Heikoin tilanne on pakolaistaustaisilla ja kehitysmaista tulleilla maahanmuuttajilla. Länsimaista tulevien ja aasialaisten työmarkkinatilanne oli selkeästi parempi.

Maahanmuuttajien koulutustaustalla oli vain osittain merkitys työmarkkinoilla. Tutkimuksessa ilmenee, että Suomessa suoritettu tutkinto vaikutti maahanmuuttajan työllistymiseen. (Forsander 2002a, 275–277.)

KUVIO 3. Ulkomaalaisten ja koko väestön työttömyysasteet (sisäasiainministeriö 2010)

Maahanmuuttajien työllisyystilanne on valtaväestöä heikompi riippumatta siitä missä puolella Suomea maahanmuuttaja asuu. Suomessa maahanmuuttajanaisten työttömyys on miehiä korkeampaa. Erot näkyvät suurina eri kansallisuuksien kohdalla. Naisten työmarkkina-asema on miehiä heikompi lähes kaikissa maahanmuuttajaryhmissä. Eri-tyyppisen hankalaa on musliminaisten työllistyminen. Maahanmuuttajanaisten heikkoon työllistymiseen vaikuttavat esimerkiksi kielitaito, koulutus, ikä ja kulttuuriset seikat. (Martikainen & Tiilikainen 2008, 29.)

Työllä on tärkeä merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa. Se liittyy perustoimeentuloon ja perusturvallisuuden tunteeseen. Suomalainen yhteiskunta on rakennettu kahden palkkatyössä olevan ihmisen mallille. Tämä ei aina ole lainkaan itsestään selvä asia maahanmuuttajalle. Useissa tutkimuksissa korostuu työn keskeinen merkitys osana identiteettiä. (Martikainen & Tiilikainen 2007, 29.) Esimerkkinä Harakkamäki (2007) kuvaa ammatti-identiteetin ja työn merkitystä maahanmuuttajanaistelle. Suomessa työn koetaan olevan keskeinen osa identiteettiä.

Työelämässä on aina ollut eriarvoisuutta, johon on liittynyt joidenkin ryhmien sulkeamiseen ulos työelämästä ja sen tuomasta arvosta. Perinteisten linjojen rinnalle on syntymässä jako kantaväestön töihin ja maahanmuuttajätöihin. Erityisesti tilapäisessä työsuhteessa olevan työntekijän asemaa leimaa epävarmuus eli prekaarius. Usein juuri maahanmuuttaja joutuu intensiivisemmin kohtaamaan työn epävarmuuden. Maahanmuuttajat joutuvat kohtaamaan myös odotuksia tekemään työtä muita halvemmalla tai heikoimmilla työehdoilla. Myös taloudellisilla suhdanteilla on vaikutus maahanmuuttajan työmarkkina-asemaan. (Forsander ym. 2010, 275–277.)

Maahanmuuttajat tulevat usein työmarkkinoille ns. sisääntuloammattien kautta. Näillä tarkoitetaan epävakaita työsuhteita, joissa tarvittavat resurssit ovat rajattuja. Niissä ei tarvita ammatti- tai kielitaitoa tai sitten ne ovat ”etnospesifejä” ammatteja. Etnospesifiset ammatit ovat syntyneet maahanmuuttajapalveluiden mukana. Ne ovat tehtäviä, jotka edellyttävät tietyn kulttuurin ja kielen hallintaa. Näitä ammatteja ovat esimerkiksi äidinkielen opettaja, asioimistulkki, ohjaaja ja kouluavustaja. (Forsander & Ekholm 2001, 71.)

Työssäkäynti ja riittävä sosiaaliturva takaa maahanmuuttajanaisten itsenäisen elämän mahdollisuuden Suomessa (Martikainen & Tiilikainen 2008, 401). Säävälän (2009) tutkimuksen mukaan Suomessa olevien hyvien sosiaalipalveluiden ja koulutusjärjestelmän ansiosta Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajanaisten tilanne on parempi kuin monessa muussa Euroopan maassa. Hyvänä esimerkkinä on kunnallinen päivähoido kaikille lapsille, joka parantaa naisten kouluttautumisen ja työnteon mahdollisuutta.

Jorosen (2008) mukaan palkkatyötä ovat saaneet keskimääräistä yleisemmin naiset, joilla on koulutusta, esimerkiksi Suomen lähialueilta ja Euroopasta muuttaneet naiset. Itsensä työllistäminen on yleisempää niiden naisten parissa, joilla koulutusta on vähemmän. Aktiivisena ryhmänä itsensä työllistämässä Joronen mainitsee aasialaiset naiset, jotka ovat tulleet Suomeen avioliiton kautta tai pakolaisina.

3.2 Maahanmuuttajien työllisyystilanne Etelä-Savossa

Etelä-Savo on muuttotappioaluetta, josta siirtyy paljon väkeä lähivuosina eläkkeelle. Ainoa väestönosa, joka kasvaa, ovat maahanmuuttajat. Heitä on maakunnassa noin 2000, ja määrä lisääntyy 50–100 hengen vuosivauhtia. Maahanmuuttajista parhaiten työllistyvät ne, joilla on toisen asteen ammatillinen koulutus, varsinkin Suomessa hankittu. Toiseksi parhaiten työllistyvät korkeakoulutuksen saaneet maahanmuuttajat. Venäläiset ja entisen Jugoslavian alueilta tulleet ovat työllistyneet parhaiten. Vaikeinta työllistyminen on afgaaneilla, myanmarilaisilla ja sudanilaisilla. Työnhakijat ovat taustoiltaan erilaisia ja tämä vaikuttaa suuresti työllistymiseen. (Nyström 2010)

Venäjältä on muuttanut naisia Etelä-Savoon avioliiton tai inkeriläistaustan kautta. Perinteisesti Mikkelissä venäläiset ovat myös työllistyneet parhaiten avoimille työmarkkinoille. Venäläistaustaisten maahanmuuttajien parissa myös koulutukseen hakeutuminen on ollut suosittua. Muutokoulutus on hyväksi havaittu venäläisten akateemisesti koulutettujen parissa. Monet päivittävät lääkärin ja insinöörin tutkintonsa Suomessa kelpaaviksi. Oma ryhmänsä ovat kesällä venäläiset ja thaimaalaiset kausityöntekijät, kuten marjanpoimijat. (Nyström 2010)

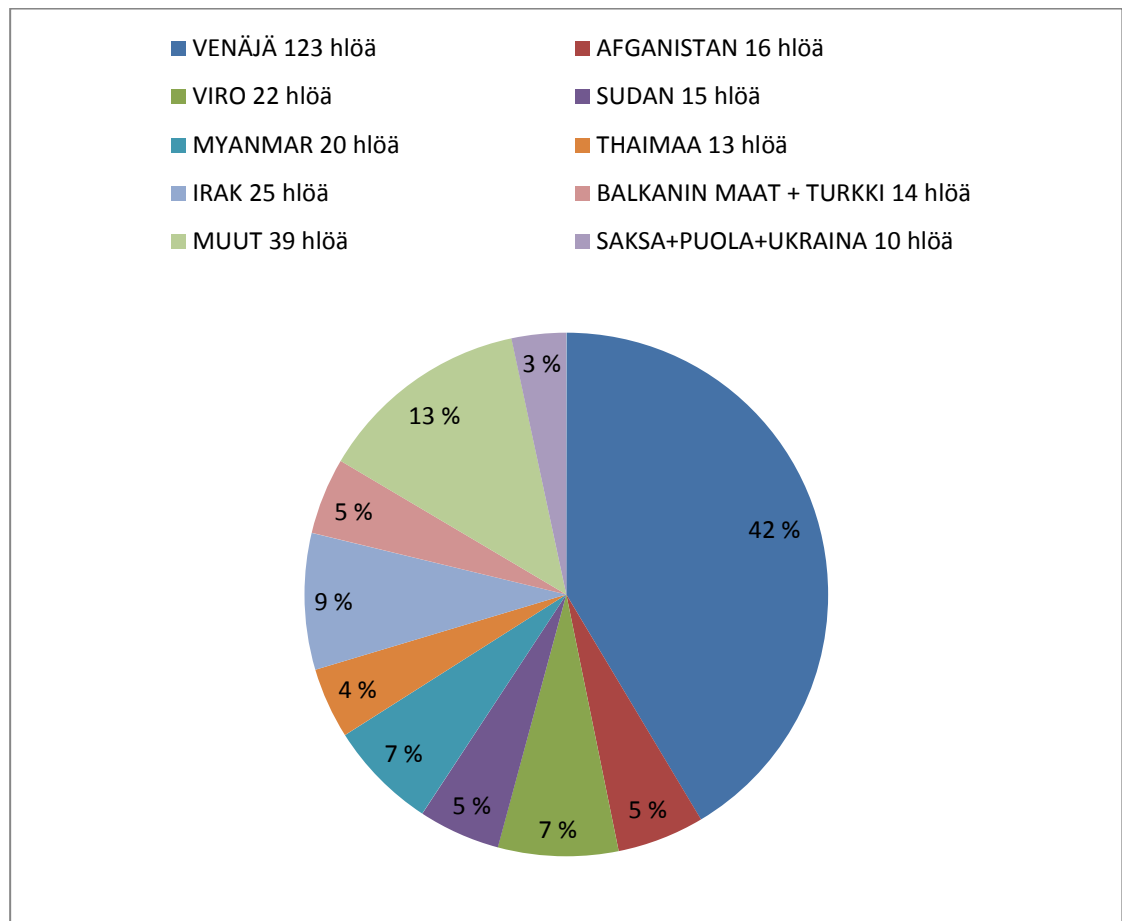
Vaikeinta työllistyminen on ollut perinteisesti Afrikan maista tulleille maahanmuuttajille. Helsingin seudulla tilanne on parempi ja afrikkalaiset työllistyvät esimerkiksi taksin- ja bussinkuljettajiksi. Mikkelissä vielä odotamme sen tapahtuvan. Irakilaiset ovat uusimpia maahanmuuttajaryhmistämme ja tulleet vuonna 2008 Mikkeliin. Irakilaisilla on etuna kotimaassaan hankittu ammattikoulutus ja lisäksi monilla heistä on hyvä englannin kielen taito. (Nyström 2010)

Vuonna 2010 maahanmuuttajien työttömyysprosentti koko Suomessa oli 21 % . Käytännössä luku on suurempi, jopa yli 40 prosenttia, arvioi palveluohjaaja Anjelika Pajarinen Pointti-hankkeesta. Tukityöllistetyt, harjoittelussa olevat sekä työvoimakoulutuksessa olevat pienentävät prosenttia, koska eivät näy varsinaisessa työttömyystilastossa.

Tilaston mukaan vuonna 2010 ulkomaalaisia naisia oli työnhakijoina Mikkelissä 297 henkilöä, joista vajaa puolet on venäläisiä. Pakolaistaustaiset naiset tulevat Afganista-

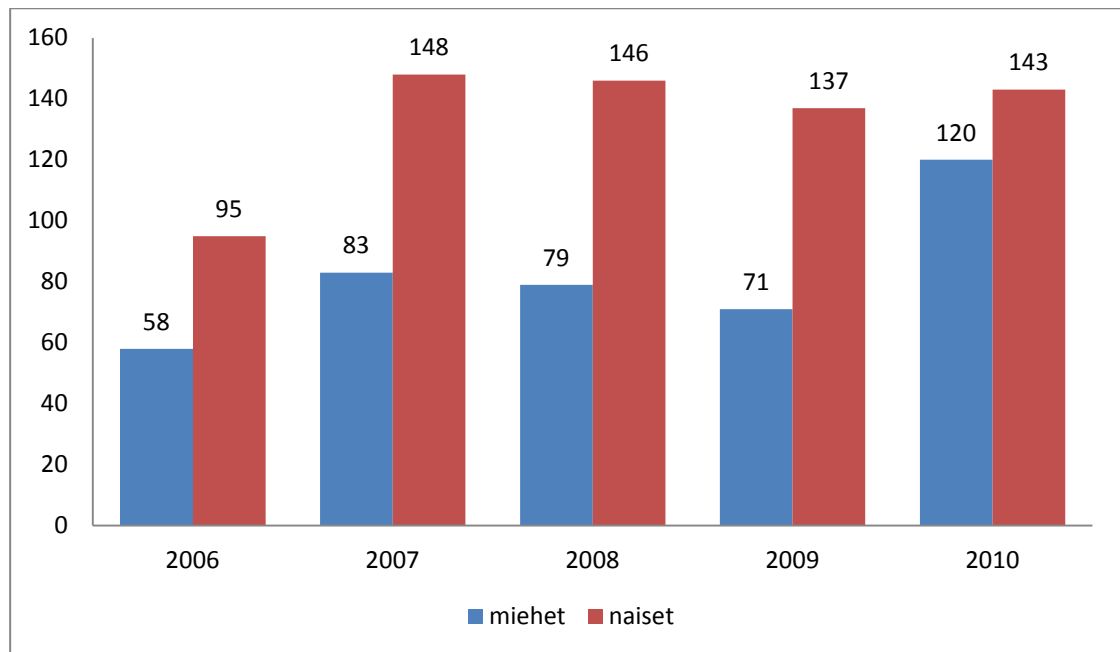
nista, Sudanista, Irakista, Myanmarista, Kroatiaasta ja Bosnia-Hertsegovinasta. Heidän osuutensa on noin 28 % työtä hakevista naisista.

Työperäistä ja muuta maahanmuuttoa tulevaisuudessa ajatellen Etelä-Savon Työ- ja elinkeinokeskus on arvioinut maakuntatasolla, että vuoteen 2015 mennessä tarvitaan ulkomaista työvoimaa lisää noin 2000 henkilötyövuotta vakituisiin töihin ja 500 henkilötyövuoden verran maatalouden kausitöihin. Tulevaisuudessa vapaita työpaikkoja tulee olemaan hoitoalalla, kone- ja metallialalla, kuljetus-, ravintola-, ja rakennusalaalla sekä kaupanalan tehtävissä.

KUVIO 4. Ulkomaalaiset naiset (297 henkilöä) työnhakijana Mikkelissä 2010 (Toijonen, Merja 2011)

Alla olevan Etelä-Savon Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tilaston 2006–2010 mukaan maahanmuuttajanaisia oli tukityössä noin kolmanneksen enemmän kuin miehiä.

KUVIO 5. Tukityön Mikkelissä aloittaneet maahanmuuttajat vuosilta 2006–2010 (Toijonen, Merja 2011)

3.3 Välityömarkkinat työllistäjänä

Välityömarkkinat tarjoavat työskentelymahdollisuuksia henkilöille, joiden on vaikea sijoittua työhön avoimille työmarkkinoille. Välityömarkkinoilla tarjotaan myös työhön sijoittumista edistäviä sekä työssä selviytymistä tukevia palveluja. Työmarkkinatoimenpiteiden (työharjoittelu ja työelämävalmennus) ja palkkatuetun työn tavoitteena on työmarkkina-aseman, ammattitaidon ja osaamisen parantaminen. Näin edistetään pääsyä avoimille markkinoille. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011)

Tukityöllistäminen ja työharjoittelu sekä työelämän valmennuspaikat ovat monen projektin erikoisalaa. Tukityöllistämisen tarkoitus on kuitenkin olla vain väliaikainen ratkaisu. Tavoitteena on työllistyminen vapaille työmarkkinoille. Tässä maahanmuuttajaa auttaa monesti palveluohjaaja tai työvalmentaja, joka etsii vapaita työpaikkoja ja toimii linkkinä työnantajan ja työllistettävän välillä.

Työvoiman palvelukeskus Reitti tarjoaa pitkäaikaistyöttömille ja myös maahanmuuttajille apua työelämään sijoittumisessa. Reitti antaa tukea ja ohjausta työnhakua varten. Projektissa myös tehdään henkilökohtainen työllistymissuunnitelma ja kartoitetaan työnhakijan terveydentila. (Työvoiman palvelukeskus REITTI 2010)

Pointti-hanke on ESR-rahoitteinen jatkohanke, jossa ovat mukana Mikkelistä Etelä-Savon ammattiopisto ja Mikkelin työ- ja elinkeinotoimisto. Pointti tarjoaa alueella asuville ja tänne muuttaville maahanmuuttajille ohjausta ja neuvontaa, joka liittyy koulutukseen, työllistymiseen ja arkielämään. Pointin palvelupiste on Mikkelin työ- ja elinkeinotoimiston tiloissa. Pointti-hankkeessa työskentelevät projektipäällikkö, projektiasiantuntija, ja palveluohjaaja. (Pointti-hanke 2010)

Maahanmuuttajille on tärkeää, että he saavat palvelua omalla äidinkielellään, kertoo palveluohjaaja Anjelika Pajarinen Pointti-hankkeesta. Alkukartoitus on tärkeä. Siinä tulevat esille maahanmuuttajan oma tausta, pohjakoulutus, työkokemus, kielitaito sekä kiinnostuksen kohteet. Tästä lähdetään kehittelemään mitä mahdollisuuksia hänellä on. Haluamme antaa ei pelkästään palveluja, vaan niin hyviä palveluja, että saamme maahanmuuttajan työelämään mukaan, sanoo Pajarinen. Yksi tärkeä asia maahanmuuttajille olisi suomalaisen yhteiskuntatietouden lisääminen. Tietoa on paljon saatavilla, mutta maahanmuuttajat eivät välttämättä hahmota kaikkia vaihtoehtoja, joita heille olisi tarjolla. Kun viestitään, syntyy myös helposti väärinkäsityksiä, jotka olisi hyvä selvittää ajoissa. Eri kulttuurien tuntemus on tärkeää maahanmuuttajien kanssa toimittaessa. Pointti-hanke järjestää Mikkelissä monikulttuurikeskus Mimosan tiloissa omakielistä neuvontaa maahanmuuttajille. Neuvonnasta maahanmuuttaja saa apua työhön ja sen hakemiseen sekä koulutukseen liittyvissä kysymyksissä. Neuvontaa annetaan venäjän, englannin, darin, urdun, viron ja thain kielillä. (Pajarinen 2012).

Vuonna 2010 voimaan astunut mahdollisuus omaehtoiseen koulutukseen työttömyyspäivärahalla, on vaikuttanut merkittävästi maahanmuuttajien koulutukseen hakeutumiseen, sanoo Anjelika Pajarinen Pointti-hankkeesta. (Pajarinen 2012).

3.4 Työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä

Maahanmuuttajanaisia tarkastellaan usein perinteisten sukupolviroolien kautta. Heidät mielletään ennen kaikkea vaimoiksi ja äideiksi. Näin ollen heidän toimintansa suh-

teessa työmarkkinoihin jää vähemmälle huomiolle. Kansainvälisesti maahanmuuttajanaiset koetaan aktiivisina työmarkkinoilla. (Joronen 2007, 285.)

Pehkosen (2006) tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttivat monet eri asiat. Näitä olivat maahanmuuttajan koulutustaso, kielitaito ja työkokemus. Muita työllistymisen esteitä olivat työ- ja opiskelutodistusten puuttuminen. Myös maahanmuuton syyllä oli merkitystä työllistymisen kannalta. Maahanmuuttajilla, joilla oli suomalainen puoliso oli laajempi sosiaalinen verkosto ja hän sai paremmin tietoa avoimista työpaikoista. Odotukset työvoimaviranomaisten avun suhteen olivat suuremmat maahanmuuttajilla, joilla ei ollut perhe- tai ystävyysuhteita suomalaisiin. Myös asuinpaikkakunnalla on merkitystä työllistymiseen.

Maahanmuuttajien koulutustaso vaihtelee eri maahanmuuttajaryhmien sisällä paljon. Nuorempien koulutustaso on parempi, kuin vanhempien. Naisten koulutustaso on hieman miehiä korkeampi, poikkeuksena kehitysmaista tulevat naisten, jolloin tilanne on päinvastainen. Korkeimmin koulutetut maahanmuuttajat tulevat entisestä Neuvostoliiton maista, Keski-Euroopasta, Pohjois-Amerikasta ja Kiinasta. (Forsander 2002b, 229–230.) Etnisillä verkostoilla on positiivinen vaikutus työllistymisen näkökulmasta. Maahanmuuttajaryrittäjälle on luontevaa palkata toisia maahanmuuttajia.

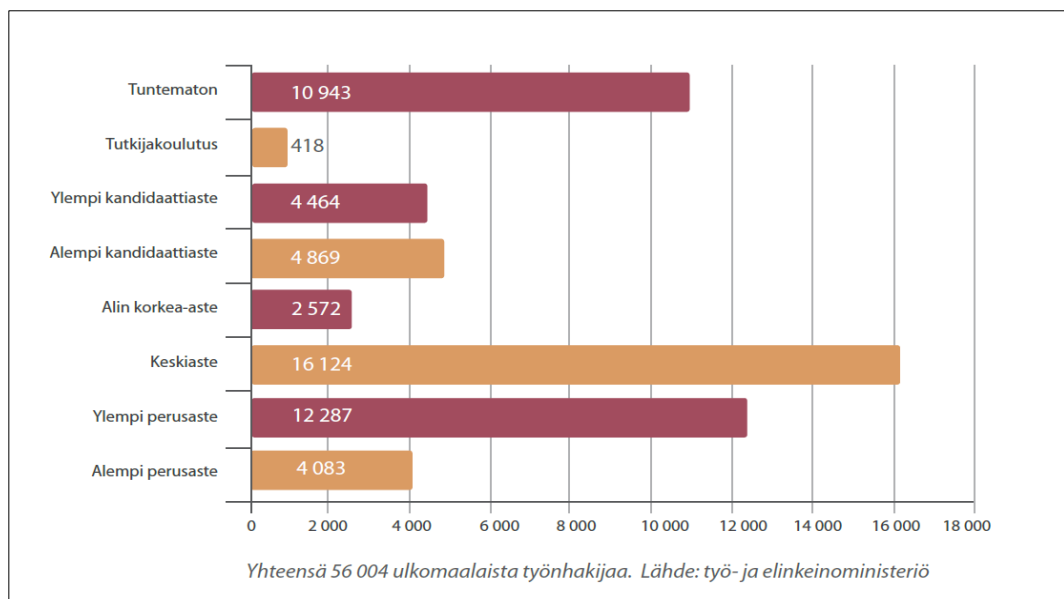
Suomalaisten asenteet venäläisiin maahanmuuttajiin ovat Pölläsen (2007) mukaan yhtenä suurena esteenä maahanmuuttajien työllistymiselle Pohjois-Karjalassa. Haastatelluista venäläistaustaisista naisista monet kokivat suomalaisten asenteen heitä kohtaan olevan edelleen negatiivinen. Myös Forsander (2002a) nostaa venäläisten työmarkkinoilla kokeman syrjinnän.

Yksinhuoltajuus voi myös olla esteenä tai vaikeuttaa työllistymistä. Maahanmuuttajien elinolotutkimuksessa eronneet yksinhuoltajanaiset olivat huomattavasti yleisemmin työttömänä kuin avioliitossa tai avoliitossa olevat naiset. (Joronen 2007, 304.)

Erilaiset sosioekonomiset mittarit kertovat maahanmuuttajien olevan eriarvoisessa asemassa kantaväestöön nähden. Maahanmuuttajat joutuvat käytännössä huonompaan asemaan työmarkkinoilla, jos heille ei tarjota riittävästi mahdollisuuksia suomen kielen oppimiseen. Tämä rasismi on usein tahatonta, ei huomata että käytännöt johtavat

ihmiset eriarvoiseen asemaan. Tällaista rasismia kutsutaan rakenteelliseksi rasismiksi. (Räty 2002, 193–194.)

Median suhtautuminen maahanmuuttajiin on myönteisempää, jos kysymys on työvoimapolua potevasta alasta. Media korostaa maahanmuuttajien korkeaa koulutustasoa ja työperäisestä maahanmuutosta puhutaan positiiviseen sävyyn. Kelvatakseen suomalaisille maahanmuuttajan tulee median mukaan olla suomalaisia parempi. (Wrede & Nordberg 2010, 245.)

KUVIO 6. Työttömien maahanmuuttajien koulutusaste (Sisäasiainministeriö 2010)

4 KOTOUTUMINEN SUOMALASEEN YHTEISKUNTAAN

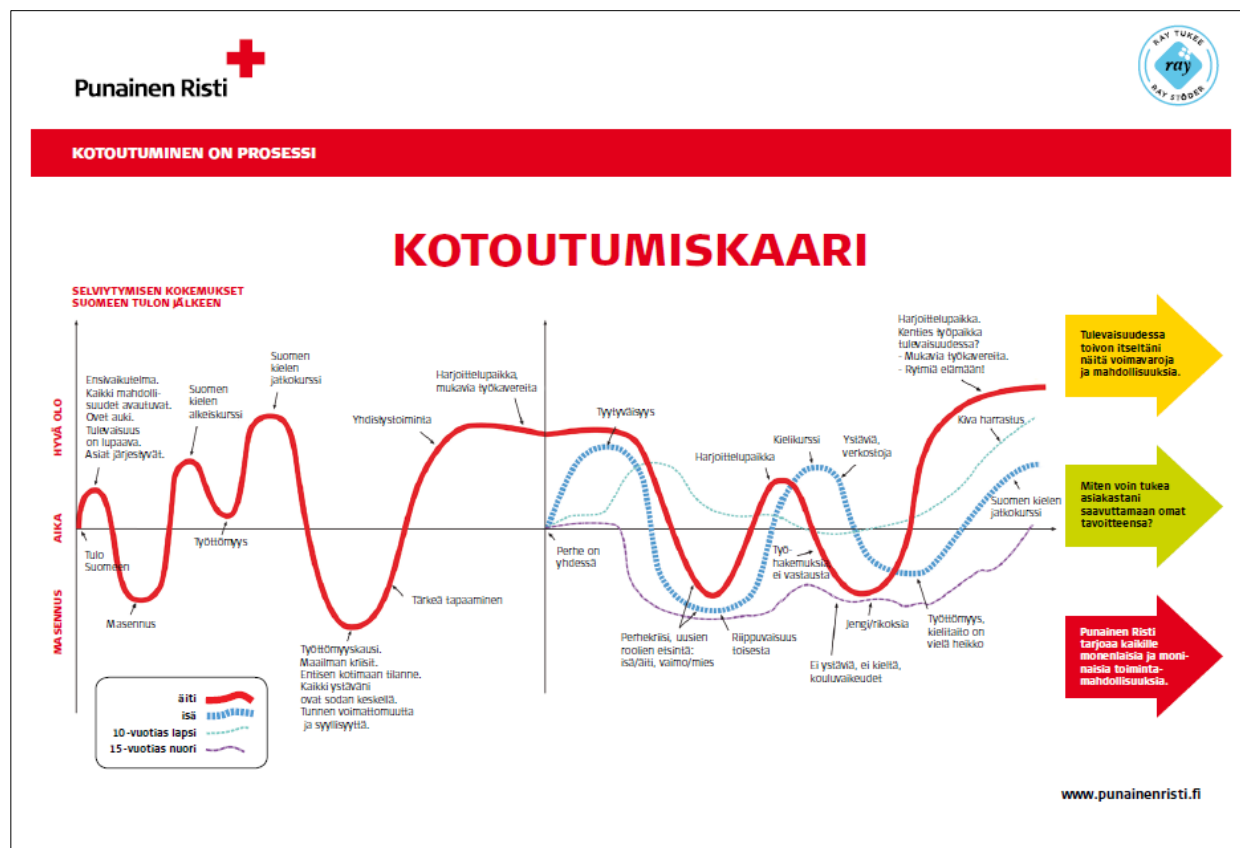
Kotoutumisen tavoitteena on maahanmuuttajan osallistuminen suomalaisen yhteiskunnan toimintaan oma kieli ja kulttuuri säilyttäen. Suomalaiseen työelämään mukaan pääseminen on osa kotoutumista. Kotoutumiseen vaikuttavat monet tekijät. Merkittäviä ovat esimerkiksi koulutustaso, kielitaito, maahanmuuttoikä, terveys ja aikaisempi kokemus muista kulttuureista. Henkilön omalla motivaatiolla ja aktiivisuudella on tärkeä rooli kotoutumisessa. Myös ympäröivä yhteiskunta ja valtaväestön asenteet vaikuttavat maahanmuuttajan kotoutumiseen. (Sisäasiainministeriö 2012)

Kansainvälisen Mipexin vertailututkimuksen (2011) mukaan Suomi tarjoaa neljänneksi parhaat edellytykset kotoutumiselle. Selvityksessä oli mukana 31 maata, EU-

maiden lisäksi Norja, Kanada, Yhdysvallat ja Sveitsi. Tutkimuksessa kiinnitettiin huomiota työelämää, perheiden yhdistämistä ja syrjintää koskeviin lakeihin. Suomen kokonaissijoitus oli neljäs, Ruotsin, Portugalin ja Kanadan jälkeen. Vahvuuksia Suomen kotoutumispolitiikassa olivat koulutukseen pääsy ja tarpeiden kohdentaminen koulutuksessa. Myös poliittiset osallistumismahdollisuudet ja syrjinnän vastaiset toimet olivat Suomessa hyviä. Suomen heikkouksia Mipexin mukaan olivat kansalaisuuden saaminen, kulttuurien välinen koulutus ja pitkäaikaiseen oleskeluun liittyvät käytännöt. Viimeksi mainitut olivat kuitenkin parempia kuin mitä keskimäärin maahanmuuttajat kokevat Euroopassa. Migrant Integration Policy Index -tutkimuksen toteuttivat British Council ja Migration Policy Group. (Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

Maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttava keskeinen seikka on yhteiskunnassa vallitseva asenneilmapiiri. Kahdensuuntaisen kotoutumisen käsitteen mukaan vastaanottava yhteiskunta kotoutuu eli sopeutuu monikulttuurisempaan yhteiskuntaan ja ottaa samalla aktiivisen roolin maahanmuuttajien kotouttamisessa. Kahden suuntaisen kotoutumisen onnistumiseen edellytetään maahanmuuttajamyönteistä asennoitumista. (Lumio 2011, 120.)

KUVIO 7. Maahanmuuttajan kotoutumiskaari (Suomen Punainen Risti 2007)

Maahanmuuttajista puhuttaessa tulee usein esiin sana kotoutuminen ja kotouttaminen. Kotoutuminen on uudissana, joka viittaa käsitteeseen integraatio, eli jonkin osaksi tulemiseen. Kotoutuminen on aikaa vievä prosessi, joka tavallaan koskaan ei ole valmis. On vaikea määrittellä, milloin maahanmuuttajat on ”riittävästi” kotoutunut. Ja kuka sen pystyy määrittelemään. Kotouttamiseen liittyvät asiat kuuluvat sisäasiainministeriön alaisuuteen. Vuoden 2011–2012 vaihteessa maahanmuuttajien kotouttamiseen liittyvät asiat siirtyvät työ- ja elinkeinoministeriön piiriin.

4.1 Kotouttamista koskeva lainsäädäntö

Kotouttamisella tarkoitetaan viranomaisten järjestämää erilaista kotoutumista edistävää toimintaa. Kotouttamisen tavoitteena on maahanmuuttajien tasapuolinen osallistuminen suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. (Sisäasiainministeriö 2010)

Kotouttamislaki

Uuden kotouttamislain lähtökohtana on vastata viimeisen 20 vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin. Uusi kotouttamislaki astui voimaan 1.9.2011. Sen tavoitteena on parantaa alkuvaiheen ohjausta maahanmuuttajalle. Uuden lain myötä kaikki Suomeen muuttaneet henkilöt saavat ohjausta ja yhteiskuntatietoutta saadessaan oleskeluluvan tai rekisteröidessään oleskeluoikeutensa. Uudessa laissa maahanmuuton syyllä ei ole väliä, vaan kaikki huomioidaan. Alkuvaiheen ohjausta ja neuvontaa parannetaan. Maahanmuuttajan tulee saada tietoa suomalaisesta yhteiskunnasta, oikeuksista ja velvollisuuksista sekä neuvontaa kielikoulutuksen ja työnhaun suhteen. Maahanmuuttajalle tehdään alkukartoitus, jonka perusteella laaditaan kotoutumissuunnitelma. Alkukartoituksessa arvioidaan henkilön valmiuksia työllistymiseen tai opiskeluun sekä mitä kotoutumista edistäviä toimia asiakas tarvitsee. Maahanmuuttajien omaa osallisuutta lisätään. Laki edistää kotoutumisen kaksisuuntaisuutta. Kotoutuminen edellyttää maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikusta. Kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta lisätään ja niiden seuranta parannetaan. Laissa kiinnitetään huomiota syrjäytymisen ehkäisyyn, erityisesti haavoittuvien ryhmien, kuten vammaisten, vanhusien, lasten sekä vaikeassa tilanteessa elävien naisten parissa. Laki vahvistaa pakolaisten hallittua sijoittamista kuntiin. (Sisäasiainministeriö 2011)

Kotouttamislaki on alun perin vuodelta 1999. Laki uudistui vuonna 2006 alussa. Alun perin kotouttamislain lähtökohtana olivat pakolais- ja paluumuuttajataustaiset maahanmuuttajat. Aikaisemmin kotouttamispalvelut suunnattiin lähinnä vain työttömille ja maahanmuuttajataustaisille henkilöille. Kotouttamislaiilla pyritään tehostamaan maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen. Kotouttamislaki mahdollistaa työttömälle tai toimeentulotukea saavalle maahanmuuttajalle oikeuden kotoutumissuunnitelmaan.

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajalle tehty henkilökohtainen suunnitelma, mitä palveluja hän tarvitsee kotoutuakseen Suomeen. Näitä ovat esimerkiksi kielikoulutus, jatko-opinnot ja työllistyminen. Kotoutumissuunnitelman tekevät yhteistyössä maahanmuuttaja, kunta ja työvoimatoimisto. Oikeus yksilölliseen kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta maahantulosta. Maahanmuuttajan oikeutta suunnitelmaan voidaan pidentää enintään kahdella vuodella. Suunnitelman pidentämisestä päättää työ- ja elinkeinotoimisto. Suunnitelmakauden aikainen toimeentulo turvataan maahanmuuttajalle kotoutumistukea maksamalla. (Sisäasiainministeriö 2010)

Kunnan velvollisuuksiin kuuluu kotouttamisohjelman laatiminen. Mikkelin kaupungin kotouttamisohjelman tavoitteet ovat riittävän kielitaidon saaminen, työllistymisen edistäminen, yhdenvertaisuuden edistäminen, peruspalveluiden turvaaminen kaikille maahanmuuttajille, tulkkipalveluiden takaaminen ja maahanmuuttajien oman aktiivisuuden lisääminen. Kotouttamisohjelmassa tulee olla suunnitelma tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. (Mikkelin kaupungin kotouttamisohjelma 2009)

Laki yhdenvertaisuuden turvaamisesta astui voimaan vuonna 2004 (Yhdenvertaisuuslaki 21/2004). Sillä halutaan turvata muun muassa etninen yhdenvertaisuus työhönotto- ja toimeentuloperusteissa.

4.2 Kielitaito avaimena suomalaiseen yhteiskuntaan

Kielitaito on avainasemassa, kun maahanmuuttaja hakee työtä tai opiskelupaikkaa. Suomen kielen tutkintoa suorittaa vuosittain runsaat 3000 maahanmuuttajaa. Eri puolilla Suomea järjestetään tutkintotilaisuuksia neljä kertaa vuodessa. Myös kansalaisuutta haettaessa edellytetään keskitason tutkintoa suomen kielen taidossa. (Arajärvi 2009, 22–23.)

Hyvän ja tarkoituksenmukaisen kielitaidon määrittäminen on vaikeaa, sillä eri tahoilla on erilaiset odotukset kielitaidon riittävydestä. Maahanmuuttajan oma käsitys kielitaidostaan voi poiketa paljonkin työnantajan tai kouluttajan käsityksestä hyvästä kielitaidosta. Kielitaito kehittyy ja on jatkuvassa muutostilassa koko ajan, myös oppijat ovat erilaisia. (Tarnanen & Suni 2005, 16–17.)

Kielen oppimiseen vaikuttavat monet seikat. Näitä ovat esimerkiksi koulutustausta ja aiempi vieraiden kielten opiskelu sekä arvostukset ja motivaatio. Uuden kielen oppiminen on sitä vaikeampaa, mitä etäisempi se on opiskelijan omasta äidinkielestä. Kielen kehittymistä tukee sen käyttö ja omatoiminen opiskelu. Suomenkielisessä ympäristössä toimiminen edesauttaa kielen jatkuvaa oppimista, samoin kuin kontaktit syntyperäisiin suomalaisiin. Myös vuorovaikutus työssä kehittää suomen kielen taitoa. (Vartia ym. 2007, 67.)

Halusin opinnäytetyöhöni myös suomen kielen opettajan näkökulman. Haastattelin Työväen Sivistysliiton kielenopettajaa Irja Kiurua työtäni varten. Kiuru on taustaltaan inkeriläinen maahanmuuttaja. Hän on muuttanut Suomeen 1990-luvun alussa. Kiurun mielestä maahanmuuttajilla on huomattavasti paremmat mahdollisuudet suomen kielen opiskeluun kuin silloin kun hän tuli Suomeen. (Kiuru 2011).

Ongelmakohtina suomen kielen opiskelussa Kiuru näkee maahanmuuttajien erilaisen koulutustaustan. Tämä tekee opetusryhmistä todella haastavia. Venäläiset ja eurooppalaistaustaiset oppivat kieltä helpommin, koska heillä on koulutausta. Esimerkiksi Venäjältä tulevista maahanmuuttajista monet ovat käyneet kursseja jo ennen Suomeen tuloa. Venäjällä koulussa ja kursseilla vaaditaan opiskelijalta paljon. Myös opiskelutavoilla on suuri merkitys ja sillä että kun opiskellaan, niin opiskellaan tehokkaasti. Aasialaiset oppivat nopeasti ja tekevät myös kotona paljon työtä kielen oppimisen eteen. Aasialaiset ovat erittäin ahkeria ja pärjäävät hyvin, kertoo Kiuru.

Motivaatio on tärkeintä kielen opiskelussa. Se vaikuttaa opettajan omaankin motivaatioon, jos ryhmä on innostunut ja opiskeluun sitoutunut. Haluan että kaikille on haastetta opiskelussa, myös nopeammin edistyville, sanoo Kiuru. Miten sitten motivoidaan maahanmuuttajanaisia, joilta puuttuu valmiuksia opiskeluun. Vieraan kielen opiskelu tuntuu mahdottomalta, jos maahanmuuttaja ei osaa kunnolla omalla kielellä.

lään lukea tai kirjoittaa. Maahanmuuttajamiehet oppivat naisia nopeammin suomen kieltä, arvioi Kiuru.

Usein ajatellaan, että monikulttuurisissa avioliitoissa kielen oppiminen on nopeampaa. Kahden kulttuurin perheessä monesti kotona puhutaan englantia, suomen kielen asemasta. Tämä vaikeuttaa ja hidastaa maahanmuuttajan kielen oppimista. Kotona oleva suomalainen puoliso ei välttämättä näe asiassa mitään haittaa. Etenkin alkuvaiheessa monille kun englanti on yhteinen kieli. Kiurun mielestä on suuri virhe, jos kotona puhutaan vain englantia. Arjessa kotona suomen puhuminen tukee myös kielen opiskeluun kodin ulkopuolella. (Kiuru 2011).

Kiuru pitää mielenkiintoisena tapana oppia kieltä sen, että lähdetään luokasta ulos esimerkiksi kahvilaan, museoon tai johonkin työpaikalle. Kieltä voi opetella myös keittiössä. Se on monille maahanmuuttajalaisille luonteva tapa. Tehdään keittoa yhdessä, opiskellaan aiheeseen liittyvät sanat ja kirjoitetaan paperille oudot sanat, näin samalla muodostuu resepti. (Kiuru 2011)

Joskus on hyvä pitää taukoa, jos aivot ovat ylikuormittuneet. Jo viikon tauko ilman opiskelua rentouttaa ja siitä on hyvä jatkaa. Liika informaatiotulva voi olla haitallista kielen oppimiselle. Kesällä pitää ehdottomasti pitää lomaa. Kiuru näkee Mikolon maahanmuuttajille suunnatut kurssit, joissa opiskeltiin kolmena päivänä suomea (noin 3-4 tuntia kerrallaan) sopivana määränä. Koko päivän kieliopinnot käyvät etenkin alkeisopiskelijoille liian raskaiksi. Pidemmälle edistyneet kielenopiskelijat jaksavat vastaan ottaa enemmän oppia. (Kiuru 2011).

”Se on ihana tunne kun tulee ymmärretyksi. Onnistumisen tunteen voi kokea vahvasti, kun tilaa kahvin ja pullan torikahvilassa ihan itse”: sanoo Irja Kiuru.

Kotouttamiskoulutusta ja kielen oppimista erityisryhmien kannalta tullaan uudistamaan lähivuosina. Osallisena Suomessa-hankkeen tavoitteena on kehittää kotouttamiskoulutukseen uusi malli, joka tulisi käyttöön valtakunnallisesti. Uuden mallin mukaisesti hankkeessa on kolme polkua kotoutumiseen: Nopeasti työmarkkinoille suuntautuvien polku, erityistä tukea tarvitsevien polku ja lasten sekä nuorten polku. Hankkeen tavoitteena on kokeilla vaihtoehtoisia ja joustavia tapoja kotouttamiskoulutuksen järjestämiseksi kokeilukunnissa, arvioida vaihtoehtoisen mallin vaikuttavuutta suh-

teessa nykyisen kotoutumiskoulutuksen järjestelmään, kotouttamiskoulutuksen vaikutuksen ja seurannan arviointi sekä kehittää osaamista maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen parissa toimivien ihmisten osalta. Tavoitteena on järjestää koulutus nykyistä joustavammin ja ilman pitkiä jonotusaikoja. (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2012)

Maahanmuuttajien kielenopetus elää murroskauttaan. Tähän asti suomalainen kielen opetus on ollut luokkahuonekeskeistä ja opettajajohtoista. Oppimisessa keskitytään paljolti kirjalliseen tietoon ja kielen rakenteisiin. Tämä ei aktivoi oppilasta käyttämään kieltä arjessa. Kehitys kohti toiminnallisempaa oppimista ja suullista kielitaitoa on tulevaisuuden haaste. Maahanmuuttajat, erityisesti kotiäidit kuuluvat kielenopetuksen haasteellisimpiin ryhmiin. Maahanmuuttajaäitien kielitaito ja kulttuurintuntemus vaikuttaa siihen, miten he voivat tukea lastensa koulunkäyntiä Suomessa. Lähtömaiden kulttuurit vaikuttavat oppilaiden oppimistapaan. (Monitori 2011b)

Jyväskylän yliopiston professori Mirja Tarnanen on mukana Osallisena Suomi-hankkeessa kehittämässä uusia kielenopetustapoja maahanmuuttajille. Samoin kuin Kiuru, näkee hän motivaation merkityksen varteenotettavana seikkana maahanmuuttajille kieltä opettaessa. Miten ylipäätään voi opettaa henkilöä, jos tällä ei ole motivaatiota kielen opiskeluun ja mitä keinoja on opettajalla herätellä motivaatiota. Kielikoulutuksessa vietettävä aika on lyhyt ja siksi opetuksen olisi syytä olla mahdollisimman toimivaa. Kielitaidon riittävyys määräytyy tilanteen tai tarpeen, kun työtehtävän mukaan. Kielitaidon riittävyyteen vaikuttaa myös yksilön oma näkemys kielitaidostaan ja sen tarpeesta. Kielen opettelua pyritään yhdistelemään arjen sisältöihin. Näin ollen erillisiä kielen ja yhteiskuntataidon tunteja ei tarvita. (Monitori 2011b)

4.3 Järjestöjen rooli maahanmuuttajan kotoutumisessa

Järjestöt ovat Suomessa laajin kolmannen sektorin laji. Kolmas sektori toimii yksityisen ja julkisen sektorin välissä. Kolmannen sektorin toimijoita ovat pienet yhdistykset, suuret valtakunnalliset järjestöt ja sosiaaliset yritykset. Sosiaalinen yritys voi harjoittaa myös liiketoimintaa, mutta taustalla on aina myös sosiaalinen näkökohta, esimerkiksi vammaisten työllistäminen. Kolmas sektori toimii myös työllistäjänä erityisesti vaikeasti työllistettävien henkilöiden parissa. Kolmannen sektorin toimijoiden vahvuus on sen joustavuus. Myös maahanmuuttajat ovat mukana toiminnassa. He ovat perustaneet omia järjestöjään, jotka auttavat jäseniään eri tavoin. Esimerkkinä Helsin-

gissä toimiva Inkeri-keskus, joka järjestää kieli- ja Atk-koulutusta maahanmuuttajille. Alkuinformaatio-kurssit ja kulttuuritoiminta on myös järjestön toimialaa. (Forsander & Ekholm 2001, 78–81.)

Mikkelissä järjestöillä on aktiivinen rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa suomalaisen yhteiskuntaan. Kolmannen sektorin toimijat tekevät tahollaan hyvää työtä. Monikulttuurikeskus Mimosa on kohtaamispaikka niin maahanmuuttajille kuin suomalaisille. Mimosan ja Maahanmuuttotoimiston kautta saa myös tulkkiapua ja käytännön neuvoja erilaisiin ongelmiin. Erilaiset leirit, kansainväliset kulttuuritapahtumat ja retket ovat mainio tapa kantaväestön ja maahanmuuttajien tutustua toisiinsa. Monikulttuurikeskus Mimosassa järjestetään myös suomen kielen koulutusta.

Työttömien toimintajärjestö Mikkelissä järjestää edullisen ruokailumahdollisuuden ja monipuolista toimintaa myös työttömille maahanmuuttajille. Suomen Punaisen Risti on järjestänyt tukihenkilökursseja ihmisille, jotka ovat halunneet toimia maahanmuuttajien tukihenkilöinä. SPR on panostanut erityisesti naisille suunnattuun ryhmätoimintaan, samoin kuin Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta. Seurakunta ja Etelä-Savon Martrat ovat järjestäneet ruokakursseja, niin suomalaisesta kuin etnisestä ruoasta.

Vähemmistöryhmien tuki Omega ry. on tehnyt maahanmuuttajatyötä Mikkelissä mm. Lounatuuli-hankkeen avulla. Hankkeessa on etsitty tukihenkilöä tai perhettä maahanmuuttajalle. Omega on vuosien mittaan järjestänyt useita leirejä maahanmuuttajille. Monika-naiset tukee maahanmuuttajanaisten hyvinvointia ja aktiivista kansalaistoimintaa. Mikkelissä toimii alueellinen toimipiste, joka tarjoaa tukea, tietoa ja toimintaa eri kielillä. Monika-naisten kautta saa apua omalle kielellään esimerkiksi perheväkivallan uhriksi joutunut maahanmuuttajanainen.

Unifemin (nykyinen UN-Women) ovat antaneet vapaaehtoisina suomen kielen opetusta maahanmuuttajanaيسille Mikkelissä. Suomen UN-Women on YK-taustainen järjestö, joka toimii naisten ja tyttöjen aseman parantamiseksi maailmassa. UN-Womenin tavoitteena on saavuttaa kaikissa yhteiskunnissa tasa-arvo, jossa naiset ja miehet toimivat yhteistyökumppaneina ja hyötyvät kehityksestä, ihmisoikeuksista ja rauhasta.

Mikolon maahanmuuttajanaiset ovat osallistuneet eri järjestöjen järjestämiin tapahtumiin, ruokakursseille ja maahanmuuttajaleireille. Vuosien ajan Mikolo-projekti on

myös tehnyt yhteistyötä eri järjestöjen kanssa Mikkelissä. Maahanmuuttajatyötä Mikkelissä tekevät järjestöt ovat verkostoituneet hyvin. Hyvänä käytäntönä näen kerran kuussa järjestettävän yhteisen tapaamisen, jossa käydään läpi kunkin toimijan ajan-kohtaisia asioita maahanmuuttajiin liittyen.

5 MONIKULTTUURINEN TYÖYHTEISÖ

Myös Suomessa maahanmuutto ja kansainvälistyminen ovat vuosien mittaan lisääntyneet. Puhutaan monikulttuurisesta yhteiskunnasta, jossa eri kulttuurien edustajat elävät tasa-arvoisessa asemassa keskenään. Monikulttuurista yhteiskuntaa voidaan pitää ideaalimallina, joka ei ole toteutunut missään päin maailmaa. Kulttuurien välisen tasa-arvon tukemiseen tarvitaan paljon tukea ja myös poliittista tahtoa. Eri puolilla maailmaa monikulttuurisuutta toteutetaan erilaisin tavoin, lähtökohdista riippuen. (Räty 2002, 47–48.)

Eri kulttuureista tulevien työntekijöiden sulautuminen työyhteisöön ja yhteistyön rakentuminen niin suomalaisten kuin maahanmuuttajien välillä on työpaikkojen yhteinen haaste. Työn sujumisen kannalta tärkeää, että eri työkulttuureista tulevat löytävät yhteiset toimintatavat työpaikalla. Sosiaalinen kanssakäyminen on haasteellista, mutta samalla myös suuri mahdollisuus ja voimavara. Eri kulttuuritaustoista tulevat tuovat omat odotuksensa ja tarpeensa myös henkilöstöhallintoon, työterveyshuoltoon ja työsuojelu- ja luottamusmiestoimintaan. (Vartia ym. 2007, 18.)

Monikulttuurisessa työyhteisössä voidaan hyödyntää mentorointia. Kokeneempi suomalainen työntekijä neuvoo ja tukee maahanmuuttajaa työssä. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen työyhteisöön sujuu mentoroinnin avulla luonnollisesti työn ohessa. Samalla työyhteisön suomalaiset tutustuvat maahanmuuttajien toimintatapoihin ja näkökulmiin. Mentorilla tulee olla hyvät valmiudet ja tietotaito opastaa maahanmuuttajaa suomalaiseen työkulttuuriin ja toimintatapoihin. Samalla mentori voi oppia itsekin vieraasta kulttuurista uuden näkökulman kautta. Tämä auttaa kehittämään myös mentorin ammattitaitoa. (Saari 2010, 80–81.)

Myös Vartiainen-Ora (2007) on korostanut myös mentoroinnin merkitystä työelämässä. Hän näkee jatkuvuuden tärkeänä maahanmuuttajan perehdyttämisessä, sillä uuden

työkulttuurin oppiminen vie aikaa. Maahanmuuttajan on tärkeä löytää paikkansa työyhteisössä. Samalla tapahtuu sitoutuminen työyhteisöön. Mentorointi sopii erittäin hyvin maahanmuuttajatyöntekijän pitkäjänteiseen perehdyttämiseen.

5.1 Erilaisten kulttuurien kohtaaminen työyhteisössä

Monikulttuurisuus ja monimuotoisuus ovat melko uusia sanoja suomen kielessä, eikä niiden merkitys ole vielä vakiintunut. Erilaisuus nähdään moninaisuusajattelussa voimavarana. On olemassa monta oikeaa tapaa ajatella ja toimia. Monikulttuurisissa työyhteisöissä tärkeää on kunnioitus, ei niinkään se, sujuuko suomen kieli täydellisesti. Kunnioitus välittyy mielenkiinnon ja positiivisen asenteen kautta. Vuorovaikutustaidoilla on suuri merkitys monikulttuurisessa työyhteisössä. Monimuotoisessa työyhteisössä vuorovaikutuksen tulisi olla dialogista. Myös esimiehen rooli on tärkeä. Hän on mahdollistaja, joka kuuntelee kaikkia, ottaa vastaan ideoita ja koordinoi tekemistä. (Vartiainen-Ora 2007, 26–27.)

Kulttuurinen etäisyys voi herättää ennakkoluuloja ja varovaisuutta. Sen vuoksi vieraasta kulttuurista tulevia henkilöitä ei helposti lähestytä ja he jäävät etäisiksi. Tässä tilanteessa on vaara jäädä ryhmässä ulkopuoliseksi. Maahanmuuttajan kannalta on merkitystä, jos työyhteisössä on samasta maasta tulleita tai saman kulttuurin edustajia. Samaan kulttuuriin kuuluvat ymmärtävät maahanmuuttajaa paremmin ja pystyvät jakamaan asioita. (Vartia 2007 ym. 109, 121.)

Maahanmuuttajista monet tulevat yhteisöllisestä eli kollektiivisesta kulttuurista. Siinä ihminen on osana isompaa ryhmää ja toisten toiveet otetaan huomioon. Oman ryhmän jäsenistä pidetään huolta. Kollektiivisessa kulttuurissa perheen ja suvun merkitys korostuu. Suvun mainetta pidetään yllä, vaikka se vaatisi henkilökohtaisia uhrauksia joltakin sen jäseneltä. Individualistisen kulttuurin, johon Suomi kuuluu, näkökulmasta, perheellä tai suvulla on liian suuri valta tehdä päätöksiä ihmisen henkilökohtaisissa asioissa. (Räty 2002, 58.)

Rädyn (2002) mukaan maahanmuuttajien kulttuuri muodostuu kolmelle tasolle. Ensimmäisellä tasolla hänellä on yhteys kotimaahansa. Toisella tasolla hän on uudessa asuinmaassaan osana maahanmuuttajayhteisöä, jolla on oma elämäntapansa vähemmistöryhmänä Suomessa. Kolmannella tasolla maahanmuuttaja on osa suomalaista

yhteiskuntaa. Näiden kolmen tason välillä voi olla toisistaan hyvin paljon poikkeavat arvot ja odotukset. (Räty 2002, 108–109.)

Lumion (2011) mukaan thaimaalaiset muuttavat Suomeen pääasiassa avioliiton kautta. Thaimaalaiset koetaan Suomessa melko näkymättömäksi maahanmuuttajaryhmäksi. Thaimaalaisten kulttuurissa korostuu kasvojen menettämisen pelko ja vaikeista asioista on hankala puhua. Thaimaalaiseen kulttuuriin kuuluu vahvasti yhteisöllisyys ja vaatimattomuus. Thaimaalaisten työmoraalia pidetään korkeana.

Suomen muslimiväestö on kasvanut maahanmuuttajien myötä merkittävästi. Islamin usko yhdistää keskenään hyvin erilaisia kansoja ja väestöryhmiä. Islamista ja sen vaikutuksesta on käyty Suomessa paljon yhteiskunnallista keskustelua. Islam määrittää myös afgaaninaisten elämää. Afgaanikulttuuri ja islam ovat yhteen kietoutuneita, toisistaan vaikeasti erotettavia peruspilareita. Islamin uskonnossa naiset saavat avioitua vain muslimin kanssa ja avioliitto on usein sukujen välinen sopimus. Kollektiivisessa afgaanikulttuurissa nainen kokee usein olevansa olemassa vain osana perhettään. (Räty 2002, 58, 70.)

Maahanmuuttajan tullessa uuteen ympäristöön, hänen uskonnollinen toimintansa usein voimistuu. Tämä luo turvaa ja yhteisöllisyyttä vieraassa ympäristössä muiden samaan uskontoon kuuluvien kanssa. Suomalaisella työpaikalla rukoileminen viisi kertaa päivässä on usein mahdotonta. Tämä vaatii maahanmuuttajalta tapojen sopeuttamista. (Räty 2002, 72–73.)

Afganistan on kansainvälisen kyselyn mukaan maailman vaarallisin maa naiselle. Afganistan lunastaa listan kärkipaikan naisiin kohdistetun väkivallan, köyhyyden ja puutteellisen terveydenhuollon vuoksi. Afganistanissa tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet eivät toteudu kuin pienelle osalle. Afganistanissa naisten raiskaus ja hakkaaminen on kriminalisoitu. Afganistan on ratifioinut mm. naisten syrjinnän poistavan yleissopimuksen. Käytännössä tasa-arvon ja naisten oikeuksien toteutuminen on käytännössä kaukana. (Ratilainen 2011)

5.2 Sosiaalisten verkostojen merkitys

Monien maahanmuuttajien sukulaisverkot katkeavat tai heikentyvät kun he muuttavat Suomeen. Suomeen muutto merkitsee sopeutumista länsimaiseen ydinperhemalliin. Monet maahanmuuttajat tulevat maista, joissa perinteisen suurperheen asema on vahva. Eri sukupolvia edustavia perheenjäseniä yhdistävien tukiverkkojen katkeaminen saattaa olla suuri menetys. (Liebkind ym. 2004, 182.)

Maahanmuuttopolitiikka vaikuttaa maahanmuuttajien sukulaisverkostoihin. Inkerinsuomalaisilla nämä verkostot ovat muita vahvemmat. Paluumuuton ansiosta monen inkerinsuomalaisen perheeseen kuuluu eri sukupolvien edustajia. Usein inkeriläisten vanhemmat ja sisarukset asuvat myös Suomessa. Venäläisille ja virolaisille muutto Suomeen merkitsee usein perinteisten sukulaisverkon menetystä. Toisaalta uusia verkostoja luodaan kun avioidutaan suomalaisen kanssa. (Reuter & Jaakkola 2005, 27–28.)

Entisestä Neuvostoliitosta, Venäjältä ja Virosta muuttaneet eivät muodosta kovin selkeästi etnisesti omia ryhmiä, vaan he ovat integroituneet omiin ja ainakin joihinkin suomalaisiin verkostoihin. Suomessa asutun ajan pituus lisää sulautumista suomalaisen kantaväestön verkostoihin. (Reuter & Jaakkola 2005, 38.)

5.3 Akkulturaatio

Kanadalainen tutkija John Berry on luonut suosituimman kaksisuuntaisen akkulturaatiomallin. Aikaisemmat yksisuuntaiset mallit perustuivat maahanmuuttajien sulautumiseen valtaväestöön. Berryn kaksisuuntainen malli perustuu maahanmuuttajan sopeutumisasenteeseen ja antaa liikkumavaraa oman ja uuden kulttuurin välillä. (Liebkind ym. 2004, 48–49.)

Berryn (1990, 1997) mukaan etnisen vähemmistön jäsenille on tärkeää säilyttää oma kulttuuri ja identiteetti ja samalla luoda hyvät suhteet valtaväestöön ja laajempaan yhteiskuntaan. Berryn malli jakautuu neljään osioon, joita ovat integraatio, assimilatio, segregaatio ja marginalisaatio. Berryn mallin mukaan integroitunut maahanmuuttaja säilyttää oman kulttuurinsa osallistuen kuitenkin yhteiskunnan toimintoihin ja ylläpitäen sosiaalisia suhteita valtaväestöön. Maahanmuuttaja on assimiloitunut sil-

loin, kun hän sulautuu valtaväestöön ja osallistuu yhteiskunnan toimintaan, hyläten samalla oman kulttuurinsa. Segregoitunut eli eristynyt maahanmuuttaja ei osallistu yhteiskuntaelämään eikä pidä yhteyttä valtaväestön jäseniin, vaan säilyttää oman kulttuurinsa. Marginalisoitunut eli syrjäytynyt maahanmuuttaja on irti molemmista, sekä omasta että valtaväestön kulttuurista. Berryn (1997) mukaan integraation on suotuisin vaihtoehto maahanmuuttajan psyykkisen hyvinvoinnin kannalta.

Ihminen arvostaa luonnostaan omaa kulttuuriaan. Etnosentrismissä ihminen asettaa oman kulttuurinsa kaiken keskelle ja arvioi sieltä käsin vierasta kulttuuria kielteisesti. Omaa kulttuuria ja ajattelutapaa kuvataan myönteisesti. Etnosentrismi voi tuoda mukanaan muukalaisvihaa, voimakasta kielteistä suhtautumista vieraista kulttuureista tuleviin maahanmuuttajiin. Rasismilla tarkoitetaan eri etnisten ryhmien asettamista eriarvoiseen asemaan. Puhekielessä rasismi nähdään syrjintänä, ennakkoluuloina ja suvaitsemattomuutena. Syrjintää on ihmisten välisiin eroihin pohjautuva ei-hyväksyttävä erottelu. Syrjintää on myös toiminta, mikä asettaa ihmisen ilman hyväksyttävää syytä eriarvoiseen asemaan. Myös yhteiskunnan rakenteet voivat olla syrjiviä, tällöin on kyse institutionaalisesta syrjinnästä. Yhteiskunnan rakenteita ovat esimerkiksi sosiaaliset, poliittiset ja oikeudelliset rakenteet. Ihmistä voidaan syrjiä myös kulttuuritaustan, syntyperän, iän tai sukupuolen vuoksi. (Räty 2002, 188–189.)

6 MIKOLON KÄSITYÖPAJAN TOIMINTA

Lama 1990-luvulla jätti jälkeen pitkäaikaistyöttömyyden. Vuonna 2000 perustettu Mikolo-projekti syntyi paikkaamaan laman jälkiä. Työväen sivistysliiton Mikkelin seudun Opintojärjestö aloitti projektityöskentelynsä Mikolo-hankeella. Alkuun Mikolo oli humanitaarisen avun hanke, joka työllisti suomalaisten pitkäaikaistyöttömien lisäksi myös maahanmuuttajia. Humanitaarista apua vietiin Venäjän Karjalaan ja Pietarin alueelle. Mikolossa toimi humanitaarisen avustustavaran vastaanotto, lajittelu ja pakkaus. Humanitaarisen avun viemisessä yhteistyökumppanina Mikololla oli Joensuussa toimiva Karjalan Apu. Myöhemmin toiminta muuttui käsityöpainotteisemmaksi. Mikolon käsityöpajalla ommeltiin, neulottiin, kudottiin mattoja sekä tehtiin korjausompe-luita. Ekologiset kudotut räsymatot olivat yksi pajan päätuotteista. (TSL:n Mikkelin seudun Opintojärjestö 2010)

Mikolo toimi ponnahduslautana etsittäessä työpaikkoja vapailta työmarkkinoilta. Yksi projektin tavoitteista oli kotouttaa maahanmuuttajia pehmeästi suomalaiseen arkeen. Projektin työntekijät osallistuivat työaikana kielikoulutukseen, ATK-koulutukseen sekä työelämävalmiuksia ylläpitäville kursseille. Suomenkieli oli tärkeimpänä painopistealueena. Myös maahanmuuttajien omaa kulttuuriperintöä pyrittiin projektissa huomioimaan. Esimerkkinä maahanmuuttajanaisten vetämät kansainväliset ruokakurssit. (TSL:n Mikkelin seudun Opintojärjestö 2010)

Linkki-projekti työllisti ja koulutti Mikkelin seudun pitkäaikaistyöttömiä ja maahanmuuttajia noin kymmenen vuoden ajan. Työharjoittelu- ja työkokeilupaikkana projekti auttoi monia löytämään mahdollisuuksia itsensä työllistämiseksi tai kouluttamiseksi. Suurin osa työntekijöistä oli palkkatuella olevia työntekijöitä. Maahanmuuttajista suurin osa oli työharjoittelussa projektissa. Kaikille työllistettäville tarjottiin mahdollisuus osallistua TSL:n järjestämään koulutukseen. Linkki-projekti työllisti vuosittain noin 60 henkilöä, lisäksi työharjoittelupaikan sai noin 50 henkilöä. Mikolo työllisti kuukausittain keskimäärin 12-15 henkilöä, joista puolet oli maahanmuuttajia. Hanketta rahoitti ELY-keskus, Mikkelin kaupunki ja Työväen Sivistysliiton Mikkelin seudun Opintojärjestö ry. Yhteistyökumppaneina hankkeella oli edellisten lisäksi Mikkelin työ- ja elinkeinotoimisto ja Mikkelin työttömät ry. Yhteistyötä vuosien mittaan tehtiin monen Mikkeliissä toimivan kansalaisjärjestön kanssa. (TSL:n Mikkelin seudun Opintojärjestö 2010)

Maahanmuuttajien päivittäinen toiminta Mikolossa painottui käsitöiden tekemiseen. Ompelutöiden, neuleiden, virkkausten ja mattojen lisäksi työpajassa järjestettiin erilaisia kädentaidon kursseja. esimerkiksi huovutus-, paju-, kynttilä ja kierrätystuotteiden valmistamista. Kesäisin projektilla oli oma myyntipaikka Mikkelin torilla. Myyntituotot käytettiin kone- ja laitehankintoihin sekä uuden käsityömateriaalin ostamiseen. (TSL:n Mikkelin seudun Opintojärjestö 2010)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön aiheen valinta oli minulle itsestään selvä. Työskenneltyäni maahanmuuttajanaisten kanssa vuosien ajan, halusin kuulla heidän omia ajatuksiaan kotoutumisesta ja työllistymisestä. Miten naiset kokivat itse työssäoloaikansa ja oliko projektissa mukana olosta vaikutusta työllistymiseen ja kotoutumiseen. Mitä voisimme tehdä

toisin paremmin tulevaisuudessa. Työväen Sivistysliiton hallinnoima Linkki-projekti toimi Mikkelissä työllistäjänä vuosina 2000–2011. Tutkimus on tehty projektin sisällä olevan käsityöpajan maahanmuuttajista, jotka olivat työssä vuosien 2005–2010 välisenä aikana Mikolon käsityöpajassa.

Opinnäytetyön suunnitelmani esitin keväällä 2011 ja teoriapohjaan aloin tutustua keuhällä 2011. Aineisto kerättiin kahdella eri menetelmällä, kyselyllä ja teemahaastattelulla. Heinäkuussa 2011 postitin kyselylomakkeet 51 maahanmuuttajanaishelle, jotka olivat olleet projektissa työssä. Vähäisen vastaajamäärän (21) vuoksi, kyselyt laitettiin vielä uudestaan elokuussa. Lopullisia vastauksia palautui 27 kpl. Näin ollen vastausprosentti oli 53%. Syksyn aikana tutustuin aiheeseen liittyvään lähdekirjallisuuteen, sekä analysoin kyselylomakkeella saatuja vastauksia.

Opinnäytetyöhöni kuuluu myös teemahaastattelu. Haastattelun antoivat kolme maahanmuuttajaa sekä suomen kielen opettaja. Halusin työhöni myös opettajan näkökulman. Opettajalla itsellään on maahanmuuttajatausta, joten hänellä oli näkemystä asettua myös opiskelijoiden asemaan. Teemahaastattelut tein marras-joulukuussa 2011 ja litteroin aineiston saman tien. Tammikuun 2012 olen käyttänyt aineiston analyysiin ja pohdintaan sekä opinnäytetyön kirjoittamiseen. Opinnäytetyössäni kuuluu kaikkiaan 31 maahanmuuttajanaishen ääni.

7.1 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä

Työn lähtökohtana oli selvittää miten työ Mikolo-projektissa tuki maahanmuuttajanaishen kotoutumista ja oliko projektissa työskentelystä apua työllistymiseen vapaille työmarkkinoille. Mitä maahanmuuttajille kuuluu projektin jälkeen. Tutkimus on tehty maahanmuuttajien näkökulmasta. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten työ Mikolossa tuki maahanmuuttajanaishen kotoutumista?
2. Oliko projektista apua maahanmuuttajan työllistymiseen vapaille markkinoille?
3. Miten Suomen kielen opiskelu työn ohella tuki kotoutumista?

Alkuun kartoitin maahanmuuttajien taustatiedot ja aikaisemman elämän. Tutkimuskysymyksissä ensimmäisenä halusin selvittää miten maahanmuuttajanaishet kokivat Mikolon käsityöpajassa työskentelyn ja sosiaaliset kontaktit työssä. Toisena asiana tutkin

kokivatko maahanmuuttajat saavansa hyötyä työllistymiseen vapaille markkinoille. Kolmantena kysyttiin työn ohella annettavan suomen kielen koulutuksen riittävyyttä ja tasoa maahanmuuttajien näkökulmasta. Lopuksi tulivat kysymykset nykytilanteesta ja tulevaisuuden suunnitelmista.

Empiirisessä eli kokemusperäisessä tutkimuksessa tutkijan on tärkeä pitää huolta, että henkilön identiteettisuoja säilyy ja henkilöä ei voi tunnistaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 22.) Maahanmuuttajien ollessa kysymyksessä, tämä on erityisen tärkeä ottaa huomioon. Erityisesti silloin kun henkilö edustaa jotain harvinaista kansallisuutta. Tässä työssä yksittäiset kansallisuudet on sijoitettu maanosien mukaan.

Koska halusin opinnäytetyössäni saada mahdollisimman monen maahanmuuttajan äänen kuuluviin päädyin puolistrukturoidun kyselylomakkeen lähettämiseen. Mukana oli saatekirje, jossa kerrottiin missä tutkimuksessa on kysymys. Lisäksi mukana oli valmis postimerkillä varustettu palautuskuori. Toivoin tämän helpottavan vastaamista. Kohderyhmänä oli Mikolossa 2005–2010 välillä työskennelleet maahanmuuttajat. Heille lähetettiin kyselylomakkeita yhteensä 51 kappaletta. Vastauksia tuli yhteensä 27 kappaletta. Kolmea maahanmuuttajista lomake ei tavoittanut postitse. Monet projektissamme olleista maahanmuuttajista ovat jo muuttaneet Mikkelistä, joten heidät oli helpoin tapa tavoittaa kirjeitse. Valitsin kyselyn, koska kohderyhmä oli niin suuri ja yksin kaikkien haastatteluun ei ollut aikaa tai mahdollisuutta. Puolistrukturoidun kyselylomakkeen ajattelin olevan vastaajille helpompi, koska tiedossani oli vastaajien eritasoinen suomen kielen taito.

Toisena aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Tähän valikoitui kolme eri kansallisuutta edustavaa ja hyvin suomen kieltä osaavaa maahanmuuttajaa, venäläinen, afrikkalainen ja afganistanilainen. Teemahaastattelut tehtiin marras-joulukuun aikana suomen kielellä ja ne nauhoitettiin sekä litteroitiin. Teemahaastattelulla täydennettiin ja syvennettiin kyselyiden antamaa informaatiota.

Haastattelun vahva puoli on sen joustavuus. Haastattelun yhteydessä on mahdollisuus kysyä uudestaan, jos kysymystä ei ymmärretä. Haastattelussa voi selventää ilmausten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Samalla voi oikaista väärinkäsityksiä, jos sellaisia tulee. Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.)

Päädyin käyttämään tutkimusmenetelmänä laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Lähtökohtana siinä on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuskohdetta pyritään lähestymään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan tulee muistaa myös arvolähtökohdat. Niillä on merkitystä miten pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2009, 160–161.)

7.2 Tutkimusaineisto ja analyysi

Opinnäytetyöni tutkimusaineisto koostui suomenkielisistä kyselylomakkeista ja litteroiduista teemahaastatteluista. Kyselylomake oli neljän sivun pituinen. Lomakekysely koostui viidestä eri pääteemasta maahanmuuttajan taustatiedoista, Mikolon käsityöpajassa työskentelystä ja sosiaalisista kontakteista, työllistymisestä, suomen kielen opiskelusta ja tulevaisuuden suunnitelmista.

Jaottelin vastaajat kansallisuuksien mukaan eri ryhmiin, joita tuli viisi erilaista, afrikkalaiset, aasialaiset, eurooppalaiset, afgaanit ja venäläiset. Kävin läpi vastauslomakkeet yksi kerrallaan ja kokosin jokaisesta ryhmästä vastaukset kohta kerrallaan kansallisuuden mukaan. Tein lisäryhmiä myös avioliiton kautta, pakolaisena ja inkeriläis-taustalla olevista maahanmuuttajista sekä myös iän mukaan.

Teemahaastattelussa oli samat pääteemat, joiden lisäksi esitin tarkentavia lisäkysymyksiä. Lisäksi haastatelluilla oli mahdollisuus sanoa vapaasti aiheeseen liittyen omia näkemyksiä. Kaikki haastattelut tehtiin suomen kielellä. Teemahaastattelut kestivät 42 minuutista reiluun tuntiin. Haastattelupaikkana toimi haastateltavien vanha työympäristö Mikolon käsityöpaja. Haastattelut onnistuivat mielestäni hyvin. Haastattelutilanteissa ilmapiiri oli rento ja vapautunut nauhoituksesta huolimatta. Nauhoituksen jälkeen haastattelut litteroitiin paperille. Teemahaastattelun purkamisvaiheessa käytössäni ei ollut erillistä tekstinanalyysiohjelmaa, vaan luin aineiston läpi systemaattisesti haastattelu kerrallaan. Esiin nousevat teemat ja tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat kokosin omaan työhöni. Teemahaastatteluaineistoa tuli paljon, joten rajauksia oli tehtävä. Teemahaastattelussa myös välillä eksyttiin aiheen ulkopuolelle. Tutkijan roolissa toimiminen oli minulle ensimmäinen kerta.

Aineistolähteen sisällönanalyysi on prosessi, jossa toteutuu kolme eri vaihetta. Näitä ovat aineiston pelkistäminen eli redusointi, ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Aineiston redusoinnissa karsitaan tutkimusaineistosta pois epäolennaiset asiat. Pelkistäminen voi olla joko pilkkomista osiin tai informaation tiivistämistä. Analyysiyksikön määrittely on tärkeää sisällönanalyysissa. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Aineiston ryhmittelyssä eli klusteroinnissa etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat pelkistetyt ilmaukset yhdistetään. Näin muodostuvat alaluokat. Kolmas vaihe on abstrahointivaihe, jossa erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Tämä tapahtuu alaluokkia yhdistämällä ja muodostamalla niistä yläluokkia. Yläluokkien yhdistelyä jatketaan niin kauan, kuin se aineiston sisällön kannalta on mahdollista. Vastaus tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä käsitteitä. Kaikissa analyysin vaiheissa tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–113.)

7.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettinen toiminta oli lähtökohtana tutkimuksessani. Painotin kyselyyn ja teemahaastatteluun osallistuneille tietojen luottamuksellisuutta. Ketään tutkimukseen osallistuneista ei voitaisi yksilöidä. Yksittäisiä kansallisuuksia yhdisteltiin isompiin ryhmiin, jotta anonymiteettisuoja säilyisi. Poikkeuksena oli suomen kielen opettaja, joka antoi luvan nimensä käyttöön ja näkyy tutkimuksessa omalla nimellään. Kyselyyn maahanmuuttajanaiset vastasivat nimettöminä. Teemahaastattelussa kysyin erikseen luvan haastattelun nauhoittamiseen. Sekä kyselystä että teemahaastattelusta saadut tiedot tuhoaan heti aineiston analyysin jälkeen. Saamiani tietoja käytän vain tähän opinnäytetyöhön.

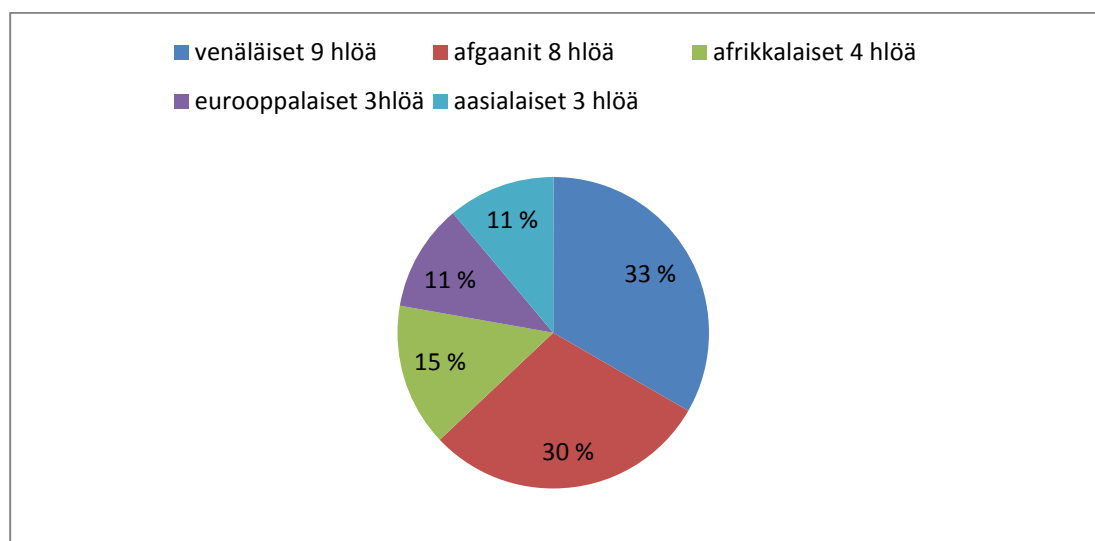
Tutkijan tulee selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit. Osallistuminen tutkimukseen on aina vapaaehtoista. Tutkijan tulee varmistaa, että osallistuja tietään tutkimuksen luonteen. Tutkimustietojen on aina oltava luottamuksellisia ja tietoja ei saa luovuttaa ulkopuolisille. Tutkimustietoa voidaan käyttää ainoastaan luvattuun tarkoitukseen. Kaikkien osallistujien on jäätävä tutkimuksessa nimettömiksi. Poikkeuksena henkilöt, jotka ovat antaneet luvan nimensä paljastamiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.)

Kyselylomaketta tehdessäni, en osannut ennakoida, että mukana olisi liian vaikeita kysymyksiä. Testasin lomaketta etukäteen parilla maahanmuuttajatuttavallani. Silti parin lomakkeen kohdalla on selkeästi ollut vaikeuksia ymmärtää tekstiä. Teemahaastatteluisissa tilanne oli erilainen, kun asian ymmärtäminen pystyttiin varmistamaan saman tien. Haastattelujen kohdalla pohdin omaa asemaani projektipäällikkönä ja sitä uskaltavatko maahanmuuttajanaiset kertoa minulle tunnoistaan suoraan. Kaikissa kulttuureissa ei aina ole sopivaa sanaa negatiivisia asioita. Mikkelin maahanmuuttajamäärään nähden tutkimusotos on melko pieni ja edustaa yhden työpaikan ihmisiä, joten sitä ei voi yleistää.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

8.1 Kyselyn tulokset

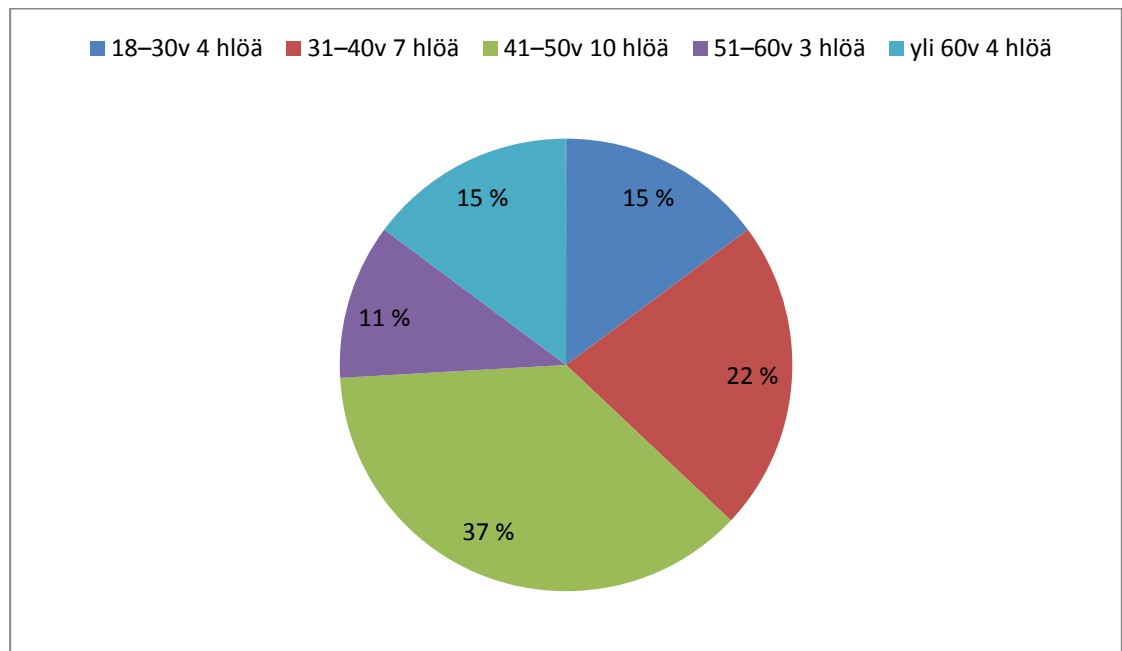
Kyselylomakkeella haastatellut maahanmuuttajanaiset olivat kotoisin pääosin Venäjältä (9hlöä) ja Afganistanista (8hlöä). Vähemmistönä tulivat naiset Afrikan maista (4hlöä), Euroopasta (3hlöä) ja Aasian maista (3hlöä). Yhteensä kyselyyn vastasi 27 maahanmuuttajaa. Haastateltavien äidinkieliä olivat venäjä, viro, dari, farsi, persia, dinka, arabia, kiina, thai, serbia, espanja ja turkki. Kielten korkeaa määrää selittää se, että osa vastaajista on kaksikielisiä. Koska vastaajissa oli muutama yksittäinen kansallisuus, on ne anonymiteettisuojaan takia yhdistetty maanosien mukaan isompiin ryhmiin, kuten afrikkalaisiin, eurooppalaisiin ja aasialaisiin.

KUVIO 8. Kyselyyn vastanneiden maahanmuuttajien kansallisuudet

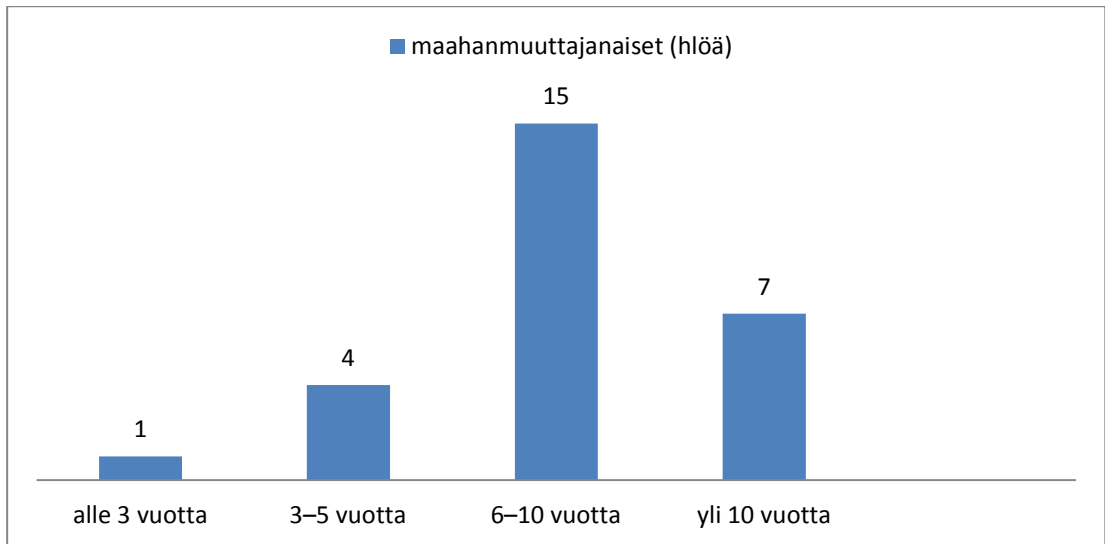
Tutkimuksessa käy selville, että noin kaksi kolmasosaa ryhmän naisista on yli 40 – vuotiaita. Tähän ryhmään kuuluvat kaikki venäläiset, yhtä lukuun ottamatta. Afrikkalaistaustaiset naiset puolestaan ovat kaikki alle 40-vuotiaita. Suurin osa afgaaneista kuuluu ikäluokkaan 41–50 vuotta.

Maahanmuuttajanaisten ikääntyminen vaikuttaa työttömyyteen, samoin kuin valtaväestön naisilla. Vaikka lasten hoito ja opiskelu on monilla taakse jäänyttä elämää, on ikääntyvän naistyövoiman kysyntä alhainen. Vanhemmilla maahanmuuttajilla tilanne on erityisen hankala, sillä monet heistä ovat saapuneet Suomeen vasta iäkkäinä. (Jaakkola & Reuter, 344–345.)

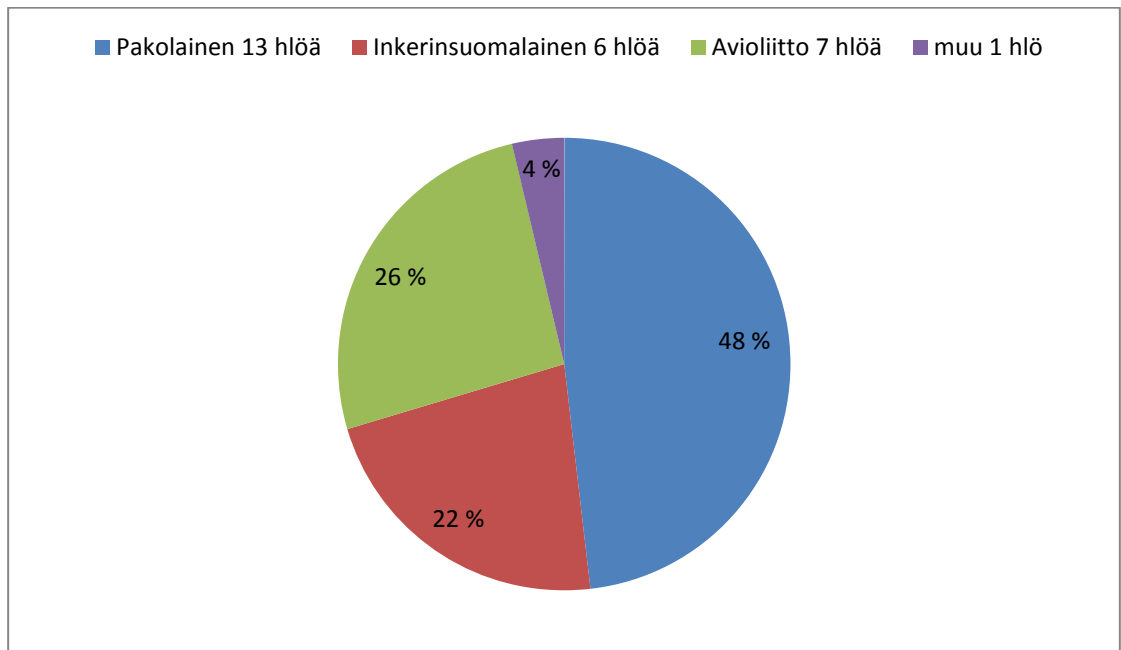
KUVIO 9. Maahanmuuttajanaisten ikäjakauma

Yli kymmenen vuotta Suomessa asuneita oli seitsemän henkilöä, joista suurin osa oli venäläisiä, joko inkeriläisiä tai avioliiton kautta tulleita. Alle kolme vuotta Suomessa oli asunut ainoastaan yksi aasialaistaustainen maahanmuuttaja. Suurin osa vastaajista (15 hlöä) kuului keskimäärin 6–10 vuotta Mikkelissä asuneisiin. Näihin kuuluvat pakolaisina Suomeen tulleet henkilöt. Afgaanit tulivat Mikkelisiin vuosien 2001–2009 välillä. Sudanilaiset ovat tulleet vuosina 2004–2005, myanmarilaiset tulivat vuosina 2006–2011 ja irakilaiset vuosina 2008–2010. Uusina pakolaisina ovat tulleet kuubalaiset ja kongolaiset.

KUVIO 10. Maahanmuuttajanaisten Suomessa oloaika

Tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajanaisista suurimmalla osalla oli pakolaistausta (13hlöä). Pakolaistaustan omaavat henkilöt tulivat Afganistanista, Sudanista ja Serbiasta. Toiseksi eniten, seitsemän maahanmuuttajanaista tuli Suomeen avioliiton kautta. He olivat pääosin venäläisiä ja aasialaissyntyisiä. Venäläistä yksi kolmasosa vastaajista tuli avioliiton kautta, joista kuusi oli inkerinsuomalaisen taustan omaavia. Yksi tutkimukseen osallistuneista tuli perheen mukana Suomeen. Varsinaisia työperäisiä maahanmuuttajia ei ollut haastateltujen joukossa.

KUVIO 11. Maahanmuuttajan asema Suomeen tultaessa

Työllistymisreitti Mikolo-projektiin kulki eri kautta. Mikolon käsityöpajaan haastatelluista noin puolet tuli maahanmuuttajat työvoimatoimiston kautta. Kolmannes vastaajista oli kuullut Mikolosta ystäväpiirissään. ESEDU:n kautta työpajasta oli kuullut kaksi henkilöä. Yksi henkilö tuli edellisen työpaikan vinkin perusteella ja yksi maahanmuuttaja kuuli työpaikasta suoraan projektipäälliköltä. Suurin osa (18hlöä) halusi tulla työhön käsityöpajaan, kolme vastaajista ei halunnut tulla työhön projektiin. Kuuksi vastaajista oli valinnut kohdan ”en osaa sanoa”. Näyttää siltä, että projektin toiminta ei ollut tuttua maahanmuuttajille tai ehdotus työllistymisestä on tullut työvoimaviranomaisen taholta. Kaksi vastaajista työllistyi Mikoloon alle vuoden kuluessa Suomeen tulosta. Asteikolla yhdestä kolmeen vuoteen, työllistyi 14 vastaajista. Kahdeksan vastaajista työllistyi 4–6 vuotta Suomessa oltuaan. 7–10 vuoden jälkeen työllistyi yksi vastaaja. Kaksi venäläistä vastaajaa työllistyi Mikoloon vasta yli kymmenen vuotta Suomessa asuttuaan.

Pehkonen (2006) pitää tärkeänä ensimmäisen työharjoittelupaikan merkitystä maahanmuuttajan näkökannalta. Paikka on samalla ensimmäinen kosketus sosiaaliseen vuorovaikutuskulttuuriin työpaikalla. Myös kielitaito kohenee harjoittelun aikana.

Työllistettyjen maahanmuuttajien lähtöammatit ovat hyvin erilaisia!

laborantti

tietokoneteknikko

sairaanhoitaja 2 henkilöä

elektroniikka-asentaja

trikootuotannon teknikko

kirjanpitäjä 2 henkilöä

ekonomi

tarkistaja

myyjä 4 henkilöä

leipuri

toimittaja

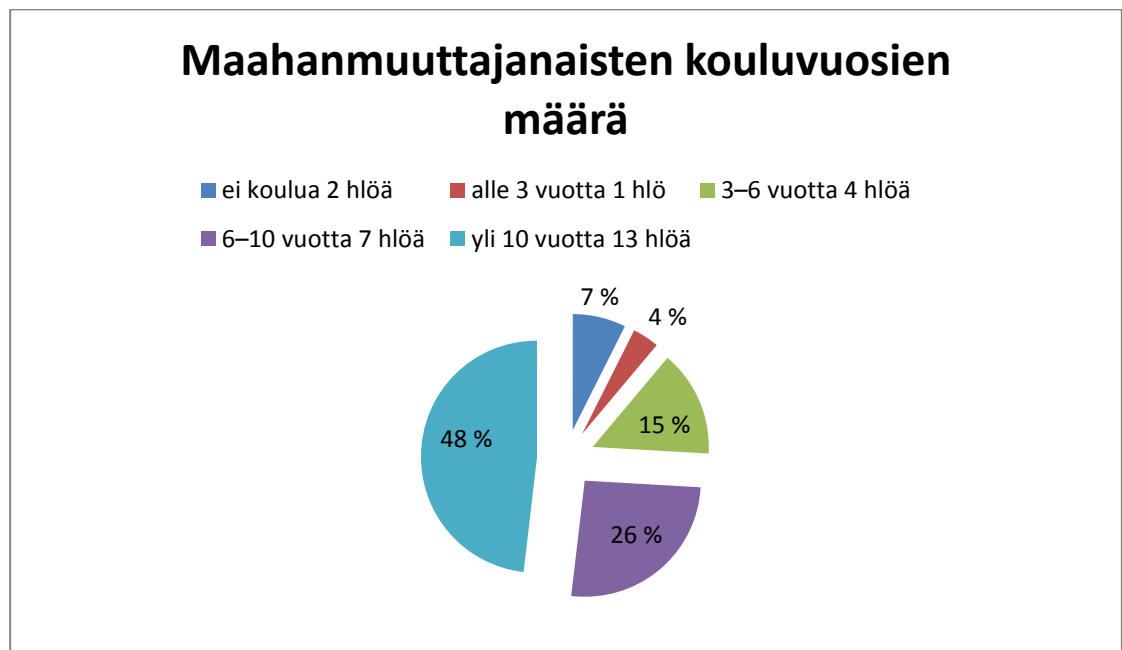
kodinkonekorjaaja

ompeleija

sihteeri

Kahdeksan naisista, jotka tulivat Afganistanista ja Afrikasta, oli ollut kotimaassaan kotiäitinä, eikä heillä ole varsinaista ammattia. Kaikilla muilla naisilla (19 hlöä) oli jo kotimaassa hankittu korkeakoulututkinto tai ammatillinen koulutus. Huomioitavaa tutkimuksessa oli että vain yhdellä vastaajan ammatti oli ompelijan ammattitutkinto. Tosin lähes kaikilla maahanmuuttajanaisista oli käsityötaitoja ennestään. Vastaajien joukossa oli myös toimittaja ja ekonomi. Myös teknisen alan tutkintoja oli joukossa useita. Venäläisistä vastaajista kaikilla oli joku tutkinto suoritettu kotimaassaan. Ilman ammattia olevien naisten osuus on tutkimuksessa merkittävän suuri. Kyselylomakkeen tuloksissa näkyy myös suomalaisittain naisille harvinaisempia ammatteja. Forsanderin (2007) mukaan merkittävä osa entisestä Neuvostoliitosta muuttaneista naisista, joilla on teknisen alan koulutus, on kouluttautunut tai työllistynyt Suomessa hoiva- tai palvelualalle. Teknisen alan koulutuksen saaneiden maahanmuuttajanaisten mahdollisuudet saada töitä ovat heikommat kuin vastaavien alojen maahanmuuttajamiesten.

Sutelan (2005) mukaan maahanmuuttajat, joilla on suoritettu ulkomainen korkeakoulututkinto tai ammattitutkinto, ovat selvästi harvemmin koulutustaan vastaavassa työssä verrattuna niihin maahanmuuttajiin, joilla on Suomessa suoritettu suomalainen tutkinto.

KUVIO 12. Maahanmuuttajanaisten kouluvuosien määrä

Kyselyssä maahanmuuttajien käymän peruskoulun määrästä käy ilmi, että noin puolella vastaajista on koulutusta vain alle kymmenen vuotta. Tähän ryhmään kuuluvat pääosin pakolaistaustaiset vastaajat.

Mikolon käsityöpajassa puolet työntekijöistä oli suomalaisia pitkäaikaistyöttömiä. Pajassa oli työssä keskimäärin 12–14 henkilöä, joista noin puolet oli maahanmuuttajia. Projektissa on työssä sekä palkkatuella, että työharjoittelussa, työelämänvalmennuksessa ja työkokeilussa olevia henkilöitä. Projektiin työllistettiin eniten (14 hlöä) alle kolmen vuoden Suomessa asumisaikana.

Harakkamäen (2007) mukaan työharjoittelupaikka on maahanmuuttajanaiselle merkittävä väylä työelämään. Työharjoittelussa voi tutustua uusiin ammatteihin tai mennä oman alan työhön. Monesti työharjoittelu kuuluu osana työvoimapoliittisesti toteutettuihin kursseihin. Työharjoittelupaikan kautta maahanmuuttajanaisen on helpompi hahmottaa työelämän vaihtoehtoja, omia kiinnostuksen kohteita ja suomalaista yhteiskuntaa.

KOTOUTUMINEN

Projektin työilmapiiri koettiin positiiviseksi. Suomalaiset työkaverit suhtautuivat ystävällisesti maahanmuuttajiin. Ainoastaan yksi vastaaja koki suomalaisten työkavereiden kohdelleen häntä välinpitämättömästi. Kukaan vastaajista ei kokenut työpajan ilmapiiriä epäystävällisenä tai tuntenut kokevansa syrjintää työpaikalla. Vartian ym. (2007) tutkimuksen tulokset kertovat samaa. Maahanmuuttajista 58% koki saavansa työyhteisön jäseniltä apua tarvittaessa melko tai erittäin usein.

Lähes kaikki kokevat saaneensa ohjausta työhön sopivasti ja riittävästi. Kahden vastaajan mielestä ohjausta annettiin liian vähän. Käytännön apua koettiin tulevan eniten suomalaisilta työkavereilta (21 hlöä). Toisilta maahanmuuttajilta käytännön apua työhön sai 14 vastaajista. Esimieheltä koki tukea saavansa kymmenen haastatelluista. Eniten esimiehen tukea kokivat saavansa kuusi venäläistä vastaajaa.

Maahanmuuttajatyöntekijöiden odotukset ja kulttuuriset erot näkyvät työn arjessa. Erityisesti entisessä Neuvostoliitossa ei voinut vaikuttaa työhönsä, eikä tietoa jaettu. Afrikasta ja Lähi-Idästä tulleet työntekijät kokivat epätasapuolisuutta työssään selvästi

muita maahanmuuttajaryhmiä enemmän. Esimiehillä ja perehdyttäjillä on tärkeä rooli työpaikalla. Voi olla, että maahanmuuttajat eivät uskalla kysyä neuvoa esimieheltä tai työkaveriltaan siinä pelossa, että heitä pidetään osaamattomina työntekijöinä. (Vartia ym. 2007, 98–99.)

KÄSITYÖPAJAN TOIMINTA

Uusia taitoja käsityöpajassa koki oppivansa 19 haastatelluista. Maahanmuuttajat toivat Mikoloon omien maidensa käsityötä, kuten hazara-kulttuurin lapaset tai perinnekirjontaa Afganistanista. Kahdelle vastaajista työpaja ei tarjonnut mitään uutta opittavaa. Sopivasti erilaista työtä koki tekevänsä 17 maahanmuuttajaa. Kymmenen haastatelluista koki, että vaihtelua on liian vähän ja työ on yksitoikkoista. Riittävästi omaan työhönsä koki pystyvänsä vaikuttamaan 17 vastaajista. Liian vähän vaikutusmahdollisuuksia oli viiden vastaajan mielestä. Kaksi vastaajista koki pystyvänsä vaikuttamaan paljon omaan työhönsä. Lähes kaikki venäläiset ja Euroopan maista tulevat vastaajat kokivat pystyvänsä vaikuttamaan työhön riittävästi. Tyytymättömmimpiä vaikutusmahdollisuuksiinsa olivat afgaanit, puolet heistä koki työssä olevan liian vähän vaikutusmahdollisuuksia.

Venäläisten vastaajien mielestä positiivisina asioina projektissa arvostettiin sitä, että saa tutustua uusiin ihmisiin ja kulttuureihin, ystävyyttä ja että sai tuntea itsensä tyytyväiseksi ja tarpeelliseksi. Uusien työtapojen oppimista pidettiin hyvänä asiana sekä sitä, että pystyi antamaan apua myös toisille ihmisille. Suomalainen työelämä sääntöineen tuli tutuksi. Venäläiset kokivat, että työntekijälle annettiin myös vapaat kädet luovuuteen ja itsensä toteuttamiseen. Työtiloja pidettiin ahtaina, epäkäytännöllisinä ja hankalina työskennellä. Kellarikerroksen työtiloja ei pidetty kovin viihtyisinä.

Afrikkalaisten naisten vastauksissa arvostettiin erilaisten käsitöiden ja uuden oppimista ja sitä, että tehdään yhdessä suomalaisten kanssa. Sosiaaliset kontaktit työkavereiden kanssa koettiin tärkeinä. Työpaikan ystävällinen ilmapiiri tuli myös esiin vastauksissa. Afrikkalaiset kokivat ikävänä ja yksitoikkoisena matonkuteiden leikkuun. Myös ammatillista oppia ja uusien käsityötekniikoiden oppimista toivottiin lisää. Afgaaneille kielen oppiminen arjessa oli tärkeää ja oma osaaminen kehittyi sekä käsityötaidot paranivat. Ikävänä asiana kyselyssä nousi myös esiin ihmisten ennakkoluulot maahanmuuttajia kohtaan. Niitä koki kaksi afgaanivastaajista. Afgaanit toivoivat enem-

män henkilökohtaista neuvontaa ja työhön ohjausta käsityöpajassa. Matonkuteiden leikkaaminen tuntui yksitoikkoiselta ja 15 minuutin kahvituntia kritisoitiin liian lyhyenä. Yhtä vastaajista harmitti selän takana puhuminen työpaikalla.

Aasialaiset pitivät positiivisena erilaisia käsityömahdollisuuksia. Yksi vastaaja koki positiivisena uuden kulttuuriympäristön. Käsityöpajan ilmapiiriä pidettiin hyvänä. Myös eurooppalaistaustaisten maahanmuuttajien vastauksissa näkyy työilmapiirin merkitys positiivisena asiana. Pari vastaajista mainitsee oppineensa laittamaan suomalaista ruokaa Mikolossa, suomalaisten työkavereiden ansiosta. Projektin toivottiin työllistävän enemmänkin ihmisiä, sekä maahanmuuttajia että suomalaisia.

Kaikki ryhmissä, aasialaisia lukuun ottamatta toivottiin parempaa palkkaa. Palkkatukirahaa ja työharjoittelusta saatavaa rahaa pidettiin liian pienenä. Myös maksimissaan vuoden kestävää palkkatukijaksoa kritisoitiin liian lyhyenä. Viiden tai kuuden tunnin työpäivä sen sijaan koettiin sopivan pituiseksi.

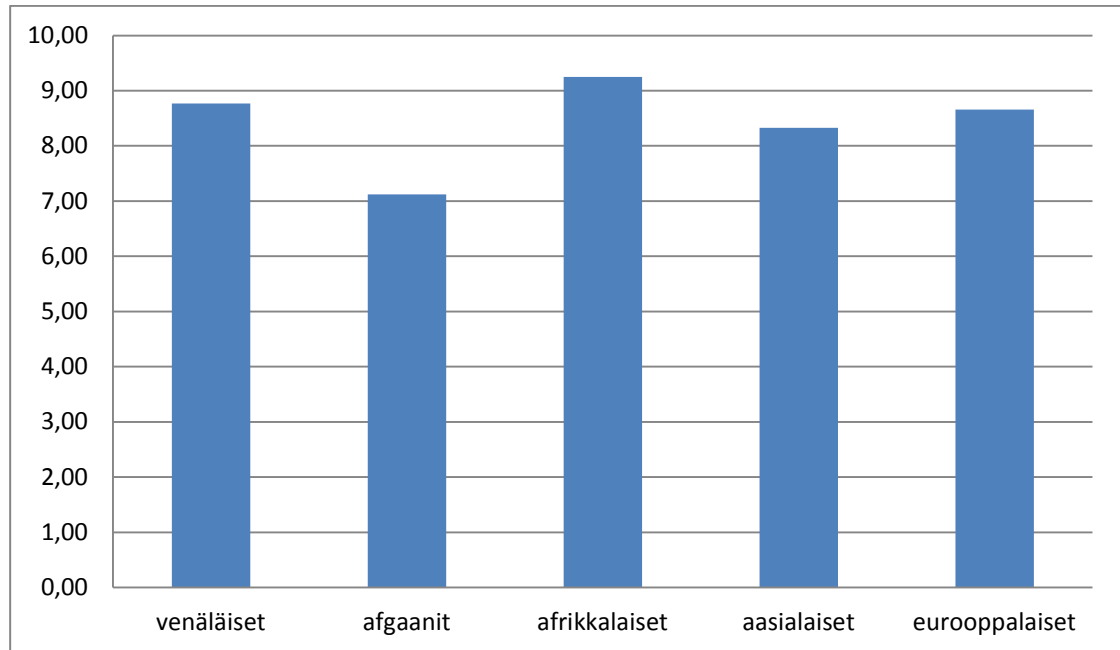
Läkkölän (2008) Kemi-Tornion alueella tehdyssä tutkimuksessa ajatuksen palkasta ja työn väliaikaisuudesta ovat samansuuntaisia. Läkkölän tutkimuksessa moni maahanmuuttaja koki olevansa ilmaista työvoimaa. Myös työharjoittelusta kieltäytymisestä määrätty sanktio tuntui vastaajista negatiiviselta.

Maahanmuuttajanaisista 22 henkilöä suosittelisi Mikolon käsityöpajaa omalle maahanmuuttajaystävälleen työharjoittelupaikaksi. Yksi vastaajista ei suosittelisi paikkaa. Kysymykseen miten naiset kehittäisivät projektin toimintaa tuli seuraavia ehdotuksia. Ammattimainen käsityönopettaja olisi hyvä olla projektissa, lisää valoisampaa työtilaa ja uusia toimintatapoja. Projektiin kaivattiin enemmän resursseja ja ohjaajia.

Asteikolla 1–10 parhaimman keskiarvon Mikolo-projektille antoivat afrikkalaiset työntekijät, seuraavina venäläiset, eurooppalaiset ja aasialaiset työntekijät. Pienin keskiarvo tuli afganistanilaisilta työntekijöiltä.

afrikkalaiset työntekijät	9,25
venäläiset työntekijät	8,77
eurooppalaiset työntekijät	8,66

aasialaiset työntekijät	8,33
afgaanit	7,12

KUVIO 13. Maahanmuuttajien Mikolon käsityöpajalle antama keskiarvo

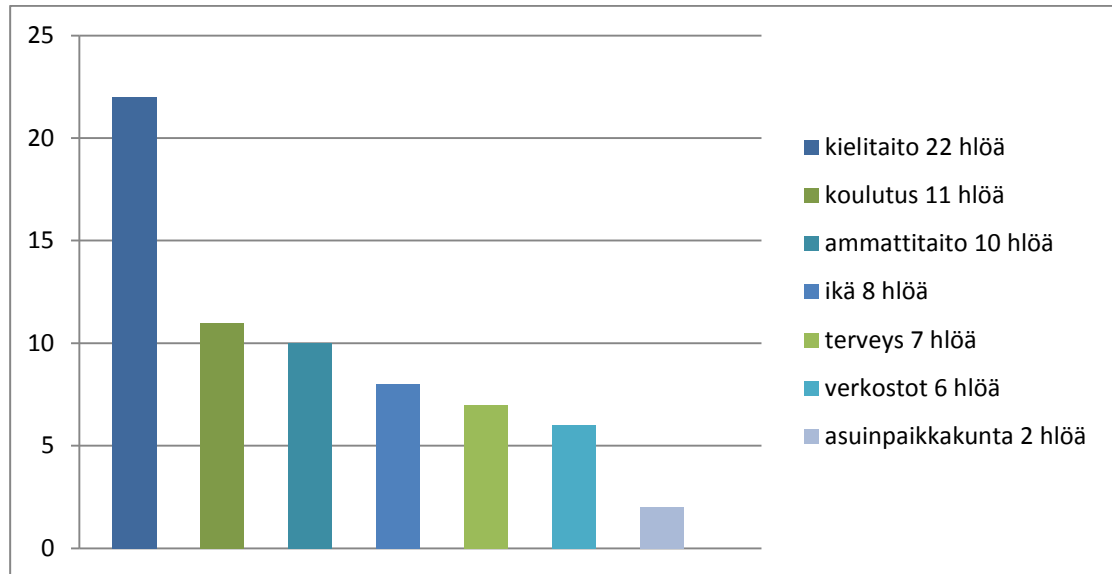
TYÖLLISTYMINEN

Tutkimuksen ennakko-oletuksena voidaan pitää, että myös Mikkelissä maahanmuuttajien on vaikea työllistyä. Vastaajista kaksitoista henkilöä koki, että projektista oli apua työllistymisessä vapaille työmarkkinoille. Kolmen mielestä projektista ei ollut apua asiaan. Työnsaantiin vaikuttavia seikkoja vaikuttavuusjärjestyksessä koettiin olevan suomen kielen taito, koulutus, ammattitaito, ikä, terveydentila, verkostot ja asuinpaikkakunta.

Suomen kielen taidon koki vaikuttavan työllistymiseensä 22 vastanneista. Koulutuksen merkitystä painotti 11 vastaajaa sekä ammattitaidon merkitystä 10 vastaajaa. Ammattitaidon merkitystä painottivat eniten venäläiset, aasialaiset ja eurooppalaiset vastaajat. Kahdeksan vastaajaa koki että ikä vaikuttaa myös työllistymiseen. Kukaan afrikkalaisista vastaajista ei valinnut ikä-vaihtoehtoa.

Seitsemän vastaajista arvioi terveyden tilan vaikuttavan työllistymiseen. Kuuden vastaajan mielestä verkostot vaikuttavat työn saantiin Suomessa. Asuinpaikkakunnan

merkityksen työllistymiseen oli valinnut kaksi vastaajaa. Kyseisessä kohdassa oli mahdollista valita useita eri kohtia, joilla koettiin olevan vaikutusta työllistymiseen.

KUVIO 14: Työllistymiseen vaikuttavia tekijöitä

Heti projektin jälkeen vapaille työmarkkinoille työllistyi neljä maahanmuuttajaa, kaksi eurooppalaistaustaista ja yksi afgaani sekä venäläinen. Työpaikat löytyivät palvelu-alalta. Opiskelemaan lähti 10 henkilöä ja kotiin jäi kahdeksan henkilöä. Tukityöllistämistoimien piiriin meni viisi henkilöä. Projektissa olon jälkeen uudelleen työllistyi alle vuoden sisään seitsemän henkilöä.

KUVIO 15. Maahanmuuttajien tilanne projektin päättymisen jälkeen.

Euroopasta tulleet maahanmuuttajanaiset työllistyivät parhaiten. Tätä tukevat monet aiemmat tutkimukset. Työllistymisen osalta inkeriläisten ja venäläisten huono sijoittuminen vapaille markkinoille ihmetytti. Venäjänkielisiä työntekijöitä arvostetaan erityisesti palvelualalla. Mikolon maahanmuuttajanaisten osalta myös iällä on todennäköisesti merkitystä. Sitä tukee Reuterin & Jaakkolan tutkimus, jossa selvitettiin miten maahanmuuttajanaiset entisen Neuvostoliiton alueelta olivat sijoittuneet 2000-luvun työmarkkinoille. Iäkkäinä Suomeen muuttaneiden maahanmuuttajanaisten oli vaikea saada työtä, vaikka heillä oli Suomeen tullessa kielellistä, koulutuksellista ja sosiaalista pääomaa. Iäkkäimmät naiset eivät työllistyneet, vaikka he puhuivat sekä suomea että venäjää. (Reuter & Jaakkola 2007, 356.)

Tutkimuksessa kävi ilmi, että reilusti yli puolet naista oli ollut Mikolon käsityöpajassa työssä vähintään kaksi kertaa ja jopa enemmänkin. Maahanmuuttajanaisista vain yhden kerran oli ollut työssä seitsemän vastaajista. Tähän ryhmään kuului kaikkia kansallisuuksia. Kaksi kertaa projektiin oli työllistynyt yhdeksän maahanmuuttajista. Kolme kertaa projektissa oli ollut seitsemän henkilöä ja neljä kertaa kaksi henkilöä. Neljä eri kertaa projektissa olivat työskennelleet afrikkalainen ja venäläinen vastaaja.

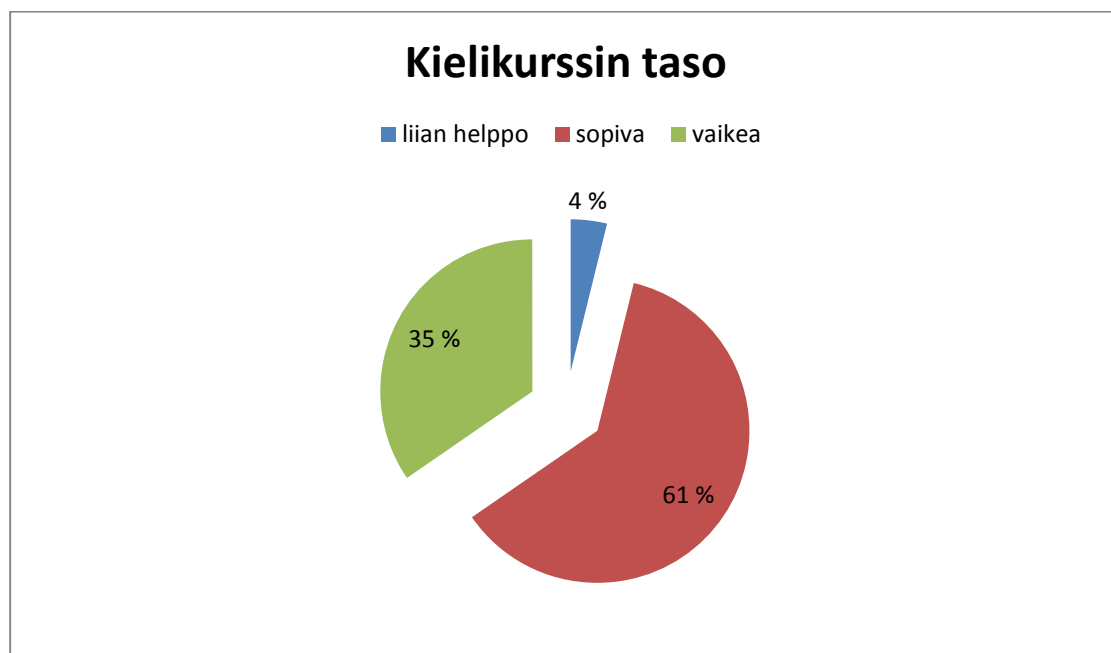
SUOMEN KIELEN OPISKELU TYÖN OHELLA

Käsityöpajan työn ohella projekti tarjosi kielikoulutusta maahanmuuttajille Työväen Sivistysliiton luokkatiloissa TyöMikkeli-projektin kautta. Suomen kielen ryhmiä olivat alkeet ja jatkoryhmä. Kielikoulutukseen maahanmuuttajat osallistuivat työaikana ja se oli heille maksutonta. Vastaajista 20 osallistui TSL:n tarjoamaan kielikoulutukseen työaikana. Kuusi vastaajista, lähinnä inkeriläistaustaiset venäläiset kokivat suomen kielen taitonsa olevan niin hyvä, etteivät tarvinneet koulutusta. Osa piti kielikurssin tasoa itselleen liian helppona. Myös opettaja oli arvioinut yhden vastaajan kohdalle, että taso on hänelle liian helppo. Yksi vastaajista ei tiennyt TSL:n tarjoamasta kielikoulutusmahdollisuudesta.

Kuusitoista suomen kieltä opiskelleista piti kielikurssin tasoa itselleen sopivana. Vaikeana kurssin kokivat afrikkalaiset ja afganistanilaiset maahanmuuttajat. Ainoastaan yksi vastanneista piti kurssin tasoa liian helppona. Kurssin etenemisnopeutta pidettiin pääosin sopivana (14 hlöä). Kurssi oli liian nopeasti etenevä neljälle ja liian hidas kahdelle opiskelijalle. Kielikurssin kehittämisideoina tulivat esille enemmän opiskelu-

tunteja ja pidemmät tunnit, lisää oppimismateriaalia ja kielellisiä harjoituksia, pidemmälle edistyneille enemmän tarjontaa. Ryhmien pitäisi olla samantasoisia, nyt oli iso ero eri opiskelijoiden välillä. Opiskelijoiden lähtötasot ovat erilaisia. Opettajan toivottiin enemmän huomioivan kaikkia ryhmässä. Kurssilla toivottiin, että käytettäisiin vain suomen kieltä. Kaksi vastaajaa koki, että opettaja puhui välillä venäjää venäläisopiskelijoiden kanssa ja se koettiin epärealistisena muuta kohtaan.

Maahanmuuttajanaisten vastauksissa näkyi motivaatio opiskeluun. Aina näin ei kuitenkaan kaikkien kohdalla ole. Suokonaukion (2008) tutkimuksessa osa itseään vanhana pitävistä maahanmuuttajista kokivat motivaation puutetta. Vanhoiksi he määrittivät yli 40-vuotiaat. Kieliopintoihin panostaminen tuntui heistä turhalta. Henkilöt, joilla oli takanaan traumaattisia kokemuksia, pitivät opiskelua raskaana. Suokonaukion mukaan tutkimuksen maahanmuuttajat kokivat, ettei suomen kielen opiskeleminen enää hyödyttänyt heitä. Tosin monet olivat kiinnostuneita ammatillisesta täydennyskoulutuksesta, jonka ajateltiin olevan nopeampi väylä työelämään.

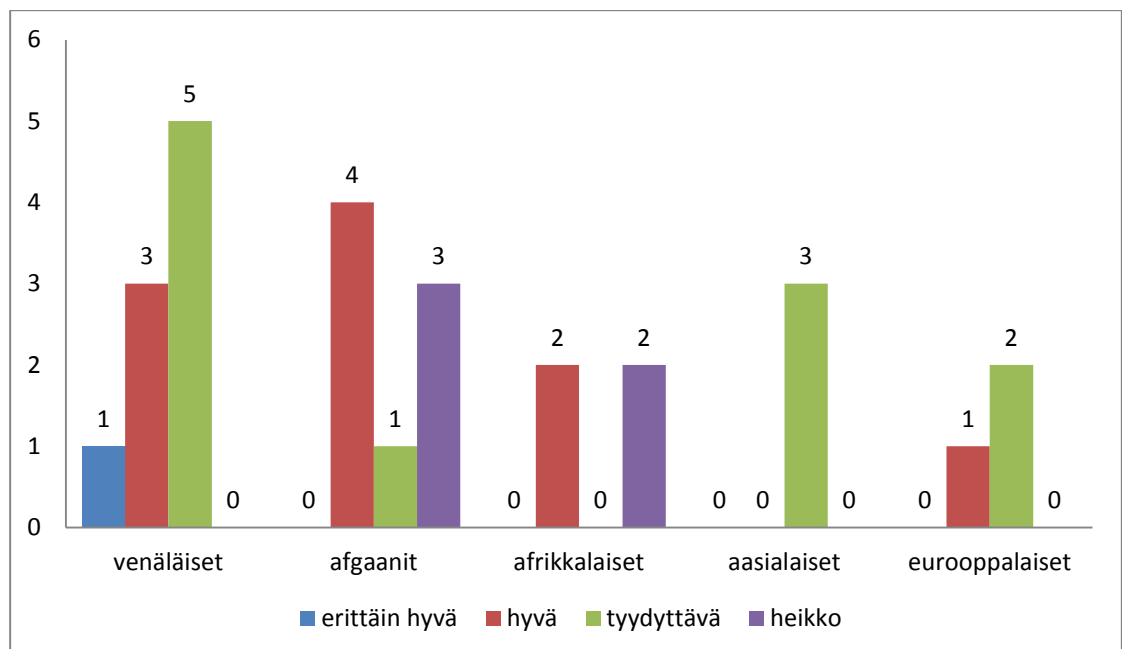
KUVIO 16. Naisten arvio TSL:n kielikurssin tasosta

Haasteellisena kielen opiskelun kokivat pakolaistaustaiset vastaajat. Kurssi oli monelle liian vaikea. Tutkimusjoukossa oli kaksi vastaajaa, jotka eivät olleet käyneet lainkaan koulua omassa maassaan. Tosin tutkimuksessa hyväksi suomen kielentaitonsa arvioi kaksi vastaajista. Suomen kielen koulutusta suunniteltaessa, tulisi ehdottomasti

ottaa huomioon myös luku- ja kirjoitustaidottomat naiset. Eritasoiselle kielikoulutukselle on kova kysyntä.

Vastaajista 20 piti parempana suomen kielen opiskelua työpäivän aikana, kuin pelkkää kielikurssia. Omaa kielitaitoa arvioitaessa tyydyttävänä sitä piti maahanmuuttajista 11 henkilöä. Oman suomen kielen taidon arvioi hyväksi 9 henkilöä ja erittäin hyväksi yksi vastaajista. Heikoksi oman kielitaidon arvioi neljä henkilöä vastaajista. Heikkona kielitaitoaan pitivät afrikkalaiset ja afgaanit. Toisaalta neljä afgaaneista ja kaksi afrikkalaisista pitivät kielitaitoaan hyvänä. Kaikki aasialaiset vastaajat arvioivat kielitaitonsa tyydyttäväksi. Yllättävää oli, että venäläisistä vastaajista viisi piti kielitaitoaan vain tyydyttävänä. Erittäin hyväksi kielitaitonsa arvioi vain yksi venäläinen vastaaja. Inkerinsuomalaiset pitivät suomen kielen taitoaan hyvänä.

Helsingissä tehdyn tutkimuksen mukaan Saharan eteläpuolisesta Afrikasta ja Afrikan sarvesta tulleet arvioivat suomen kielen taitonsa paremmaksi kuin esimerkiksi venäläiset ja virolaiset. He olivat myös asuneet Suomessa pidemmän aikaa kun muut vastaajat. Maassa asumisaika vaikuttaa luonnollisesti maahanmuuttajan kielitaidon kehittymiseen. (Vartia ym. 2007, 76–77)

KUVIO 17. Maahanmuuttajien oma arvio suomen kielen taidon tasostaan

Kaikki vastaajat yhtä lukuun ottamatta olivat opiskelleet ennen projektiin tuloa Etelä-Savon Ammattiopiston eritasoisilla suomen kielen kursseilla. Kaksi vastaajista oli käynyt peruskoulua Suomessa. Maahanmuuttajien valmentavaan Ma-Va koulutukseen oli osallistunut vastaajista 11 henkilöä. Monikulttuurisen talouskoulun oli suorittanut neljä vastaajaa.

Suomessa opiskeltuja tutkintoja oli:

myynnin ammattitutkinto

artesaani

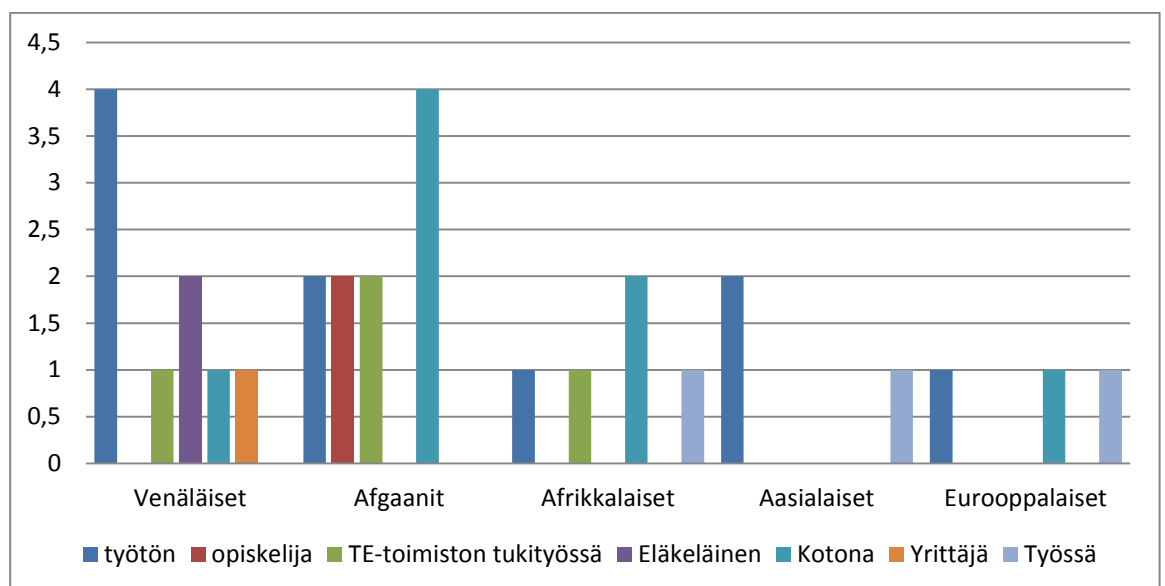
kotitalousala

lähihoitaja

puhdistuspalvelututkinto

Yleisen kielitasotestin YKIN oli suorittanut vastaajista yhdeksän henkilöä. Kaksi vastaajaa ei tiennyt mitä YKI-testi tarkoittaa, koska käsitettä ei oltu kyselyssä avattu tarpeeksi. Eniten YKI-testin suorittaneita, viisi henkilöä oli venäläisissä vastaajien joukossa. Lisäksi kaksi afgaania, sekä yksi aasialainen, afrikkalainen sekä eurooppalainen vastaaja olivat suorittaneet YKI-testin.

TYÖLLISTYMINEN

KUVIO 18. Maahanmuuttajan tilanne tutkimuksen tekohetkellä (heinä–elokuu 2011)

Tutkimuksen mukaan noin joka neljäs Mikolo-projektissa ollut maahanmuuttaja pääsi työhön vapaille markkinoille. Tutkimuksen tekohetkellä heinäkuussa 2011 työpaikka oli kolmella maahanmuuttajista. Lisäksi yksi toimi yrittäjänä omassa yrityksessään. Kahdella vastaajista oli määräaikainen paikka ja yhdellä vastaajalla vakituinen työpaikka Suomessa. Työssä olevat olivat kaksi afgaania, yksi venäläinen ja yksi eurooppalaistaustainen. Afgaanien työllistyminen oli yllättävää, sillä tutkimusten (xx , xx, xx) juuri pakolaistaustaisille naisille työllistyminen on keskimääräistä vaikeampaa. Neljästä työssä olevasta yhdellä on korkeakoulututkinto.

Jorosen (2005) mukaan ammatillisen koulutuksen tai korkeakoulututkinnon suorittaneiden venäläisten on ollut vaikea työllistyä. Työsuhteet olivat usein epävakaita, vaikka venäläisten suomen kielen taito oli hyvä. Venäläisten korkeasti koulutettujen heikko menestys suomalaisilla työmarkkinoilla on tullut esiin monissa tutkimuksissa. Liebkind ym. (2004, 147.) tuovat esiin inkerinsuomalaisia, venäläisiä ja virolaisia koskevassa tutkimuksessaan seuraavan näkökohdan. Pitkittyvä kasautuva työttömyys on yleisempää korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskuudessa, kuin hieman heikommin koulutettujen keskuudessa. Yleensä työttömyys on yhteydessä heikkoon koulutustasoon

Tämän tutkimuksen yhdellä työllistyneistä naisista on suomalainen puoliso. Jääskeläisen (2003) tutkimuksen mukaan suomalaisten kanssa avioituneet venäläisnaiset työllistyvät paremmin. Suomalainen puoliso tuo mukanaan sosiaalisen verkoston ja mahdollisuuden kielen opiskeluun arjessa.

Työnantaja ja se miten hän suhtautuu ulkomaalaiseen työntekijään, on tärkeässä roolissa kun pohditaan maahanmuuttajan työllistymisen onnistumista (Harakkamäki 2007, 389). Tutkimusten mukaan (Forsander 2002, Pehkonen 2006) työnantajat luottavat maahanmuuttajaan osaamiseen enemmän, jos tämä oli muuttanut Suomeen perheystä.

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

Tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluivat seuraavat:

Olla mukana työelämässä (16 hlöä)

Suomalaisen ammattitutkinnon opiskelu (5 hlöä)

Opiskella suomen kieltä (3 hlöä)

Olla kotona (3 hlöä)

Suurimman osa kyselyyn vastanneista halusi työelämään mukaan. Ammattitutkinnon opiskelusta oli kiinnostunut kaksi afrikkalaista, kaksi afgaania ja yksi aasialainen vastaaja. Suomen kieltä halusi opiskella yksi afgaani, yksi aasialainen ja yksi afrikkalainen vastaaja. Kotiin halusi jäädä yksi afgaani ja kaksi venäläistä vastaajaa.

Kolme vastaajaa oli muuttanut pois Mikkelistä, kaksi thaimaalaista ja yksi afgaani. Kaikki mainitsivat muuton syyksi perhesyyt. Yhtä lukuun ottamatta, kaikki vastaajista halusivat jäädä Suomeen. Viisi vastaajista ei vielä osannut sanoa, onko Suomi lopullinen kotimaa. Kaikki Euroopasta tulevat vastaajat halusivat jäädä Suomeen pysyvästi.

8.2 Teemahaastattelun tulokset

Teemahaastatteluun osallistuneet naiset tulivat Afrikasta, Afganistanista ja Venäjältä. Venäläinen vastaaja oli taustaltaan inkerinsuomalainen.

MONIKULTTUURINEN TYÖYMPÄRISTÖ

Haastattelun ensimmäinen osa-alue käsittelee monikulttuurista työympäristöä ja käytännön työtä Mikolossa. Kaikki kolme haastatelluista kokivat olleensa tervetulleita Mikolon käsityöpajaan. Niin suomalaiset kuin toiset maahanmuuttajat ottivat uuden työntekijän hyvin vastaan. Työpaikan ilmapiiri kehuttiin ystävälliseksi.

Minun mielestä se on hyvä kun oli suomalaisen kanssa, ja myös ulkomaalainen kanssa. koska suomalaisen kanssa me puhumme suomen kieli ja myös me tiedämme Suomen kulttuurista, ja muut kulttuurit. Minusta parempi kaikki yhdessä, se on tosi hyvä.

Haastateltujen pitivät tärkeänä, että käsityöpajassa oli sekä maahanmuuttajia, että kantasuomalaisia. Niin sanottuna tukityöllistämisaikana ja sosiaalisten verkostojen luomisessa Mikolo nähtiin hyvänä vaihtoehtona. Työskentelystä todettiin olevan apua omalle hyvinvoinnille ja mielenterveydelle.

Kotona ei ole hyvä, pitää olla joku työpaikka. Parempi tulla työhön. Mikkelissä vähän hankala.

Minun mielestä parempi on työssä, jos sinä menet. Ei se haittaa pieni raha tulee sinulle. Sinä tutustut työelämässä. Jos istuu kotona ja miettii paljon, tulee eri sairauksia, esimerkiksi masennus.

Kaikki kolme kokivat päässeensä hyödyntämään omaa taustaansa työssään. Eri maiden käsityökulttuuri avautui Mikolossa, kun maahanmuuttajat opettivat suomalaisille työntekijöille omia taitojaan. Jokainen haastateltava muisteli laittaneensa oman kotimaansa ruokaa toisille työntekijöille useamman kerran. Juuri ruoanlaitto ja omasta ruokakulttuurista kertominen nähtiin luontevasti yhdistävänä tekijänä suomalaisten kanssa. Venäläistaustainen maahanmuuttaja teki paljon käännöstitä projektille. Hänelle avautui projektin kautta ovet myös muuhun järjestötoimintaan Mikkelissä.

Me tehtiin x kanssa toimistotöitä ja käännöksiäkin oli, tapahtumien järjestämistä. Käännöstyöt oli vaativia, mutta haasteita pitää olla elämässä. Joskus sen aikataulun kanssa tuli ongelmia, tuli liian kiire. Oli hyvin laajaa mitä tehtiin.

Haastatellut oppivat tekemään uusia käsitöitä Mikolossa ja koki saavansa apua tarvittaessa työkavereilta ja esimieheltä. Uusien taitojen oppiminen nähtiin hyvänä asiaina.

Esimerkiksi minä itse opin uusia käsitöitä, minä opin kutoamaan matto, paljon täällä minä kudoin. Ja käsineet ja sukat, kyllä minä opin, tosi hyvä projekti.

Jokaisella on erilaiset taidot ja voi sitä jakaa muiden kanssa. Jos toinen ei osaa niin pystyyhän sitä opastamaan. Kyllä sain apua kun pyysin.

Ammattimaista käsityönopettajaa toivottiin projektiin. Nyt esimerkiksi ompeluun sai opastusta eri ihmisiltä ja tekniikan oppiminen oli erilaista, riippuen neuvoista. Käsillä tekeminen koettiin mielekkäänä. Käsityön tekeminen onnistuu myös ilman kielitaitoa. Tämä korostuu afrikkalaistaustaisen henkilön vastauksessa.

Afrikkalaiset enemmän tekee käsin työ. Kaikki ei lukenut, numerot ei tiedä, mutta tekee, hyvä työ käsin.

Käsityöpajan negatiivisia asioita olivat kellarikerroksen työtilat, joita ei pidetty kovin viihtyisinä. Valoisampaa työtilaa ja lisää ompelukoneita toivottiin. Ongelmana tuli esiin myös kangaspöly, joka aiheutti oireita erityisesti astmaatikoille.

Mielenkiintoinen keskustelu heräsi suomalaisen ja afrikkalaisen naisen elämän erilaisuudesta. Suomalainen yhteiskunta koettiin tehokkaana. Kaikilla on perheessä oma paikka ja omat tehtävät. Suomalaisten koettiin elävän suunnitelmallisesti, koko ajan kellon ja kalenterin mukaan.

Se on iso ero suomalaisen ja afrikkalaisen naisen välillä. Suomalaisella naisella kaikki järjestyy, aikataulut ja kaikki ja sitten mies auttaa. Mies tietää mitä naisella ohjelmaa ja mihin mennä, mutta afrikkalaisella ei ole järjestys.

TYÖLLISTYMINEN

Teemahaastattelun toinen osio oli työllistyminen. Aihe herätti naisten haastatteluissa vahvasti tunteita. Kaikki olivat yhtä mieltä, että helppoa se ei ole maahanmuuttajalle. Kaikki olivat kokeneet epäonnistumisen tunteita työnhaussa ja se harmitti kovasti. Esimerkiksi projektissa olon aikana yksi haastateltavista haki neljään paikkaan, eikä päässyt edes haastatteluun. Työpaikoista ei tullut lainkaan vastausta hakijalle. Työhakemukset oli tehty suomalaisen avustuksella. Kahden vastaajan mielestä ulkomaalaisella nimellä oli vaikutusta siihen pääseekö edes työnantajan haastateltavaksi. Haastateltavat kokivat, että on suomalaisen työnantajan asenteesta kiinni, ottaako hän maahanmuuttajatyöntekijän palvelukseensa. Yhden haastatellun mielestä työvoimapolitiiset koulutukset eivät paljoakaan edistä työllistymistä.

Sitten minä surullinen ja vihainen silloin. Joku mummo, hän haluaa avustajan. Kesätyö oli. Hän katsoo heti minun nimi ulkomaalainen. Sen jälkeen minun sydän tulee kiinni. Minä ajattelen, että kaikki on ihan sama.

Kun hain koulunkäyntiavustajaksi, niin siitäkin tuli vastaus, että valitettavasti teillä ei ole kokemusta lasten kanssa työskentelystä, vaikka minulla on neljä omaa lasta. Kyllähän se lannistaa aika paljon kun tuommosia vastauksia saa.

Haastatteluissa esiin nousi, että kukaan ei ollut löytänyt työtä sanomalehti-ilmoituksen kautta. Yksi vastaaja kertoi saaneensa työvoimatoimistosta apua työllistymiseensä. Hän myös mainitsi työvoimavirkailijan kertoneen suoraan, että kielitaito ei riittänyt lähihoitajan tutkinnon opiskelemiseen. Vastaaja koki hyvänä asiana, että kielitaidon puute sanottiin suoraan ja turhia toiveita ei herätetty. Ahmadin (2010) mukaan maahanmuuttajat löytävät harvoin työllistymismahdollisuuksia sanomalehden tai työvoimatoimiston kautta. Maahanmuuttajien työhakemuksiin ei usein vastattu. Vastatuissa hakemuksissa perusteltiin, että työpaikka oli jo mennyt tai hakijan kielitaito oli puutteellinen.

Me tekee hyvää työtä, mutta ei saada palkkatyötä. Aina vaan työharjoittelu koko ajan. Työharjoittelu, työharjoittelu...

Helsingissä tehdyssä tutkimuksessa erilaisia työpaikoilla tapahtuvia harjoitteluja pidettiin maahanmuuttajan työllistymisen kannalta tärkeinä. Maahanmuuttajat eivät aina itse katso hyötyvänsä harjoittelusta. Ajatus työharjoittelijan asemaan joutumisesta vie työstä mielekkyyttä, jos maahanmuuttajalla on pitkä työkokemus kotimaastaan. (Peltola & Metso 2008, 107.)

Haastatelluista kahdella on vakituinen työpaikka ja he kokivat olevansa onnekkaita tässä suhteessa. Suomen järjestelmää kritisoitiin yhdessä vastauksessa. Jatkuviin työharjoitteluihin tuli jo kyllästymisen ja oikeaa palkkatyötä toivottiin.

Minun kaveri Kanadassa. Hän menee kaksi vuotta sitten. Nyt hän työssä ja vain yksi viikko harjoittelu.

Kanadan malli maahanmuuttajien kotouttamisessa perustuu nopeaan sopeuttamiseen. Siinä kotouttamisen pääpaino on ensimmäisessä vuodessa maahanmuuton jälkeen. Tulijalle annetaan heti muuton jälkeen laajaa kielikoulutusta.

Naisten vastauksissa tuli ilmi, että heille kelpaa työ kuin työ ja sitä vastaan otetaan mielellään. Sosiaalisista verkostoista ja siitä, että tuntee työnantajia, koettiin olevan paljon apua, samoin siitä että joku suosittelee maahanmuuttajaa työhön. Myös toisten maahanmuuttajien kontakteilla arvioitiin olevan merkitystä.

Ammatit mitkä työllistää maahanmuuttajia, en oikeen tiä, ehkä siivoojat ja keittiöhömmit. Kyllä mun mielestä on otettava vastaan, mitä on tarjolla. Mutta aina voit kehittää itseä, mieluummin olen työssä kun kotona.

Tutkimusten mukaan maahanmuuttajien asenne työhön on positiivinen. Pelkästään valtion tuella ei haluta elää. Työssäkäynti edistää taitoja ja vilkastuttaa sosiaalista elämää. Maahanmuuttajissa on paljon potentiaalia tulla mukaan aktiiviseksi toimijaksi yhteiskunnassamme. (Heikkilä & Pikkarainen 2006, 175.)

Yhden haastateltavan vastauksessa tuli esiin suomalaisen suosittelijan merkitys työhön otossa. Tässä tapauksessa suosittelija oli opettaja. Maahanmuuttajan omasta ehdotuksesta työnantaja soitti opettajalle, joka antoi maahanmuuttajasta positiivisen palautteen. Tämä varmisti maahanmuuttajalle työpaikan. Luottamuksellisen kontaktin syntymisen työnantajan ja maahanmuuttajan välille mahdollistaa takuumies, joka pistää peliin oman luotettavuutensa maahanmuuttajaa työnantajalle suositellessaan. Takuumies voi olla esimerkiksi suomalainen ystävä, viranomaisen tai perheenjäsenen. Takuumiehellä pitää olla hyvät verkostot ja suhteet työnantajiin. (Forsander 2002a, 21.)

Yksi vastaajista kuvailee suomalaista työelämää:

Ei anneta mahollisuutta mennä eteenpäin. Sitä niinku jarrutetaan edistymistä. Se ei itse asiassa ole työnantajasta kiinni vaan koko työyhteisöstä. Ei niin herkästi puututa konflikteihin työpaikalla, vaan yritetään lakaista asiat maan alle. Maahanmuuttaja joutuu näyttämään enemmän ku suomalaiset, että on ahkera, että on ansainnu tämän paikan.

Suomalainen työkuulttuuri koettiin täsmällisenä ja tasa-arvoisena. Työelämässä säännöllisillä kellonajoilla oli suuri merkitys, verrattuna vastaajien omaan kulttuuriin. Esi-miehen roolia pidettiin Suomessa hyvin erilaisena, mihin vastaajat olivat tottuneet omassa maassaan.

He aina tuli ihan samaan aikaan työhön. Ei saa viisi minuuttia myöhässä. Se on hyvä asia täällä kun minä katson Suomessa. Ja pomo erilainen. Pomo ja sinä, kaikki ihan samassa tasossa.

En oo paljon täyttäny hakemuksia vapaille markkinoille, joka paikassa vaaditaan koulutusta, nytkin opiskelen. Al-

kuun sain Hallikaisen Minnalta aika paljon apua, sen kanssa laadittiin CV:t ja kaikki valmiiksi. Ja sitä kautta tuli verkosto, jos tarvii jotain. Myöhemmin TSL:ltä ja just niinku tuttavilta, ei viranomaisilta paljoakaan.

Monikulttuurikeskus Mimosan, maahanmuuttotoimiston ja Pointti-projektin työntekijät ovat auttaneet monia maahanmuuttajia alkuun Mikkelissä. Pehkosen (2006) mukaan sosiaalisten suhteiden merkitys oli suuri työllistymisessä, etenkin ensimmäisen työpaikan osalta. Sen jälkeen maahanmuuttajat kokivat pystyvänsä myös itse vaikuttamaan työllistymiseensä. Hyvin tehdyn työn koettiin antavan hyvän maineen. Ensimmäisen työpaikan jälkeen koettiin myös, että oli helpompi ottaa itse yhteyttä suoraan suomalaisiin työnantajiin.

Kaksi vastaajista arveli maahanmuuttajanaisten työllistyvän miehiä paremmin. Selkeästi vaikeimmin työllistyvänä ryhmänä vastaajat näkivät afrikkalaiset työnhakijat. Ekberg-Kontulan (2000) tutkimuksessa mukana olleiden afrikkalaisnaisten mielestä heidän oli ihonvärinsä takia huomattavasti vaikeampi saada työpaikka, kun muiden maahanmuuttajanaisten. Lisäksi somalitaustaiset naiset kokivat, että heitä syrjitään pukeutumisen ja uskonnon takia. Pehkonen (2005) tuo esiin tutkimuksessaan työllistymisen esteinä työnantajien asenteen ja epäilyn joidenkin maahanmuuttajien löyhästä työkulttuurista. Työnantajan luottamus maahanmuuttajatyöntekijään oli suurempi, jos hän oli tullut Suomeen perhesyistä.

Minun mielestä naiset helpommin löytää työtä, paitsi afrikkalaiset. Afrikkalaiset miehet enemmän kuin naiset menee töissä. Ehkä vähän vahvempi ja kielitaito parempi. Venäläinen helposti löytää työpaikka. Afgaanin on vähän helpompi kun afrikkalainen. Värikin on vähän haitta.

Kahden vastaajan mielestä myös perheen tilanne vaikuttaa naisen työssä käyntiin. Vastaajat arvioivat pienten lasten äitien pysyvän mieluummin kotona, koska lasten hoidon järjestäminen ja tarhapaikan saaminen saattoi olla ongelmallista. Myös lähtömaan kulttuurilla oli vaikutusta. Monissa kehitysmaissa naisen työssäkäyntiä ei pidetä niin itsestään selvänä, kuin esimerkiksi Pohjoismaissa. Muslimitaustainen haastateltava ei nähnyt uskonnon vaikuttavan työhönsä paljoakaan. Mikolossa oli mahdollisuus rukoilla, jos itse sitä halusi. Työtä tehtiin myös ramadanin eli muslimien paaston aikana. Työkaverit ottivat kiitettävästi huomioon tämän ja tarjosivat apuaan työssä. Sairaalassa työskentely ja miespotilaan hoito olisi musliminaiselle hankala työpaikka. Sen

sijaan haastatellun mielestä työ ravintolassa olisi mahdollinen, vaikka itse ei alkoholia käyttäisikään.

Teemahaastatteluissa yksinhuoltajien työssä käynti koettiin hankalammaksi kuin perheellisten. Yhteiskunnan yksinhuoltajalle antamaa tukea arvostettiin silti kovasti. Saarisen (2007) mukaan termillä ”naisystävällinen Pohjola” tarkoitetaan valtion asemaa naisten suojelijana ja yksinhuoltajaäitien tukijana. Tutkimuksen venäläisnaiset olivat vakuuttuneita, että he lapsineen selviytyvät, koska Pohjoismaissa voi luottaa valtioon, toisin kuin Venäjällä. Turvallisuuden tunne on tärkeä asia.

OPISKELU

Opiskelumahdollisuudet ja kielen oppiminen olivat teemahaastattelun kolmas osa. Suomen kielen taidon merkitys korostui jokaisen haastateltavan vastauksessa. Hyvää kielitaitoa arvostettiin sekä työllistymisen että työyhteisöön sopeutumisen kannalta. Kahdella haastateltavista oli Suomessa suoritettu ammattitutkinto. Kolmas suoritti tutkintoa paraikaa työn ohessa. Kaikki olivat opiskelleet työn ohella Työväen Sivistysliiton järjestämällä ATK-kursseilla. Kurssilla käytiin työaikana. Puolet päivästä oli kieliohjelmaa, toinen puoli käsityöpajan työtä. Suomen kielen kurssilla haastateltavista oli käynyt kaksi. Suomen kielen kurssiin ja opetuksen tasoon oltiin erittäin tyytyväisiä. Kielikurssin jälkeen suomen kielen puhuminen jatkui Mikolossa.

Minä opin täällä enemmän. Koska olimme pieni ryhmä, kysytään paljon opettajalta ja sen jälkeen tulin Mikoloon. Oli pakko puhua suomea.

Inkeriläistaustaisen haastateltavan suomen kielen taito oli niin hyvä, ettei hän kokenut hyötyvänsä TSL:n kielikurssista. Hän oli suorittanut yleisen kielitason tutkinnon oma-toimisesti ja käytti suomen kieltä päivittäin lastensa kanssa. (Liebkind ym.) mukaan kielisukulaisuus helpottaa suomen kielen oppimista. Suomeen muuttaneilta virolaisilla ja inkerinsuomalaisilta voidaan olettaa enemmän kielellistä pääomaa kuin esimerkiksi syntyperäisiltä venäläisiltä. Suomen kieli voi tulla perheeseen myös suomalaista kouluikäisten lasten kautta.

Kaksi muuta haastateltavaa olivat käyneet myös Etelä-Savon ammattiopiston kielikurssilla ja kokivat sen tärkeäksi, joskin alussa hyvin vaikeaksi. Suomessa annettaval-

le koulutukselle annettiin paljon arvoa haastateltujen taholta. Tosin palautetta annettiin eritasoisista ryhmistä.

Alussa kun tulin, minä menin koulussa. Se aika vähän hankala. Yksi päivä niin paljon paperia tuli. Minun mielestä se ei oo hyvä. Minun vieressä nainen, ei ikinä kävi koulussa, eikä osaa kädessä ottaa kynä. Kyllä vaikeaa. Pitäisi olla tällanen systeemi kato kuka on minkälainen taso. Eri ryhmä pitäisi olla. Joku kun ei käy omassa maassa koulussa. Pitäisi olla oma ryhmä. Viisi sanaa päivässä.

Mikolon käsityöpajan pakolaisnaisissa on ollut lähes luku- ja kirjoitustaidottomia maahanmuuttajanaisia. Heille koulutuksen järjestäminen on haasteellisempaa. Naiset antoivat pari kertaa viikossa kielen opetusta Mikolon käsityöpajalla maahanmuuttajanaisille. Tähän ryhmään valikoituivat heikommin suomea osaavat maahanmuuttajanaiset. UN-women vapaaehtoiset naiset olivat koulutukseltaan opettajia. UNIFEM:in naisten (nykyinen UN women) vapaaehtoistyö koettiin arvokkaana asiana

Sitten vapaaehtoisia opettajatkin tulee tänne Mikoloon, sitten he auttaa meitä silloin. Se on hyvä juttu. Näitä on kaksi. He opettaa meille suomen kieltä. Me haluamme oppia kieli koko ajan. Ja koko ajan kysymys.

Kaikki vastanneista kokivat, että maahanmuuttajille on riittävästi koulutusvaihtoehtoja. Yhden vastaajan mielestä TE-toimiston suomen kielen kurssille joutuu joskus jonnottamaan turhan kauan. Tämä ei motivoi kotona istuvaa maahanmuuttajaa, joka haluaisi oppia suomea mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Kielikurssille pitäisi päästä heti Suomeen tulon alkuvaiheessa. Valitettavasti kaikki eivät mahdu kursseille. Pitkä odotusaika vie motivaatiota pois. Jos maahanmuuttaja ei osaa lukea tai kirjoittaa omalla äidinkielellään, miten voi opiskella vierasta kieltä? Luku- ja kirjoitustaidottomuus erityisesti afgaaninaisilla ja afrikkalaisilla on ongelmallista. Kielen oppiminen oli vaikeampaa, mitä iäkkäämpi maahanmuuttaja on kyseessä.

Tutkimuksessa korostui sekä maahanmuuttajanaisten sekä suomen kielen opettajan yhtenäiset näkemyksen kielen opiskelusta. Oman motivaation merkitystä korostettiin. Molemmat osapuolet toivoivat eritasoisia ryhmiä. Yksi vastaajista toivoi pienempää ryhmää, jotta opettajalla olisi enemmän aikaa keskittyä opiskelijaan. Esiin nousi myös toive viedä suomen tunnit työpaikalle, pois virallisesta luokkahuoneesta.

Kysymykseen ammatillisen tutkinnon merkityksestä eräs vastaajista sanoi seuraavasti:

Ei mun mielestä ole välttämätön, jos ihmisellä on joku kotoimaassa suoritettu tutkinto ja sillä on näyttöä et se pystyy siihen ja kykenee. Minkä takia pitäis suorittaa se sama tutkinto uudestaan.

Jorosen (2007) mukaan Neuvostoliitossa suoritetuille tutkinnoille ei ole useinkaan haettu rinnastusta Suomessa. Neuvostoliitossa korkeasti koulutettujen heikkoa työmarkkina-asemaa on selitetty yleisesti maiden erilaisilla koulutusjärjestelmillä. Opiskelua pidettiin tärkeänä ja jatkosuunnitelmiakin oli. Tulevaisuus nähtiin positiivisena. Kaikki kolme haastateltua korostivat, että opiskelumahdollisuuksia on tarjolla. Omaa aktiivisuutta opiskelupaikan hakemiseen tarvitaan ja motivaatiota itse opiskeluun. Suomalaisen työnantajan uskottiin arvostavan Suomessa suoritettua ammattitutkintoa.

Aion opiskella vielä atk ja sitten leipomoasiat haluan opiskella. Jos minulla on jotain omaa, minä itse voin leipoa ja myydä kahvin kanssa, maahanmuuttajakahvilassa.

Afrikkalaisen vastaajan haaveet ovat samansuuntaisia kuin Ekberg-Kontulan (2000) tutkimuksessa, jonka kohderyhmän afrikkalaisnaisista noin kolmasosa halusi perustaa Suomeen oman yrityksen. Yrittäjäksi ryhtyminen nähtiin kuitenkin vaikeana taloudellisten resurssien ja mutkikkaan suomalaisen byrokratian takia. Kehityksessä pienyrityksien luonnollinen tapa työllistää itsensä, joten naiset ovat tähän tottuneet.

TSL:llä suoritin ATK-kortin, on ollut hyötyä ja hygieniapassi myös.

ATK- ajokortti ja hygieniapassi oli mahdollista suorittaa työaikana ja työnantaja maksoi ne. Molemmat koettiin hyödyllisiksi, samoin kuin oma ajokortti. Kaikilla näillä nähtiin olevan työllistymistä edistäviä vaikutuksia. Myös Harakkamäen (2007) mukaan maahanmuuttajanaisten opiskelu vahvisti ammatillista pääomaa. Osallistuminen kursseille ei kuitenkaan taannut työpaikan saantia. Kurssien yhteydessä olevat työharjoittelut tukivat ammatillista pätevoitymistä ja tarjosivat samalla tilaisuuden tutustua suomalaiseen työelämään.

TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

Lopuksi tulivat kysymykset naisten kotoutumisesta Mikkeliin ja heidän tulevaisuuden haaveistaan. Kaikille kolmelle maahanmuuttajanaiselle Mikkeli oli mieluinen paikka asua. Kaksi haastelluista oli kokeillut asumista myös muualla Suomessa. Naiset olivat asuneet Suomessa 8–18 vuotta. Kukaan ei haaveillut muutosta alkuperäiseen kotimaahansa. Yhden haastateltavan osalta tuli esiin mahdollinen muutto tulevaisuudessa lapsen koulutuspaikan takia. Kaikissa vastauksissa arvostettiin turvallista ilmapiiriä ja rauhallista elinympäristöä.

Minun mielestä Mikkeli on paras paikka, kenellä kun on perhe. Täällä on rauha ja kaikki sinä löytää ihan lähellä, työpaikka, koulu, päiväkotiki, kauppa. Minä tuntee naapurissa ihan kaikki.

Kukaan haastateltavista ei kertonut kokeneensa suoranaista rasismia Mikkeliissä olon aikana. Sen sijaan heidän lapsiinsa oli kohdistunut jotakin siihen viittaavaa. Tosin yhden haastateltavan mielestä on vaikea erottaa rasismia lasten välisestä kiusanteosta.

Oma verkosto on sekoitus kaikkea, suomalaisia, inkeriläisiä, venäläisiä ja toisia maahanmuuttajia. Vanhoista työharjoittelupaikoista on jäänyt ystäviä. Lapset on kotiutunut Mikkeliin tosi hyvin.

Sosiaalisen verkoston merkitys korostui voimakkaana. Venäjältä, Virossa ja entisestä Neuvostoliiton maista tulevat ovat integroituneet melko hyvin suomalaiseen yhteiskuntaan. Mikään ryhmistä ei ole syrjäytynyt sosiaalisesti suomalaisesta yhteiskunnasta, vaan ne ovat verkostoituneet sekä suomalaisten että toisten maahanmuuttajaverkostojen kanssa. Erityisesti virolaisten on ollut helppo sulautua suomalaisiin verkostoihin. (Liebkind ym. 2004, 197.)

Kyllä on toimintaa maahanmuuttajille. On paikka esimerkiksi Punainen Risti ja Mimosakin, on zumbaa ja liikuntaa.

Kaikki haastatellut sanoivat Mikkeliissä olevan maahanmuuttajille toimintaa ja harrastusmahdollisuuksia riittävästi, jos vaan itsellä on aikaa osallistua niihin. Yksi haastelluista oli mennyt mukaan järjestötoimintaan Mikolon kautta. Alitolppa-Niitamon ym. (2005) mukaan kolmannella sektorilla on merkittävä rooli kotoutumisessa. Maa-

hanmuuttajien omat järjestöt, seurakunnat ja eri yhdistykset järjestävät toimintaa ja ajavat maahanmuuttajien asioita.

Sosiaalisten verkostojen merkitys korostuu myös Reuterin ja Jaakkolan (2006) tutkimuksessa. Monet entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneet sanoivat suomalaisella tutulla olevan vaikutusta työllistymiseen Suomessa. Tutkimuksessa tuli ilmi, että niiden henkilöiden sosioekonominen asema oli parempi, joilla oli suomalaisia ystäviä, kuin niiden joiden ystäväpiiri koostui pelkästään toisista maahanmuuttajista. Maahanmuuttajat, joilla ei ollut suomalaisia ystäviä, olivat muita yleisemmin työttömänä. Joka kuudes tutkimukseen osallistunut uskoi työllistymiseen toisen maahanmuuttajan avulla. Harakkamäen (2008) mukaan myös vapaaehtoistyöllä esimerkiksi kolmannella sektorilla on merkitystä. Se voi olla osana sopeutumisprosessia uuteen maahan. Vapaaehtoistyö toimii eräänlaisena kanavana kun tutustutaan työhön, suomalaisiin ja eri ammattiteihin.

Tutkimuksen tuloksia voimme hyödyntää tulevaisuudessa kehittämällä toimintaa niin, että se tukee enemmän maahanmuuttajien toimintaa projektissa. Maahanmuuttajien omia tarpeita ja toiveita kuuntelemalla on mahdollista luoda jotakin uutta. Tulevaisuuden työllisyystilanne ei näytä kovin valoisalle. Maahanmuuttajille tarvitaan työllistämiprojekteja myös jatkossa. Palautteen myötä voidaan kehittää maahanmuuttajien kielen opetusta. Näkisin hyvänä asiana myös opetuksen viemisen suoraan työyhteisöön.

Lopussa haastatellut saivat sanoa, mitä he halusivat. Kaikki kolme vastaajaa toivoi Mikolon käsityöpajalle jatkumahdollisuutta. Tieto projektin loppumisesta oli juuri tullut ja se koettiin ikävänä asiana maahanmuuttajien työllistymisen kannalta.

9 POHDINTA

Tutkimuksessa erottui selkeästi kaksi erilaista maahanmuuttajaryhmää, pakolaistaustaiset ja venäläiset/inkerinsuomalaiset naiset. Valtaosa tutkimukseen osallistuneista naisista oli keski-ikäisiä. Noin kolmanneksella naisista ei ollut kotimaassaan hankittua ammatillista koulutusta. Ilman ammattia olevien osuus tutkimuksessa on merkittävän suuri. Euroopasta tulleilla ja venäläisillä naisilla oli kaikilla ammatillinen koulutus tai korkeakoulututkinto. Osalla koulutetuista venäläisnaisista oli suomalaisittain harvinais-

sempi teknisen alan tutkinto. Suomalaista koulutusjärjestelmää ja mahdollisuutta opiskella ammattiin arvostettiin vastauksissa. Vastaajien mielestä Suomessa opiskeltu ammatti auttoi työelämään sijoittumisessa.

Tutkimusaineistossa tuli esiin, että tärkein asia maahanmuuttajan työllistymisen ja kotoutumisen kannalta on hyvä suomen kielen taito. Kielikurssia pidettiin ensimmäisenä askeleena kotoutumisessa. Haasteellista suomen kielen opetuksessa, niin maahanmuuttajien kuin kielenopettajan kannalta, olivat maahanmuuttajien erilaiset lähtötasot. Maahanmuuttajista kaikki eivät osanneet lukea tai kirjoittaa omalla äidinkielellään. Työantajan järjestämä suomen kielen koulutus työn ohella koettiin positiivisena asiana kotoutumisen edistämiseksi. Suomen kielen opettajan mukaan jokaisella opiskelijaryhmällä on erilaiset tarpeet ja opinnot suunnitellaan tilanteen mukaan. Aikuisien ja maahanmuuttajien kanssa toimiminen on erilaista kuin peruskoulussa.

Suomen kieltä opittiin myös joka päivä työssä Mikolon käsityöpajassa. Kommunikointi tapahtui suomeksi niin suomalaisten kuin toisten maahanmuuttajien kanssa. Suomen kielen opiskelua työn ohella pidettiin parempana vaihtoehtona, kuin pelkkiä kieliopintoja. Suomen kielen opiskelun kehittämisehdotuksena näkisin kielen opetuksen viemisen suoraan työpaikalle. Pienemmät ryhmäkoot ja eritasoiset ryhmät helpottaisivat varmasti kielen oppimista kaikkien osalta. Korkeakoulutettujen maahanmuuttajanaisten tietotaito on asia, jota ei yhteiskunnassamme kannattaisi unohtaa. Tuntuu varmasti turhautavalta opiskella Suomessa pitkä tutkinto. Muuntokoulutusta pitäisi kehittää korkeasti koulutettujen naisten tarpeita vastaavaksi.

Monikulttuurisen käsityöpajan arjessa työkavereilla ja työssäkäynnillä oli merkittävä rooli maahanmuuttajan kotoutumisen edistäjänä. Suomalaiset työkaverit koettiin avuliaina ja ystävällisinä. Samalla opittiin suomalaista työkulttuuria ja sen pelisääntöjä. Käytännön arjessa opittiin paljon erilaisia käsityötaitoja, kuten ompelua, matonkutoamista, huovutusta ja neulomista. Käsityönopettajan palkkaaminen projektiin katkeaa usein rahan puutteeseen. Artesaaniopiskelijoiden osaamisen hyödyntäminen voisi toimia käsityöpajassa. Tosin harjoittelut ovat usein lyhytaikaisia ja se tekee työn suunnittelun vaikeaksi. Omaa kulttuuria maahanmuuttajat pystyivät tuomaan projektiin esimerkiksi ruoan kautta. Mikkelissä olisi tilausta maahanmuuttajien pitämälle kahvilalle tai ravintolalle. Tästä haaveili yksi teemahaastattelun maahanmuuttajanaisisista.

Lähes puolet Mikolossa työssä olleista naisista koki, että projektista oli apua työllistymisessä. Tukityöpaikkaa pidettiin yleisesti parempana vaihtoehtona kuin kotona oloa. Työteon koettiin ikään kuin rytmittävän päivän ja antavan tunteen siitä, että on tarpeellinen. On tärkeää, että on aidosti tekemistä, ei vain projektia projektin vuoksi. Maahanmuuttajia työllistäviä projekteja tarvitaan myös tulevaisuudessa. Maahanmuuttajan rinnalla voisi kulkea työvalmentaja, jonka rooli voisi olla linkkinä työmarkkinoille. Maahanmuuttajat tarvitsevat enemmän henkilökohtaista ohjausta.

Tutkimus osoitti, ettei maahanmuuttajien työllistyminen vapaille markkinoille ole helppoa. Tämä on tullut esiin jo lukuisissa aiemmissa tutkimuksissa. Projektista suoraan vapaille markkinoille työllistyi neljä vastaajaa, joista kaksi oli eurooppalaista, yksi venäläinen ja yksi afgaani. Huomattavan suuri osa maahanmuuttajanaisisista, 10 henkilöä lähti opiskelemaan, pääasiassa suomen kieltä. Työttömäksi kotiin jäi vajaa kolmannes naisista. Näitä olivat neljä afgaania, kolme venäläistä ja yksi aasialainen maahanmuuttajanainen. Työ- ja elinkeinotoimiston tukitoimien pariin päätyi viisi tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajanaisisista. Kyselyn tekohetkellä työssä oli vastaajista neljä henkilöä, joista yksi toimi yrittäjänä omassa yrityksessään. Lisäksi kahdella teemahaastatelluista maahanmuuttajista oli vakituinen työpaikka.

Työllistymiseen vaikuttavina tekijöinä nähtiin suomen kielen taidon lisäksi koulutus, ammattitaito, ikä, terveydentila, verkostot ja asuinpaikkakunta. Myös pienet lapset etenkin yksinhuoltajaperheissä asettivat omat rajoitteensa työnteolle. Esiin nousi myös maahanmuuttajan alkuperäisen kotimaan vaikutus työllistymiseen. Heikoimpana työllistymisen mahdollisuus nähtiin afrikkalaisilla. Eurooppalaisten ja venäläisten arvioitiin työllistyvän muita kansallisuuksia paremmin. Myös Suomessa asutulla ajalla oli merkitystä. Nuorempien arvioitiin sopeutuvan suomalaiseen kulttuuriin ja työelämään helpommin. Vastaajat pitivät puolen vuoden ja vuoden työharjoittelua ja palkkatukityötä liian lyhyenä aikana. Myös palkkatuen pienuutta kritisoitiin muutamassa vastauksessa. Sosiaalisen verkoston merkitys korostui tutkimuksessa. Henkilökohtaiset kontaktit ja se että tuntee paljon työnantajia, ovat tärkeitä maahanmuuttajien työllistymisen kannalta. Vastaajien oma motivaatio ja aktiivisuus koettiin tärkeinä asioina. Onnistumisen tunne ja oman osaamisen löytäminen on tärkeä asia.

Maahanmuuttajanaiset olivat kotoutuneet Mikkeliin erittäin hyvin. Esiin tuli huomio, että nuoremmat maahanmuuttajat lähtevät työn perässä Etelä-Suomeen. Kyselyn maa-

hanmuuttajista kolme oli lähtenyt Etelä-Suomeen. Tämä ei kuitenkaan taannut heille työpaikkaa, vaikka työtilanne Helsingin seudulla on parempi kuin Mikkelissä. Työnantajien asenteessa maahanmuuttajien työllistämässä on vielä paljon korjattavaa. Tulevaisuus Mikkelissä nähtiin myönteisenä ja monilla oli suunnitelmia opiskella tai olla työssä. Tyytyväisimpiä Mikolon käsityöpajan toimintaan olivat afrikkalaiset ja venäläiset vastaajat. Heikoimman arvosanan viihtymisestään antoivat afgaaninaiset. Tässä olisi mahdollinen jatkotutkimuksen aihe yhden maahanmuuttajaryhmän osalta.

Aineiston kerääminen kyselyn ja haastattelun avulla ei ollut ongelmattonta. Vastaajien kulttuuritaustalla ja kielitaidon tasolla oli vaikutusta tuloksiin. Eritasoinen kielitaito näkyy kyselyyn osallistuneiden vastauksissa. Kysely oli osalle vastaajista todennäköisesti liian vaikea ja kaikkia termejä ei ehkä ymmärretty. Kolmen henkilön kohdalla teemahaastattelut toimivat paremmin. Olisi ollut parempi idea tehdä teemahaastattelu useammalle henkilölle. Toisaalta ehkä olisin voinut myös keskittyä vain yhteen ryhmään, vaikka pakolaistaustaisiin maahanmuuttajiin tai venäläisiin, joita oli selkeästi enemmistö. Yllättäen kohderyhmästä irakilaiset maahanmuuttajat eivät vastanneet lainkaan kyselyyn. Kyselyn vastausprosentiksi oli 59, mitä voidaan pitää kohtuullisen hyvänä, kun otetaan huomioon mainitut kielitaitoon ja termeihin liittyvät haasteet.

Opinnäytetyön kirjoittaminen oli antoisaa ja mielenkiintoista, koska aihe on minulle tärkeä. Tavoitteeni oli saada kaikkien projektissa mukana olleiden maahanmuuttajanaisten ääni kuuluviin, myös vähemmän kieltä osaavien pakolaistaustaisten naisten. Tiedostan vahvasti, että itselleni on myös vuosien mittaan muodostunut oma käsitys eri maiden kulttuurien erityispiirteistä. Opinnäytetyötä kirjoitettaessa minulle oli vaikeaa olla laittamatta omia mielipiteitäni työhön. Kaikki haastateltavat maahanmuuttajat olivat tuttuja, joten luottamus oli jo olemassa. Haastattelutilanteesta muodostui rento ja avoin. Työssäni maahanmuuttajanaisten parissa opin paljon uutta ja sain tutustua erilaisiin kulttuureihin. Se on valtava sosiaalinen pääoma, jota kukaan ei voi ottaa pois. Monikulttuurisuus on rikkautta ja on tärkeää osata arvostaa myös toisen kulttuuria.

”Taivas on saman värinen, minne menetkin. ”

-iranilainen sananlasku-

LÄHTEET

Ahmad, Akhlaq 2010. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla. Vieraita työssä, työelämän etnistyvä eriarvoisuus. Palmenia sarja 70. Helsinki: Hakapaino.

Alitolppa-Niitamo, Anne, Söderling, Ismo & Fågel, Stina 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu.

Arajärvi, Pentti 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2/2009.

Ekberg-Kontula, Petra 2000. Toimettomuus tylsistää. Pääkaupunkiseudulla asuvat afrikkalaiset maahanmuuttajanaiset ja heidän näkemyksensä koulutuksesta ja työllistymisestä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/taosisallys36.htm>. Luettu 9.1.2012.

Eskola Jari & Suoranta Juha 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Forsander, Annika 2002a. Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990 -luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki: Väestötutkimuslaitos. Väestöliitto.

Forsander, Annika 2002b. Maahanmuuttajat Suomalaisilla työmarkkinoilla –porstuaan vai peremmälle? Teoksessa Työelämäkynnykset ja haasteelliset ryhmät työllisyyspolitiikan näkökulmasta, 16–30. ESR- Hyvät käytännöt –sarja 8. Työministeriö. Helsinki: Edita.

Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Toim. Forsander, Annika, Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Forsander, Annika 2007. Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille. Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomen muuton jälkeen. Teoksessa

Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma 19.10.2006. PDF-dokumentti.
[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/\\$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/620a7bb47a3b1008c22573b60050a16c/$file/thj371_mamupol_ohjelma.pdf). Luettu 14.12.2011

Harakkamäki, Liisa 2008. Maahanmuuttajanaisten polku työhön. Tutkimus maahanmuuttajanaisten työllistymisestä Suomen työmarkkinoilla. PDF-dokumentti.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/lisuri00079.pdf>-dokumentti. Luettu 19.12.2011

Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria 2008. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
Kansainvälinen liikkuvuus, työvoiman tarve ja maahanmuuton vaikutukset koulutustarjontaan Suomessa -ESR –ennakointihanke.PDF-dokumentti.
http://www.migrationinstitute.fi/pdf/Siirtolaisuustutkimuksia_A30_ESR.pdf
Luettu 17.1.2011

Hirsjärvi, Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15 uud. p. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino oy.

Härkäpää, Kristiina & Peltola, Ulla 2005. Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Majakka-Beacon – hankkeen loppuraportti. Kuntoutussäätiö. Helsinki: Yliopistopaino

Infopankki 2005.WWW-dokumentti.
http://www.infopankki.fi/fi-FI/inkerinsuomalaiset_paluumuuttajat/ Luettu 14.12.2011

Jaakkola, Magdalena & Reuter, Anni 2007. Maahanmuuttajanaiset entisen Neuvostoliiton alueelta. Resurssit ja sijoittuminen työmarkkinoille. Teoksessa Martikainen Tuomas & Tiilikainen Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Joronen, Tuula 2005. Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-
 aseman ongelmia. Teoksessa Paananen Seppo (toim.). Maahanmuuttajien elämää
 Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Joronen, Tuula 2007. Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset: Haaste
 suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Martikainen Tuomas & Tiilikainen
 Marja (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimus-
 laitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Kiuru, Irja 2011. Haastattelu 21.12.2011. FM, suomen kielen opettaja. Mikkeli: Työ-
 väensivistysliiton Mikkelin seudun Opintojärjestö ry.

Liebkind Karmela, Mannila Simo, Jasinskaja-Lahti Inga, Jaakkola Magdalena, Kytä-
 jä Eve & Reuter Anni 2004. Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahan-
 muuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Tampere: Tammerpaino.

Lumio, Milla 2011. Hymyn takana – Thaimaalaiset maahanmuuttajat, viranomaiset
 ja kotoutuminen. Tampere: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print.

Läkkölä, Aino 2008. Ilman työtä en tunne itseäni ihmiseksi. Maahanmuuttajien työl-
 listymisintegraation esteet Kemi-Tornion alueella. Siirtolaisuusinstituutti. PDF-
 dokumentti. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports45.pdf>. Luettu 24.1.2012

Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) 2007. Maahanmuuttajanaiset: ko-
 toutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto

Mikkelin kaupungin kotouttamisohjelma 2009. Sosiaali- ja terveyslautakunta. PDF-
 dokumentti.
http://www.mikkeli.fi/fi/liitteet/02_palvelut/05_terveys_sosiaalipalvelut/maahanmuuttajien_kotouttamisohjelma_2000.pdf
 Julkaistu 9.9. 2009. Luettu 12.12.2011

Mikkelin kaupungin maahanmuuttotoimisto 2011. WWW-dokumentti.

http://www.mikkeli.fi/fi/sisalto/02_palvelut/05_sosiaali_ja_terveyspalvelut/12b_maahanmuuttotoimisto/. Luettu 9.1.2012

Mikkelin seudun maahanmuutto-ohjelma 2008 – 2015. PDF-dokumentti.

<http://www.mol.fi/toimistot/mikkeli/Mikkelinseudunmaahanmuutto-ohjelma2008-2015.pdf>. Julkaistu 24.11.2008. Luettu 9.12.2011.

Monitori 2011a. Suomen venäjänkielisten värikäs historia. Julkaistu 8.4.2011.

<http://www.monitorilehti.fi/intermin/monitori/cms.nsf/pfbc/65C964FFFFFF92AFCC225786C002CCAF1>

Luettu 6.1.2012.

Monitori 2011b. Kohti toimivampaa kotoutumis- ja kielikoulutusta. Julkaistu

21.12.2011.<http://www.monitorilehti.fi/intermin/monitori/cms.nsf/PFBD/BA7F0D2753DC0471C225796D0047A916>. Luettu 16.1.2012.

Myrskylä, Pekka 2010. Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Päivitetty 9.7.2010.

Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-07-09_001.html?s=0

Luettu 19.1.2012

Nisula, Leila 2010. Vuorovaikutuskulttuuri ja sen jäsentymisen maahanmuuttajien

työllistämismuunnoksessa. Akateeminen väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Nyström, Pirkko 2010. Haastattelu 19.4.2010. Erityistyövoimaneuvoja.

Mikkelin työ- ja elinkeinotoimisto.

Pajarinen, Anjelika 2012. Henkilökohtainen tiedonanto 16.1. 2012. Palveluohjaaja.

Pointti-hanke.

Pehkonen, Aini 2006. Maahanmuuttajan kotikunta. Vammala: Kunnallisan kehittämissäätiö Kaks.

Peltola, Ulla & Metso, Laura 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Yliopisto-paino.

Pointti 2010 – Maahanmuuttajat työvoimaksi voimaksi Etelä-Savossa. WWW-dokumentti. http://www.pointti.eu/m_palvelut.html Luettu 21.12.2011.

Ratilainen, Jenni 2011. Afganistan on naiselle maailman vaarallisin maa. YK-liitto. 22. 6. 2011. WWW-dokumentti.

http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/uutiset/afganistan_on_naiselle_maailman_vaarallisin_maa .Luettu 24.1.2012.

Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.

Saari, Nicole 2010. Ulkomaalainen työntekijä Suomessa – työnantajan perehdytysopas. Helsinki: Edita Prima.

Saarinen, Aino 2007. Venäläiset maahanmuuttajat ”naisystävällisessä” Pohjolassa: kansalaisuus ja stigmatisoitunut identiteetti. Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto.

Sisäasiainministeriö 2010. Maahanmuuton vuosikatsaus 2010. WWW-dokumentti. <http://www.migri.fi/download.asp?id=Maahanmuuton+vuosikatsaus+2010;2104;{CCFF28DC-2F25-4A0E-8423-DA7263544964}> Luettu 12.12.2011.

Sisäasiainministeriö 2011a. Uusi kotoutumislaki: Suomeen muuton alkuvaiheen ohjausta parannetaan. PDF-dokumentti. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/\\$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/5bad03a08cf60ecac22578fe003c9b70/$file/fact_sheet_kotolaki_1_9_2011.pdf) . Luettu 19.12.2011.

Sisäasiainministeriö 2011b. Inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmä lakkautetaan siirtymäajan jälkeen. WWW-dokumentti. <http://www.intermin.fi/intermin/bulletin.nsf/PFBD/0A4688DD1CA09F1CC225781E003F7521> Päivitetty 20.1.2011. Luettu 19.12.2011.

Sisäasiainministeriö. Maahanmuutto. WWW-dokumentti. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/7F801E1BBBE6E80FC2256F770045F78D?opendocument>

Sisäasiainministeriö 2012. Maahanmuuttosananasto ja tilastotietoja. WWW-dokumentti.

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/0BA8FB29A87335EAC225767E00495CCD?opendocument>. Luettu 6.1.2012.

Suokonaukio, Jaana 2008. Palapelin palat paikoilleen. Maahanmuuttajien kokemuksia kotoutumiskoulutuksesta ja ehdotuksia sen kehittämiseksi. Helsinki: Työ- ja Elinkeinoministeriö.

Suomen Punainen Risti 2007. WWW-dokumentti.

<http://www.redcross.fi/apuajatukea/maahanmuuttajientuki/toiminta/kotoutuminen/>
Luettu 19.12.2011.

Sutela, Hanna 2005. Maahanmuuttajat palkkatyössä. Teoksessa Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Seppo Paananen (toim.) Helsinki: Tilastokeskus.

Säävälä, Minna 2009. Naisia kotoutumassa Eurooppaan. Väestöliitto. PDF-dokumentti. http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/2c66f4c4c2de37eb6e9bc2474d7502b0/1326966254/application/pdf/234116/Femage_loppuraportti_1.pdf. Luettu 19.1.2012.

Säävälä, Minna 2009. Monikulttuuriset avioliitot näkyvät yhä enemmän suomalaisessa arjessa. PDF-dokumentti.

http://www.familiacub.fi/duo_teemat_m_saavala.pdf Luettu 9.1.2012.

Säävälä, Minna 2011. Perheet muuttoliikkeessä. Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Säävälä, Minna 2007. Uussuomalainen nainen etsii paikkaansa. Venäläisten ja Kosovon albaanien elämänpolut työssä ja kotona. FEMAGE-projekti 2007. Helsinki: Väestötutkimuslaitos.

Tarnanen, Mirja & Suni Minna 2005.

Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Teoksessa Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Seppo Paananen (toim.) Helsinki: Tilastokeskus.

Toijonen, Merja 2011. Sähköpostikeskustelu 21.11.2011. Etelä-Savon ELY-keskus.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Osallisena Suomessa -hanke. WWW-dokumentti. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=4733>. Päivitetty 16.1.2012 . Luettu 17.1.2012.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Välityömarkkinat. WWW-dokumentti. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2317>. Päivitetty 6.6.2011. Luettu 12.12.2011.

Työvoiman palvelukeskus REITTI 2010. WWW-dokumentti. http://www.typanet.net/fi/reitti/01_etusivu/ Luettu 11.12.2011.

Työväen Sivistysliiton Mikkelin seudun opintojärjestö ry 2010. Mikolo-projekti. WWW-dokumentti. http://www.tsl-mikkeli.fi/fi/content/vasen_navigointi/03_mikolo/mikolo. Luettu 11.11.2011.

Vartia, Maarit, Bergbom Barbara, Giorgiani Terhi, Rintala-Rasmus, Anita, Riala, Riitta & Salminen, Simo 2007. Monikulttuurisuus työn arjessa. Tampere: Tammer-Paino .

Vartiainen-Ora, Päivi 2007. Erilaisuus sallittu. Perehdymme monimuotoisuuteen – käsikirja työhön perehdyttäjälle ja työyhteisölle. Petmo-hanke. Helsinki: Työväen Sivistysliitto.

Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla & Forsander, Annika 2010. Etnistyyvä eriarvoisuus ja keinot kohti tasa-arvoa. Teoksessa Wrede, Sirpa & Nordberg, Camilla. Vieraita työssä, työelämän etnistyyvä eriarvoisuus. Palmenia sarja 70. Helsinki: Hakapaino.

Väestöliitto 2005. Maahanmuuton perusteet. WWW-dokumentti. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/tietoa_ja_linkkeja/tilastotietoa/maahanmuuttajat/maahanmuuton-perusteet/ Luettu 15.12.2011.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/kokoelma/2004/20040005.pdf> Luettu 11.12.2011

taustatiedot:**Alkuperäinen kotimaa:** _____**Äidinkieli:** _____**Ikä**18-30 v   31-40 v   41-50v   yli 51-60v   yli 60v **Suomessa oloaika**alle 3v   3-5v   6-10v   yli 10v **Miten tulit Suomeen?**pakolainen   avioliitto   paluumuuttaja   työ **Kuinka monta vuotta olet käynyt koulua alkuperäisessä kotimaassasi?**ei koulua   alle 3v   alle 6v   alle 10v   yli 10v **Mikä on alkuperäinen ammattisi kotimaassa?** _____**Miten kuulit Mikolon käsityöpajasta?**työvoimatoimisto   ystävät   koulun kautta   muu _____**Kuinka pitkään olit ollut Suomessa ennen kuin työllistyt Mikoloon**alle 1v   1 -3v   4-6v   7-10v   yli 10v **Halusitko itse tulla Mikolon käsityöpajaan työhön?**kyllä   en   en osaa sanoa **MIKOLON käsityöpajassa työskentely****Miten suomalaiset työkaverit suhtautuivat sinuun Mikolossa?**ystävällisesti   välinpitämättömästi   neutraalisti   epäystävällisesti **Saitko ohjausta työhön tarpeeksi?**kyllä   sopivasti   liian vähän   en osaa sanoa

Saitko käytännön apua tai tukea työhösi? (voit valita useita)

suomalaisilta työkavereilta toisilta maahanmuuttajilta esimieheltä
en saanut tarpeeksi tukea työssäni

Opitko uusia taitoja Mikolon käsityöpajassa?

kyllä mitä _____

en en osaa sanoa

Työn vaihtelevuus Mikolossa

sopivasti erilaisia töitä liian vähän vaihtelua yksitoikkoista työtä
en osaa sanoa

Pystytkö vaikuttamaan omaan työhösi?

paljon riittävästi liian vähän en lainkaan
en osaa sanoa

+ Mikä oli positiivisinta projektissa? _____

- Negatiivisinta? _____

Mitä olisit kaivannut lisää? _____

Arvioi omaa viihtymistäsi Mikolon käsityöpajassa asteikolla 1 – 10 (10 paras)

I-----1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10-----I

Koetko että projektista oli apua työllistymiseen vapaille markkinoille?

kyllä en jonkin verran en osaa sanoa

Mitkä seikat vaikuttavat mielestäsi työnsaantiin? (voit valita useita)

koulutus suomenkielen taito verkostot muu mikä? _____
ammattitaito ikä terveydentila asuinpaikkakunta

Mitä teit heti projektin jälkeen?

pääsin työhön menin opiskelemaan jäin kotiin
menin työharjoitteluun/tukityöhön

Miten pian projektissa olon jälkeen työllistyit uudelleen?

0-3kk 3-6kk 6kk-1v 1v- 2v 2v-3v yli 3v

Oletko ollut Mikolossa työssä /työharjoittelussa useamman kerran

vain yhden kerran 2kertaa 3kertaa 4kertaa 5 kertaa

Suomen kielen opiskelu työn ohella

Osallistuitko TSL:n järjestämään suomen kielen koulutukseen työaikana
kyllä en

Jos vastasit ei, niin miksi et osallistunut?

_____

Mikä oli mielestäsi TSL:n suomen kielen kurssin taso?

vaikea sopiva helppo en osaa sanoa

Suomen kielen kurssin etenemisnopeus

liian nopea sopiva liian hidas en osaa sanoa

Toivomuksesi kielikurssin kehittämiseksi? _____

Kumpi on mielestäsi parempi vaihtoehto

suomen kielen opiskelu työn ohella
pelkät kieliopinnot

Miten arvioit suomen kielen taitosi tason nyt

erittäin hyvä hyvä tyydyttävä heikko en osaa sanoa

Mitä olet opiskellut Suomessa? (voit valita useita vaihtoehtoja)

ESEDU: n kielikurssit Suomi1 Suomi2 Suomi3

MaVa-kurssi, lyhyt MaVa-kurssi, pitkä muu mikä? _____

Monikulttuurinen talouskoulu Lähihoitaja Kotitalous/siivousala

Oletko suorittanut YKI-testin?

kyllä en suunnittelen tekeväni tulevaisuudessa

Mikä on tilanteesi nyt?

työssä työtön opiskelija kotona muu mikä? _____
eläkeläinen TE-toimiston koulutus TE-toimiston tukityö

Jos olet työssä onko työsuhteesi? määräaikainen vakituinen

Jos olet muuttanut pois Mikkelistä

Mikä on uusi asuinkuntasi? _____

Syy poismuuttoon Mikkelistä?

perhesyyt työn perässä muutto muu mikä? _____

Mikä mielestäsi on este työllistymiselle Suomessa? (voit valita useita)

kielitaito työnantajien asenne ei ole suhteita
koulutuksen puute yleinen työttömyys terveydentila
asuinpaikkakunta muu mikä? _____

Mikä projektissa edisti kotoutumistasi? (voit valita useita)

työkaverit kieliopinnot TSL:llä työssä käynti
en osaa sanoa

Oletko saanut Suomen kansalaisuuden?

kyllä en hakuprosessi kesken

Suosittelisitko Mikolon käsityöpajaa maahanmuuttajaystävällesi?

kyllä   en   ehkä   en osaa sanoa

Miten kehittäisit projektin toimintaa?

Haluan tulevaisuudessa (voit valita useita)

opiskella suomalaisen ammattitutkinnon

opiskella muuta mitä _____

olla työelämässä   muu _____   olla kotona

Aiotko jäädä Suomeen?   kyllä   en   en osaa vielä sanoa

KIITOS VASTAUKSESTA!